

Η ΠΑΝΔΩΡΑ.

ΟΛΛΑΝΔΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Μετάφρασις).

(Συνέχεια. Ἴδε Φυλ. 27.)

Ἡ ὥρα ἐσήμανεν ὀκτῶ εἰς τὸ ὠρολόγιον τῆς ἐυ-
 θροπλίνθου οἰκίας, καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ ἐμπόρου Ἀμ-
 βέρτου εἶχε συνέλθει εἰς τὴν αἴθουσαν, διὰ νὰ προ-
 γευματίσῃ. Ἐν καὶ μόνον αὐτῆς μέλος ἔλειπε, διότι
 ἡ Χριστίνα δὲν εἶχεν ἔτι ἐπιστρέψει. Παρὰ τὴν ἐ-
 σίαν, ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, Κάρολος Ἀμβέρ-
 γης, ἴστατο ἄρθιος, ἔχων πλησίον του τὸν ἀδελφὸν
 αὐτοῦ, ὅστις, ἂν καὶ πρεσβύτερος, εἶχεν ὅμως παρα-
 χωρήσει εἰς ἐκεῖνον τὸ προνόμιον τῆς πρεσβυγενείας
 καὶ τὴν τῆς κοινῆς περιουσίας διεύθυνσιν. Ἡ Κ.
 Ἀμβέργη εἰργάζετο πλησίον ἑνὸς παραθύρου, αἱ δὲ

ΠΑΝΔΩΡΑ

δύο μεγαλύτεραι αὐτῆς θυγατέρες, Ὀλλανδαὶ Ξανθαὶ
 καὶ κατάλευκοι, ἐτοίμαζον τὸ πρόγευμα.

Ὁ Κάρολος Ἀμβέργης, ὁ φοβερός ὄλης αὐτῆς τῆς
 οἰκογενείας ἀρχηγός, εἶχεν ἀνάστημα ὑψηλόν· τὸ βῆ-
 μά του ἦτον ἀλύγιστον καὶ ἡ φυσιογνωμία ἀπαθής.
 Τὸ πρόσωπόν του, τοῦ ὁποίου οἱ χαρακτῆρες ἐφαι-
 νοντο ἐκ πρώτης ὄψεως οὐδενὸς λόγου ἄξιοι, ἐξέφραζε
 τὴν ἀνάγκην τοῦ ἄρχειν. Οἱ τρόποι του ἦσαν ψυχροὶ
 ὠμίλει ὀλίγα, ποτὲ μὴ ἐπαινῶν, ἐνίοτε κατακρίνων
 ξηρῶς καὶ ἀπειλητικῶς. Τὸ βλέμμα του προηγέτο
 τῶν λόγων καὶ κατέστην αὐτοὺς περιττοὺς σχεδόν.
 μὲ τὴν δύναμιν ὁ ὀφθαλμὸς ἐκεῖνος, ὁ γαλανός, ὁ
 κοῖλος καὶ μικρός, ἐδήλου ἐκ διαλειμμάτων τὴν θέ-
 λησίν του.

Ὁ Κάρολος Ἀμβέργης κατώρθωσε, διὰ φιλοτιμίας
 καὶ ὑπομονῆς, νὰ γίνῃ μόνος δημιουργὸς τῆς περιουσίας
 του. Πολλὰ αὐτοῦ πλοῖα διέτχιζον τὸ πέλαγος· καὶ
 δὲν ἤγαπᾶτο μὲν ὑπ' οὐδενός, παρὰ πάντων δ' ἐτιμᾶτο
 Φυλ. 28.

καὶ ἀπελάμβανε παντοῦ πολλὴν πίστιν. Ἐν τῇ οἰκίᾳ δὲ ἀποδοξὸν ἀντίθετον μετὰ τὰ ῥοδοειδῆ πρόσωπα τῶν ἀδελφῶν τοῦ ἤτο δεσπότης καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ διστάσῃ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὀρισμῶν του, ἀλλ' αὐτοῦ παρόντος πάντες ἐσίγων καὶ ἐκκλινον τὸν αὐχένα. Τὴν στιγμὴν αὐτὴν, ἔττατο ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς ἐστίας· τὰ μελανὰ ἐνδύματά του ἦσαν ἀπλούστατα, ἀλλ' ὄχι ἄμοιρα αὐστηρᾶς τινος κομψότητος.

Ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Γουλιέλμος Ἀμβέργης εἶχε φύσιν ὅπως ἀντίθετον τοῦ Καρόλου καὶ ἤθελε μείνει πτωχὸς μὲ τὸ μικρὸν τῶν πατέρων του κληρονόμημα, ἐὰν ὁ Κάρολος δὲν ἤθελε νὰ γίνῃ πλούσιος. Ὁ θεὸς παρέδωκεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τὴν πενιχρὰν αὐτοῦ περιουσίαν, εἰπὼν· « κάμε δι' ἐμέ ὅπως δι' ἐσέ! » καὶ προσηλωμένος εἰς τὸν στενὸν ἐκεῖνον τόπον τῆς γεννήσεώς του, ἔζη ἐν εἰρήνῃ, καπνίζων, μειδιῶν καὶ μανθάνων ἐκ διαλειμμάτων ὅτι τὸν ἔφθασαν μερικαὶ ἐκατοντάδες χιλιάδων φράγκων. Μίαν ἡμέραν τὸν ἀνήγγειλον ὅτι ἀπέκτησεν ἐν ἑκατομμύριον, αὐτὸς δὲ ἀπήντησεν ἀπλῶς. « Εὐχαριστῶ, Κάρολε, τὸ ἑκατομμύριον αὐτὸ εἶναι διὰ τὰ τέκνα σου. »

Ἐπειτα ἐλησμόνησεν ὅτι ἔγεινε πλούσιος καὶ δὲν μετέβαλε παντάπαισι τὸν τρόπον τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ διετήρησε τὸ χυδαῖον σχῆμα καὶ τὸ χονδρὸν ὕψωμα τῶν ἐνδυμάτων χωρικοῦ, φοβουμένου τὴν γειτονίαν τῶν πόλεων. Ὀλίγαι τινὲς ἀρχαὶ θεολογίας, ἦσαν τὰ μόνα μαθήματα τὰ ὅποια ἔλαβεν εἰς τὴν νεότητά του, διότι ὁ πατήρ του, θερμὸς ὢν καθολικὸς, εἶχε σκοπὸν νὰ τὸν καταστήσῃ ἱερέα, ἀλλ' ἐπὶ τέλους, διὰ τὰς συνήθειας αὐτοῦ ἀμφιβολίας, ὁ Γουλιέλμος δὲν ἐχειροτονήθη, δὲν ἐνουμφεύθη, καὶ ἔζησεν ἐν εἰρήνῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀδελφοῦ του. Διὰ τὴν ἀδιάκοπον ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν βιβλίων, εἰς ἣν καὶ μόνην περιωρίζετο, ἡ ὀμιλία του εἶχε λάβει γραφικὸν τινὰ τύπον, παραδόξως ἀσύμφωνον μὲ τὴν ἄλλην χωρικὴν αὐτοῦ ἀπλότητα· αὕτη δὲ ἦτο καὶ ἡ μόνη ἰδιορρυθμία τοῦ Γουλιέλμου, ὅστις δὲν διεκρίνετο ἄλλως εἰμὴ διὰ τὴν πολλὴν τοῦ λόγου ὀρθότητα καὶ τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας του. Καὶ αὐτὸς μὲν ἦτο ὁ ἀρχικὸς τῆς οἰκογενείας τοῦ τύπος· ὁ δὲ ἀδελφὸς του, ἡ ἐσχάτη αὐτῆς βαθμὴς, καὶ παράδειγμα τῆς ἀλλοιώσεως τὴν ὁποίαν πάσχει ὁ νεόπλουτος ἄνθρωπος.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη, καθημένη πλησίον ἐνὸς παραθύρου, εἰργάζετο ἐν σιωπῇ· τὸ πρόσωπόν της διετήρει εἰς ἐτέτι τὰ ἴχνη καλλονῆς μεγάλης· ἐφαίνετο δὲ ἀσθενῆς καὶ πάσχουσα, καὶ ἤρκει νὰ τὴν κυττάξῃ τις ἄπαξ μόνον διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἐγεννήθη μακρὰν τῆς Ὀλλανδίας, διότι ἡ μέλαινα αὐτῆς κόμη καὶ ἡ μελαγχρινὴ ὄψις προέδιδον μεσημβρινὴν καταγωγὴν. Ὁσιδηροῦς τοῦ Καρόλου Ἀμβέργου χαρακτὴρ ἐπίσειεν ἀκόπως τὸ ἀσθενὲς τοῦτο πλάσμα, τὸ σιωπηλῶς εἰς αὐτὸν ὑποταταγμένον, διότι ποτὲ δὲν παρεπονείτο, καὶ ἐτήκετο μὲ ἴσως, ἀλλ' ἐτήκετο ἀγογγύστως. Τὸ βλέμμα της ἐνέφανε βαθεῖαν θλίψιν καὶ ἐμαρτύρει ὅτι ἡ γυνὴ αὐτῆ ἐπάσχειν ἀπὸ τε τῆς προδῆλου συμφορᾶς τῆς τύχης της καὶ ἀπὸ συμφορῶν ἀδήλων, τῶν ὁποίων ἐσώζε τὴν μνήμην.

Ἡ τρίτη αὐτῆς κόρη, ἡ Χριστίνα, τὴν ὁμοίαζε, ὁμοίως ἦτο μελαγχρινὴ ὡς ἐκεῖνη καὶ ἀπετέλει παρά-

της. Ὁ Κ. Ἀμβέργης δὲν ἠγάπα τὴν Χριστίαν· ψυχρὸς δὲ ὢν καὶ τραχὺς καὶ ὅταν ἡ καρδία του ἔκρουπε στοργὴν τινὰ, ἀπέβαινε αὐστηρὸς μέχρις ἀγριότητος ὁσάκις δὲν ἠγάπα· ὅθεν οὐδέποτε ἐφίλησε τὴν Χριστίαν, ἥτις δὲν ἐχαδεύετο εἰμὴ ὑπὸ μόνῃς τῆς μητρὸς, καὶ ὑπὸ ταύτης δὲ λαθραίως καὶ μετὰ δακρύων. Αἱ δύο δυστυχεῖς αὐταὶ γυναῖκες ἔκρουπον ὡς κακουργίαν τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην.

Ἐκ διαλειμμάτων ἡ Κ. Ἀμβέργη ἔβηκεν ἐναγωνίως. Τὸ ὕψρον τῆς Ὀλλανδίας κλίμα ἔφερε βραδέως εἰς τὸν τάφον τὴν γυναῖκα αὐτῆν, τὴν γεννηθεῖσαν ὑπὸ τὸν φλογερὸν οὐρανὸν τῆς Ἰσπανίας. Οἱ μεγάλοι καὶ μελαγχολικοὶ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς ἐστηλόνοτο μηχανικῶς ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος ἐκεῖνου, ὅστις μόνος πρὸ εἰκοσαετίας προσέβαλλε τὰ βλέμματά της· ὀμίχλη καὶ βροχὴ περιεζώνουον τὴν οἰκίαν· αὐτὴ δ' ἐκύτταζεν, ἀνετριχιάζεν, ὡς ἂν εἰ ὑπὸ θανατίμου περιχυθεῖσα φύχους, καὶ ἐπανελάμβανε τὴν ἐργασίαν της.

Εἶχον λοιπὸν σημάει ὀκτὼ ὥραι, καὶ αἱ δύο νέαι Ὀλλανδαί, αἴτινες, ἂν καὶ πλούσιαι, ὑπηρετοῦν ἰδίαις χερσὶ τὸν πατέρα των, εἶχον ἐπιθέσει εἰς τὴν τράπεζαν τὸ τέϊον καὶ τὸν τάρικον, ὅτε ὁ Κάρολος Ἀμβέργης, στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκά του, τὴν εἶπεν ἀποτόμως·

— Ποῦ εἶναι ἡ κόρη σας;

Ὁ ἀνήτυχος ὀφθαλμὸς τῆς Κ. Ἀμβέργης ἐκύτταξε πρὸ καιροῦ εἰς τὸν κῆπον διὰ νὰ ἰδῇ μήπως ἡ Χριστίνα εἶναι ἐκεῖ καὶ κρύπτεται ὑπὸ τῆς ὀμίχλης.

Ἀκούσασα δὲ τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἀνδρός της, ἠγέρθη, ἤνοιξε τὴν θύραν, καὶ, στηριχθεῖσα ἐπὶ τοῦ δρυφάκτου τῆς κλίμακος ἥτις ἦγεν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Χριστίνας, ἔκραξε δις· — Χριστίνα! — ἔπειτα ὠχρίασεν ἰδοῦσα ὅτι ἀπάντησιν δὲν ἐλάμβανε· καὶ ἐκύτταξε πάλιν ἔξω μήπως διακρίνῃ αὐτὴν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀμίχλης.

— Εἶναι περιττὸν νὰ στέκεσθε ἐδῶ, κυρία, τὴν εἶπε μετὰ δυστροπίας ἡ γραῖα ὑπηρετρία Γοθῶνη, ἥτις, κεκυφῖα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ προδόμου, τὸ ὅποιον εἶχε πλημμυρῆσει μὲ νερὰ, ἔτριβεν ἐπιμόνως τὸ ἔδαφος τοῦτο· εἶναι περιττὸν νὰ στέκεσθε ἐδῶ, τὸ κρῦον θέλει αὐξήσῃ τὸν βῆχά σας. ἡ δὲ Κ. Χριστίνα εἶναι μακρὰν! Τὸ πτηνὸν μᾶς ἐφυγε πρὶν ἀκόμη εἰξημερώσῃ.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη ἐκύτταξε κατηφῶς τὸ λιβάδιον εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἠκούετο κανέν πατήμα, καὶ τὸ ἐστιατόριον ὅπου περιέμενε αὐτὴν ὁ παρωγισμένος σύζυγός της. Ἐπειτα εἰσῆλθε καὶ παρεκάθησεν, ἐν σιωπῇ, εἰς τὴν τράπεζαν, εἰς ἣν εἶχον ἤδη καθῆσει πάντες οἱ λοιποὶ.

Οὐδεὶς ἐλάλει· διότι πάντες ἔβλεπον ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Κ. Ἀμβέργου, ὅτι εἶναι δυσηρεστημένος καὶ κανεὶς δὲν ἐτόλμα νὰ μεταβάλῃ τὴν φορὰν τῶν ἰδεῶν του. Ἡ σύζυγός του ἐκύτταζεν ἀκαταπαύτως τὸ παράθυρον, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι θέλει τελευταῖον ἰδεῖ τὴν κόρην της ἐπανερχομένην· τὰ χεῖλη της μόλις ἔθιγον τὸ γάλα τὸ ὅποιον ἐπλήρου τὴν φιάλην της, καὶ ἄγω-

νία πρόδηλος ηῦξανε τὴν ὠχρότητα τοῦ πρόου καὶ κατηφοῦς αὐτῆς προσώπου.

— Ἄνουγκιάτα μου, φιλιτάτη μου Ἄνουγκιάτα, πῆ σὲ παρακαλῶ ὀλίγον τέιον, τὴν εἶπεν ὁ ἀνδράδελφός της Γουλιέλμος, ἡ ἡμέρα θέλει εἶναι ὑγρὰ καὶ βροχερά. Ἔχεις ἀνάγκη νὰ θερμάνης ὀλίγον τὸ στήθος σου, τὸ ὅποιον μὲ φαίνεται σήμερον εἰς ἀρκετὰ κακὴν κατάστασιν.

Ἡ Ἄνουγκιάτα ἐμειδίασε κατηφῶς πρὸς τὸν ἀδελφόν της, καὶ, ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως, ἐπλησίασεν εἰς τὰ χεῖλη της τὸ τέιον, τὸ ὅποιον τὴν προσέφερε μὴ δυνηθεῖσα ὅμως νὰ βιάσῃ ἑαυτὴν πλειότερον, ἀπέθεσε τὴν φιάλην ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ὁ δὲ Κ. Ἀμβέργης δὲν ἐκύτταζε κανένα, ἀλλὰ ἔτρωγεν, ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐστηριγμένους ἐπὶ τοῦ πινακίου του.

— Ἀδελφὴ, εἶπε πάλιν ὁ Γουλιέλμος, καθήκον ἡμῶν νὰ φροντίζωμεν περὶ τῆς υγείας μας, αὐτὴ δὲ ἡ ἐκτελοῦσα πάντα τὰ καθήκοντά σου, ἔπρεπε νὰ ἐκπληροῖς καὶ τοῦτο.

Ἐλαφρὸν ἐρύθημα διήλθεν ἀπὸ τὸ μέτωπον τῆς Ἄνουγκιάτας. Τὸ βλέμμα της ἀπήντησε τὸ βλέμμα τοῦ ἀνδρός της, ὅστις ἐστράφη ἤδη βραδέως πρὸς αὐτήν· τρέμουσα δὲ καὶ ἔτοιμος σχεδὸν νὰ κλαύτῃ, δὲν ἐδοκίμασε νὰ πλησιάσῃ τίποτε πλέον εἰς τὸ στόμα της· καὶ ἐπεκράτησε πάλιν σιωπῇ, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ προγεύματος.

Μετ' ὀλίγον ἠκούσθησαν βήματα εἰς τὸν πρόδομον, καὶ ἡ φωνὴ τῆς ὑπηρετρίας ἐγρύλλισέ τινας λέξεις, αἵτινες δὲν ἐφθασαν εἰς τὸ ἐστιατόριον. Ἐπειτα ἡ νοίχθη ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ἡ Χριστίνα.

Ἡ ὀμίχλη εἶχεν ὑγράνει τὴν ἰνδόςτικτον αὐτῆς ἐσθῆτα καὶ ὁ ἄνεμος εἶχεν ἀνατρέψει τινὰς τῶν βοσπύγων τῆς κεφαλῆς της· ἐπὶ τοῦ μαύρου ἐπενδύτου της ἐξήστραπτον πολλαὶ βανίδες τῆς βροχῆς· αὐτὴ δ' ἐρυθριῶσα ὑπὸ τῆς παραχῆς καὶ τοῦ φόβου, ἐκάθησεν εἰς τὴν πλησίον τῆς μητρὸς της κενὴ αὐτῆς θέσει καὶ ἔσκυψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ στήθος. Τίποτε δὲν προσεφέρθη εἰς τὴν ὑστερήσαν ἰάν.

Καὶ ἡ σιωπὴ ἐξηκολούθει.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη, παρασυρομένη ὑπὸ τῆς μητρικῆς ἀνησυχίας της, ἐξήγαγεν ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς ἐσθῆτός της μᾶκτρον, δι' οὗ ἐσπόγγισε τὸ μέτωπον καὶ τὴν ὑγρὰν τῆς Χριστίνας κόμην, ἔλαβε δὲ τὰς χεῖρας της διὰ νὰ τὰς ζεστάνῃ εἰς τὰς ἰδίας αὐτῆς χεῖρας.

Τότε ὁ Κ. Ἀμβέργης ἐκύτταξε δευτέραν φορὰν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ προγεύματος, τὴν γυναῖκά του· αὐτὴ δὲ ἄφησεν ἀμέσως τὴν χεῖρα τῆς Χριστίνας, ἀπέθεσε βραδέως τὸ μᾶκτρον εἰς τὰ γόνατά της, καὶ, κύψασα τὴν κεφαλὴν, καθὼς ἡ κόρη της, ἐμεινεν ἀκίνητος. Ὁ Κ. Ἀμβέργης ἐσηκώθη ἀπὸ τὴν τραπέζαν, δάκρυον δ' ἐξήστραπεν εἰς τὰ ὄμματα τῆς μητρὸς ὅταν εἶδεν ὅτι ἡ κόρη της δὲν εἶχε φάγει τίποτε· καὶ καθήσασα πλησίον τοῦ παραθύρου ἤρχισε νὰ ἐργάζεται.

Ἡ Χριστίνα ἐμεινεν εἰς τὸν τόπον της, φέρουσα πάντοτε τὸ αὐτὸ σχῆμα τῆς ἐντροπῆς καὶ τοῦ φόβου· ἐνῶ αἱ δύο πρεσβύτεραι θυγατέρες ἐσπευσαν νὰ σηκώσωσι τὴν τραπέζαν.

— Δὲν βλέπετε πῶς ἡ Γουλιελμίνα καὶ ἡ Μαρία ἀσχολοῦνται περὶ τὰς οἰκιακὰς φροντίδας; διατί δὲν θέλεις νὰ τὰς μιμηθῆς;

Ἡ Χριστίνα, ἀκούσασα τὴν φωνὴν ταύτην τοῦ πατρὸς, ἠγέρθη πάραυτα, καὶ, ἀπέσπασα τὰς φιάλας καὶ τὴν θερμοβρόχην, ὑπῆγε καὶ ἦλθε πολλάκις δρομαίως ἀπὸ τῆς αἰθούσης εἰς τὴν σκευοθήκην.

— Μὴ βιάζεσαι τόσο, διότι θέλεις σπάσει ὄλα τὰ σκεύη, ἐπανέλαβεν ὁ Κ. Ἀμβέργης· πρέπει νὰ ἀρχίξῃ τις τὴν ἐργασίαν του ἐγκαίρως διὰ νὰ τὴν τελειώῃ μὴ κατεσπουδασμένως.

Ἡ Χριστίνα ἐστάθη καὶ ἐμεινεν ἀκίνητος ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης. Αἱ δύο ἀδελφαὶ της παρῆλθον πλησίον της μειδιῶσαι, μία δ' ἐξ αὐτῶν ἐψιθύρισε, διότι οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ὀμιλήσῃ δυνατὰ παρόντος τοῦ Κ. Ἀμβέργου.

— Ἡ Χριστίνα δὲν εἰμπορεῖ νὰ μάθῃ τὰς οἰκιακὰς φροντίδας κυττάζουσα τοὺς ἀστέρας ἢ θεωροῦσα τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ!

— Ἐδῶ μὲ βρωμίζετε ὄλα μου τὰ πράγματα, εἶπεν ἡ εἰσελθοῦσα τότε ὑπηρετρία. Ὑπάγετε νὰ ἀλλάξετε τὴν ὑγρὰν αὐτὴν ἐσθῆτα ἢ ὅποια καταβρέχει ὄλα τὰ ἐπιπλα.

Ἡ δὲ Χριστίνα ἔμεινε πάντοτε ὀρθή, ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰθούσης, μὴ τολμῶσα νὰ κινήσῃ ἄνευ τῆς διαταγῆς τοῦ δεσπότου.

— Ὑπάγε, τὴν εἶπεν ὁ Κ. Ἀμβέργης.

Τότε ἡ νέα ἐφυγε δρομαίως, ἀνέβη τὴν κλίμακα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν της, καὶ, στηριχθεῖσα ἐπὶ τῆς κλίνης, ἤρχισε νὰ κλαίῃ. Ἡ Κ. Ἀμβέργη εἰργάζετο ἐν σιωπῇ καὶ σκυμμένη ἐμπρὸς της.

Ἀπαχθείσης τῆς ἐπιτραπέζιου ὀνόνης, ἡ Γουλιελμίνα καὶ ἡ Μαρία ἔβαλον εἰς τὴν τραπέζαν ἀμοφορέα πλήρη ζύθου, ποτήρια, μακρὰς πίπας, κάμποσον καπνὸν καὶ δύο κλινοκαθέδρια, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκάθησαν ὁ Κάρολος καὶ ὁ Γουλιέλμος.

— Ὅρισατε εἰς τὸ δωμάτιόν σας, εἶπε τότε ὁ Κ. Ἀμβέργης, μὲ τὸ προστακτικὸν ἐκεῖνο ὑφὸς τὸ ὅποιον μετεχειρίζετο συνήθως ὅτε ἀπευθύνετο πρὸς τὴν γυναῖκά του· ἔχω νὰ ὀμιλήσω περὶ ὑποθέσεων, αἱ ὅποιαι σὰς εἶναι ἀδιάφοροι. Μὴ λείψετε ὅμως ἀπὸ τὴν οἰκίαν, διότι θέλω σὰς καλέσει βραδύτερον διὰ νὰ σὰς ὀμιλήσω.

Ἡ Ἄνουγκιάτα ἔκλινε τὴν κεφαλὴν εἰς σημεῖον ὑποταγῆς καὶ ἀπῆλθε τῆς αἰθούσης. Ἡ Γουλιελμίνα καὶ ἡ Μαρία ἐπλησίασαν εἰς τὸν πατέρα των, ὅστις ἐφίλησεν ἐν σιωπῇ τὰ ξανθὰ καὶ νόστιμα αὐτῶν πρόσωπα. Ἐπειτα οἱ δύο ἀδελφοὶ ἀναψάν τὰς πίπας των καὶ ἐμειναν μόνοι.

— Ἀδελφε Κάρολε! τὸν εἶπε τότε ὁ Γουλιέλμος, ἐπιθέσας τοὺς δύο βραχίονάς του εἰς τὴν τραπέζαν καὶ κυττάξας κατὰ πρόσωπον τὸν Κ. Ἀμβέργην, πρὶν ὀμιλήσωμεν περὶ ὑποθέσεων, ἄφες με νὰ σε ἐκφράσω μερικὰς ἰδέας τὰς ὁποίας ἔχω ἐπάνω εἰς τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἂν αἱ ἰδέαι αὗται ἤθελον σε προσβάλλει. Ὅλος ὁ κόσμος σε φοβεῖται ἐδῶ καὶ διὰ τοῦτο στερεῖσαι πάσης συμβουλῆς, τοῦ σωτηριώδους τούτου στηρίγματος πάντος ἀνθρώπου.

— Αέγε, Γουλιέλμ, ἀπήντησε ψυχρῶς ὁ Κ. Ἀμβέργης.

— Τῆ ἀληθείᾳ, Κάρολε, δὲν εἰμπορῶ νὰ μὴ σέ εἶπω, ὅτι μεταχειρίζεσαι μὲ τραχύτητα τὴν Ἀνουγκιάταν, τὴν γυναῖκά σου. Ὁ Θεὸς σέ ἐπιβάλλει τὸ χρέος τοῦ νὰ τὴν προστατεύης, ἐπὶ δὲ τὴν ἀρίνεις νὰ πάσχη, νὰ ἀποθνήσκῃ ἴσως πρὸ ὀφθαλμῶν σου, χωρὶς παντάπασι νὰ σέ μέλη δι' αὐτό. Ὁ ἰσχυρότερος ὀφείλει νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἀθηνέστερον. Εἰς τὴν οἰκίαν του ἕκαστος δὲν πρέπει εἰμὴ μὲ ἡμερότητα νὰ ὑποδέχεται τὸν μακρόθεν προσερχόμενον ξένον. Ὁ σύζυγος ὀφείλει προστασίαν εἰς τὴν γυναῖκα τὴν ὁποῖαν ἐξελέξατο ὡς σύζυγον. Δι' ὅλα ταῦτα, ἀδελφέ, ἀναγκάζομαι νὰ σέ εἶπω ὅτι μεταχειρίζεσαι μὲ τραχύτητα τὴν Ἀνουγκιάταν.

— Μήπως παραπονῆται; ἀπήντησεν ὁ Κ. Ἀμβέργης, γεμίζων τὸ ποτήριόν του ζυθοῦ.

— Ὅχι, ἀδελφέ· ἀλλὰ μόνοι οἱ ἰσχυροὶ ἐξανίστανται καὶ παραπονοῦνται· τὸ δένδρον πίπτει μετὰ κρότου, ὁ δὲ κίλαμος κύπτει μέγχις ἐδάρους χωρὶς κἀνεὶς νὰ τὸν ἀκούσῃ. Ὅχι, δὲν παραπονεῖται, ἐὰν παράπονον δὲν εἶναι τὸ νὰ σιωπᾷ τις, νὰ ἀθνεῖ καὶ νὰ ὑποτάσσεται παντοῦ καὶ πάντοτε, ὡς μηχανὴ ἄψυχος. Τῆ ἐστέρησας τὸ ζῆν, τὴν δυστυχῆ αὐτὴν γυναῖκα! . . . Θέλει πύυτει ποτὲ τοῦ νὰ κινῆται, ν' ἀναπνεῖ, ἀλλὰ πρὸ καιροῦ ἔπαυσε νὰ ζῆ!

— Ἀδελφέ! ὑπάρχουσι λόγοι ἀπερίσκεπτοι τοῦς ὁποῖους δὲν πρέπει κἀνεὶς νὰ προφέρῃ ἀπλῶς· καὶ ὡς ἔτυχεν ὑπάρχουσι κρίσεις τὰς ὁποῖας δὲν πρέπει νὰ ἐκφέρῃ τις διὰ τὸν φόβον μὴ φανῆ ἄδικος.

— Μήπως δὲν ἤϊεύρω τῆ ζώῃν σου ὄλην, καθὼς καὶ τὴν ἐδικὴν μου, Κάρολε, καὶ δὲν δύναμαι ἄρᾳ γε νὰ διμλήσω περὶ αὐτῆς ὀρθῶς καὶ ἐν γνώσει;

Ὁ Κ. Ἀμβέργης ἐξόρμησε τὸν καπνὸν του, κ' ἐξάπλωθεις εἰς τὴν καθέδραν του δὲν ἀπήντησεν.

— Ἀδελφέ μου, σέ γνωρίζω καθὼς γνωρίζω τὸν ἑαυτόν μου, ἀνέλαβε μὲ πραότητα ὁ Γουλιέλμος· ἀ καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε τὰς δύο καρδίας μας τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ τὰς ἔβαλεν εἰς τὴ γῆν διὰ νὰ ἀγαπῶνται, ὄχι διὰ νὰ διοιζῶσι, ἀναγινώσκω ὁμως καθαρὰ εἰς τὴν καρδίαν σου, ἀδελφέ. Ὅταν ἡ ἀπλή τοῦ πατρὸς μας οἰκία σέ ἐφάνη σ' ἐνῆ, δὲν εἶπα τίποτε, διότι εἶδα ὅτι εἶσαι φιλόδοξος· ὅταν γεννᾶται τις συνεπαγόμενος τὴν δυστυχίαν αὐτὴν ἢ τὴν εὐτυχίαν, ὅπως θέλεις, πρέπει νὰ κάμνῃ ὅτι κάμουν τὰ πτηνὰ τὰ ἔχοντα πτερὰ διὰ νὰ πετοῦν ὑψηλὰ, πρέπει νὰ ἀνυψοῦται. Ἀνεχώρητες λοιπὸν, σέ ἐτριγξα τὴν χεῖρα καὶ σέ εἶδα ἀπομακρυνόμενον χωρὶς νὰ σέ ἐλέγξω· διότι πρέπει νὰ ἀρίνη τις καθένα νὰ εὐτυχῆ κατὰ τὸν ἴδιον τοῦ σκέπτεσθαι αὐτοῦ τρόπον. Ὅταν ἐκέρδισες πολὺν χρυσὸν καὶ μὲ ἔδωκες ἀπὸ αὐτόν πολὺ πλειότερον ἢ ὅτι εἶχα ἀνάγκην, εἶπες «ἀκόμη!» ἐγὼ δὲ εἶπα «ἔττω!». Ἐντιμὸς ζωῆς τρόπος εἶναι τὸ ἐργάζεσθαι καὶ πλουτεῖν ἀπὸ τῆς ἐργασίας· τοῦτο ἤεσσκεν εἰς ἐσέ, ἐγὼ δὲ ἐπροτίμων τὴν ἡτυχιάν μου, τὴν πατρίδα μου, τὴν ἀνεπίδεικτον εὐημερίαν μου, ἀλλ' εἰμεθα ἐλεύθεροι ἀμφοτέροι. Ἐπανῆλθες νυμφεμένος, ἀδελφέ, δὲν ἐνέκρινα τὸν γάμον σου Πρῶτον,

εἶναι φρονιμώτερον νὰ παραλαμβάνῃ τις τὴν αὐτρουφόν του ἀπὸ τὴν μικρὰν γωνίαν τῆς γῆς ἐν ἣ θέλει τελειώσῃ τὰς ἡμέρας του· πολὺ σημαίνει ἤδη ν' ἀγαπᾷ τις τοὺς αὐτοὺς μ' ἐκείνην τόπου, καὶ ἔπειτα γενναῖον εἶναι νὰ ἀρίνη τις εἰς τὴν γυναῖκά του οἰκογένειαν, φίλους, ἀντικείμενα γνωστὰ εἰς αὐτὴν. Πολὴν ἔχει τὴν εἰς ἑαυτὸν πεποιθητὴν, ὁ ἀναλαμβάνων μόνος τὴν περὶ τῆς ὄλης αὐτῆς εὐδαιμονίας φροντίδα.

Ἡ εὐδαιμονία ἐνίοτε σύγκειται ἀπὸ πολλῶν πραγμάτων. Πολλάκις ἀνεπαίσθητόν τι ἄτομον ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τοῦ μεγάλου αὐτῆς οἰκοδομήματος· τὸ κατ' ἐμὲ, δὲν ἀγαπῶ τὰ ὑπερήφανα πειράματα τὰ ἐνεργούμενα ἐπὶ τῆς καρδίας τῶν ἄλλων. Ἐνὶ λόγῳ, ἐνυμφεύθης ξένην ἧτις ἀποθνήσκει ἐδῶ τοῦ ψύχους, καὶ, περιεστοιχιτμένη ὑπὸ τῆς διμλήτης μας, ποθεῖ τὸν ἡλιον τῆς Ἰσπανίας τῆς. Περιπέτες δὲ καὶ εἰς ἄλλο, μεγαλύτερον ἀκόμη λάθος . . . μὲ συγχωρεῖς, ἀδελφέ μου, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐπανέλθω πλέον εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, θέλω νὰ σέ διμλήσω καθαρὰ περὶ ὄλων.

— Λέγε, λέγε, Γουλιέλμ, εἶσαι μεγαλύτερός μου ἀδελφός.

— Σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἀνοχήν σου, Κάρολε, ἐνυμφεύθης γυναῖκα πολλὰ νέαν, εἰς ἡλικίαν κατ' ἡμῶν εἶχες παύσει τοῦ νὰ ἦται νέος. Αἱ ἐμπορικκί σου ὑποθέσεις σέ φέρουν εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Ἐκεῖ ἀπαντᾷς εὐπατρίδην Ἰσπανὸν ἀρανισμένον ἀπὸ τὰ χρέη καὶ παρέχεις εἰς αὐτόν χεῖρα βοήθειας· διότι πάντοτε ἦτο ἐλεύθερος περὶ τὴν χρῆσιν τῶν χρημάτων σου, ἀδελφέ, καὶ ὁ πλοῦτος δὲν σ' ἐδίδοξε νὰ κλειθῇ τὴν χεῖρά σου διὰ νὰ ρυλάτῃς τὸ παρ' αὐτῆς κρατούμενον. Ὁ ἄνθρωπος αὐτός εἶχε μίαν θυγατέρα, νεωτάτην ἔτι, δεκαπενταετῆ, ὠραίαν. Ἄν καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀδιάφορος, ἐβέλχθη ὑπὸ τῆς καλλονῆς τῆς καὶ τὴν ἐζήτησες ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς, μὴ θεωρῶν εἰμὴ τοῦτο καὶ μόνον, ὅτι ἐμελλες νὰ ἀναδείξῃ αὐτὴν πλουσίαν ἀπὸ πτωχῆς. Ὁ πατὴρ δὲν ἠδύνατο νὰ σέ τὴν ἀποποιήσῃ, διότι ἤθελε φανῆ ἀγνώμων πρὸς τὸν εὐεργέτην του. Σέ ἔδωκαν λοιπὸν τὴν Ἀνουγκιάταν καὶ σὺ τὴν παρέλαβες, ἀδελφέ, χωρὶς νὰ τὴν παρατηρήσης προσεκτικῶς, διὰ νὰ ἰδῇ σ' αὐτὸ πρόσωπόν τῆς ἔχαιρε, χωρὶς νὰ ἐρωτήσῃς τὴν νέαν ἐκείνην ἂν σέ ἀκολουθῇ αὐτοπροαιρέτως, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃς τὴν καρδίαν τῆς. Εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, ἡ καρδία ἐξυπνᾷ πρωτῶς . . . ἴσως ἄρῃσε κατόπιν τῆς ὄνειρά τινά νεότητος . . . καὶ ἀγάπης τινὸς τὰ πρωτόλεια. Μὲ συγχωρεῖς, ἀδελφέ, τὸ ἀντικείμενον τοῦτο εἶναι δυσχερές.

— Ἄφεστο λοιπὸν, Γουλιέλμ, διεκοψε ψυχρῶς ὁ Κ. Ἀμβέργης.

— Ἔττω, ἄς τὸ ἀφήσωμεν. Ἐπανῆλθες ἐδῶ, καὶ ἐπειδὴ αἱ ὑποθέσεις σου ἀπῆτουν μακρὰς ἀποδημίας, μ' ἐνεπιστεύθης τὴν Ἀνουγκιάταν. Ἔμεινε δὲ πολλὰ ἔτη μαζί μου ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ. Κάρολε, ἡ νεότης τῆς γυναικὸς αὐτῆς ὑπῆρξε κατηρῆς, διότι ἔζησε βίον ἀήδονον, ἀψυχαγώγητον, μεμονωμένον καὶ σιωπηρόν. Αἱ δύο μεγαλύτεραι θυγατέρες σου, αἱ σήμερον τοσαύτην χάριν διαχέουσαι εἰς τὴν οἰκίαν μας, ἦσαν τότε νήπια ἀκόμη, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃς τὴν

μητέρα των. Ἐγὼ δὲ ἤμην σύντροφος ὑπὲρ τὸ δέον
 σοβαρὸς διὰ τὴν νέαν καὶ ὠραίαν ταύτην γυναῖκα· καὶ
 ἔπειτα, ἔπειδὴ ἕκαστος πρέπει νὰ ἡξεύρω νὰ ἐκτιμᾷ
 ἑαυτὸν, ἢ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι κατ' οὐδὲν ἠδυνάμην νὰ
 τὴν διασκεδάτω. Ἐἴμαι βεβαίως τίμιος ἄνθρωπος,
 νοήμων, ἀγαθός, ἀπλοῦς, ἀλλὰ δὲν ἀνέγνωσα σχεδὸν
 τί ποτε καὶ δὲν ἔχω παντάπασι φαντασίαν· δὲν ἡξεύ-
 ρω πολλὰ πράγματα καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἐπινοήσω τι
 ἀγαπῶ τὴν ἀνάπαυσιν, τὴν καθέδραν μου, τὰ παλαιὰ
 μου βιβλία καὶ τὴν πίπαν μου. Κατ' ἀρχὰς ἐνόμισα
 ἀπλοῦστατα, διότι τοῦτο μὲ συνέφερε νὰ νομίσω, ὅτι
 ἡ Ἀννουγκιάτα μὲ ὁμοιάζει καὶ ὅτι, ἔχουσα κατοι-
 κίαν καλὴν καὶ ἡσυχίαν, θέλει εὐτυχήσει ὡς ἐγὼ·
 ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνόησα, βραδέως μὲν τὸ ὁμολογῶ,
 τελευταῖον ὅμως ἐνόησα, ὅπερ σὺ, ἀδελφε, δὲν ἐνόη-
 σεις, φοβοῦμαι, ποτέ, ὅτι ἡ γυνὴ αὐτὴ δὲν ἦτο προωρι-
 σμένη ἐκ φύσεως νὰ προίσταται οἰκίᾳ· Ὀλλανδικῆς
 Ἡρώτων, τὸ κλίμα τὴν ἐστενοχῶρει εἰς ὑπερβολὴν·
 μὲ ἡρώτα πάντοτε ἂν δὲν θέλωσιν ἐπέλθει καλῆτερα
 καλοκαίρια καὶ χειμῶνες ὀλιγώτερον δριμεῖς, ἂν ἡ ὀ-
 μίγλη πάντοτε ἦναι τοσοῦτον διαρκής. Ἐγὼ δὲ ἀ-
 πῆτων· «ὄχι, ὁ χρόνος εἶναι κακός,» ἀλλ' ἐψευδόμην,
 διότι ὅλοι οἱ χειμῶνες ἦσαν ὅμοιοι. Ἐδοκίμαζε νὰ
 τραγωδήσῃ ἀτυχία τῆς Σεβιλλίας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον
 ἢ φωνὴ τῆς ἐκρατεῖτο καὶ ἐκινεῖτο ἀπὸ τὰ δακρυα,
 διότι ἐνθυμεῖτο πολὺ τὴν πατρίδα τῆς. Διετέλει λοι-
 πὸν καθημένη, ἀκίνητος, σκυθρωπὸς, εὐχομένη, καθὼς
 ἐνθυμοῦμαι ὅτι λέγει ἡ Γραφή, πτέρυγα; περιστερᾶς;
 ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τοὺς οὐρανοῦς!

Ἀδελφε, τὸ θέαμα ἦτο θλιβερόν. Ἐπὺ δὲν ἡξεύ-
 ρεις ὅποσον αἱ ἐσπέραι ἦσαν μακραὶ, ἐδῶ, τὸν χει-
 μῶνα εἰς τὴν αἰθουσαν αὐτὴν. Ἡ ἡμέρα ἐτελείωνεν
 εἰς τὰς τέσσαρας ὥρας, αὐτὴ δὲ εἰργάζετο πλησίον
 τοῦ ρωτῶς μέχρι τῆς ὥρας τοῦ ὑπνου. Ἐπροςπάθουν
 νὰ ὁμιλήσω μαζί τῆς, ἀλλ' αὐτὴ μὲν ἠγνῶσει ὅσα ἡξευ-
 ρα ἐγὼ, ἐγὼ δὲ ἠγνῶσιν ὅσα αὐτὴ ἡξευρε. Τελευ-
 ταῖον εἶδα ὅτι τὸ καλῆτερον δι' αὐτὴν ἦτο νὰ τὴν ἀ-
 φρίνω νὰ συλλογίζεταί ἐλευθερίας. Εἰργάζετο δὲ ἡ ἀ-
 νεπαύετο, ἔκλαιεν ἢ ἡσύχαζεν, ἐγὼ δὲ ἀπέτρεπον
 ἀπὸ αὐτῆς τοὺς ὀφθαλμούς μου διὰ νὰ τὴν προμηθεύ-
 σω τὸ μόνον ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶτο ἀπὸ ἐμὲ νὰ
 τὴν προμηθεύσω, ὀλίγην τινὰ ἐλευθερίαν τοῦ σκέπ-
 τεσθαι· ἀλλὰ τὸ θέαμα ἦτο θλιβερόν, ἀδελφε.

Ἐνταῦθα ἐπῆλθε βραχεῖα σιωπὴ, τὴν ὁποίαν διέ-
 κοψε πρῶτος ὁ Κ. Ἀμβέργης, εἰπὼν μὲ ἤχον φωνῆς
 αὐστηρῶν.

— Ἡ Κ. Ἀμβέργη ἦτο εἰς τὴν οἰκίαν τῆς, μὲ τὰ
 τέκνα τῆς, ὑπὸ τὴν προστασίαν φίλου πιστοῦ. Ὁ σύ-
 ζυγός τῆς εἰργάζετο μακρὰν διὰ ν' αὐξήσῃ τὴν περι-
 ουσίαν τῆς οἰκογενείας· αὐτὴ δὲ ἔμενεν εἰς τὴν
 οἰκίαν διὰ νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς εὐημερίας
 καὶ περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν θυγατέρων τῆς· δὲν βλέ-
 πω τίποτε ἑκτακτὸν εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῶν
 πραγμάτων.

Καὶ ἐγέμισε πάλιν τὴν πίπαν του.

— Τοῦτο εἶναι ἀλγθέστατον, ἀδελφε, ἀπήντησεν ὁ
 Γουλιέλμος, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθές, ὅτι ἦτο δυσ-
 τυχῆς· εἶχεν ἀρὰ γε ἄδικον διὰ τοῦτο; Ὁ θεός;

θέλει τὸ κρίνει. Ἄς ἀφήσωμεν, Κάρολε, εἰς τὸν
 θεὸν τὴν αὐστηρὰν δικαιοσύνην, ἡμεῖς δ' ἄς εἴμεθα ὀλί-
 γον ἐλεήμονες! Ἐπὶ τῆς μακρᾶς ἀπουσίας σου, ἔ-
 φθασαν ἐνταῦθα κατὰ τύχην Ἴσπανοὶ τινες τοὺς ὀ-
 ποίους ἡ Ἀννουγκιάτα εἶχε γνωρίσει εἰς τὴν νεότητά
 τῆς· καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ υἱὸς παλαιοῦ τινος φί-
 λου τοῦ πατρὸς τῆς. ὦ! ποίαν εὐτυχίαν καὶ συγκί-
 νησιν ἢ δυστυχῆς ἠθάνθη βλέπουσα τοὺς ὁμογενεῖς ἐ-
 κείνους! Ὅποια ἔχουσε χαρὰς δάκρυα! . . . διότι
 πρὸ καιροῦ δὲν ἡξευρε τί ἐστὶν εὐχαρίστησις, καὶ
 ἔκλαιεν αἰσθανομένη αὐτὴν. Ἀλλὰ μὲ πόσῃ θερ-
 μῇ ἐλάλει καὶ ἤκουε λαλομένην τὴν πατρίον τῆς
 γλῶσσαν! ἐνόμιζεν ὅτι βλέπει πάλιν τὴν Ἴσπανίαν.
 Ἐπέρατέ τινος ἡμέρας εὐτυχῆς σχεδόν, ἀναλαβοῦ-
 σα ζωὴν καὶ κίνησιν, διότι γλυκὺ εἶναι τὸ νὰ ἀπαντᾷ
 τις φίλον, καὶ νέος ὢν νὰ βλέπῃ νέους περὶ ἑαυ-
 τὸν ἀνθρώπους. Ἄλλ' ἐπανῆλθε καὶ εἰδείχθη σκλη-
 ρός, ἀδελφε· μίαν δὲ ἡμέραν, χωρὶς ποτὲ νὰ μᾶς ἐξη-
 γήσῃς διατί, ἐκλείσεις τὴν θύραν σου εἰς τοὺς ξένους.
 Εἶπέ με· διατί δὲν ἠθέλησες ὥστε ὁμογενεῖς, φίλοι,
 καὶ τις ἐκ παίδων σύντροφος τῆς γυναικὸς σου, νὰ
 εἰμποροῦν νὰ ὁμιλῶσιν εἰς αὐτὴν περὶ τῶν οἰκείων τῆς;
 Διατί ἀπητησες τὴν ἐντελῆ αὐτῆς μόνωσιν καὶ τὸν
 ἀμετάκλητον ἀπὸ τῶν παλαιῶν αὐτῆς φίλων χωρισμόν;
 Ἡ σύζυγός σου ὑπήκουεν ἀγογγύτως· ἀλλὰ βλέ-
 πεις, Κάρολε, ὑπέφερε περισσότερον ἀπ' ὅτι τὸ νο-
 μίζεις. Ἐγὼ, ὁ παλαιὸς τῆς φίλος, τὴν παρετήρησα
 καλῶς. Ἀπὸ τοῦ τελευταίου τούτου δείγματος τῆς
 αὐστηρότητός σου, εἶναι πολὺ μᾶλλον κατηρῆς ἢ πρό-
 τερον. Εἰς μάτην ἀπέκτησε τρίτον τέκνον, ἢ δυστυ-
 χία τῆς εἶναι ἡ αὐτὴ. Ἀδελφε, ἡ χεὶρ σου ἐπίεσε
 πολὺ, ποῦδ' τὸ ἀθηνές ἐκεῖνο πλάσμα.

Ὁ Κ. Ἀμβέργης ἐγερθεὶς ἐπεριπάτει βραδέως εἰς
 τὸ δωμάτιον.

— Ἐτελείωσες, Γουλιέλμο; Ἡ ὁμιλία αὐτὴ εἶναι
 ὀκνηρὰ, ἄς τὴν ἀφήσωμεν· ἀδελφε! μὴ καταχρᾶται
 τοῦ δικαιώματος τὸ ὁποῖον σὲ δίδω τοῦ νὰ μὲ λαλήσῃς
 ἐλευθερώς.

— Ὅχι, δὲν ἐτελείωσα ἀκόμη ὅσα εἶχα νὰ σὲ εἴπω.
 Ἄκουτέ με, ὡς ἂν σὲ ὠμίλει ὁ πατὴρ μας. Ὁ πατὴρ
 μας ἦτον ἀπλοῦς χωρικός, Κάρολε, ἀλλὰ ἡ εὐθύτης καὶ
 ἡ καρδία του ἠδύναντο νὰ δώσωσι χρησίμους συμβου-
 λὰς εἰς τὴν σοφίαν καὶ τὴν εὐτραπείαν μας. Εἶσαι
 σύζυγος ψυχρός καὶ αὐστηρός· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ,
 εἶσαι πατὴρ ἄδικος! Ἡ Χριστίνα, ἡ τρίτη κόρη σου,
 δὲν ἀπολαμβάνει τὴν μερίδα τῆς στοργῆς τὴν ὁποίαν
 ὀρεῖται εἰς τὰ τέκνα σου, καὶ διὰ τῆς ἀνισότητος
 ταύτης τῆς πατρικῆς ἀγάπης σου, ἐπιφέρεις νέαν
 πληγὴν εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἀννουγκιάτας. Ἡ κόρη
 αὐτὴ τὴν ὁμοιάζει, διότι εἶναι ὅτι, ὑποθέτω ὅτι ἦτον
 ἡ σύζυγός σου εἰς ἡλικίαν δεκαπέντε ἐτῶν, ζωρὰ καὶ
 χαριεσάτη Ἴσπανίς· ἔχει ὅλας τὰς ὀρεξείας τῆς μητρὸς
 τῆς· δυσκολεύεται ἐπίσης νὰ ζῆσῃ εἰς τὸ κλίμα μας,
 καὶ, ἂν καὶ γεννηθεῖσα ἐν αὐτῷ, κατὰ παράδοξον τῆς
 φύσεως ἰδιοτροπίαν, πάσχει ἀπὸ αὐτοῦ ὅπως ἐπάσχει
 καὶ ἡ Ἀννουγκιάτα. Ἀδελφε, ἡ ἀνατροφή τῆς κόρης
 ταύτης δὲν εἶναι εὐκόλος· εἶναι δυσῆνιος, περιπαθῆς,
 βιαία εἰς ὅλας τὰς ἐντυπώσεις τῆς· ἔχει ἀνάγκην καὶ

νήσεως καὶ ἐλευθερίας, ἀσυμβιβάστου μὲ τὰς τακτικὰς τοῦ βίου ἡμῶν ἕξεις· ἀλλὰ ἔχει καρδίαν ἀγαθὴν, καὶ, πρὸς αὐτὴν ἀπευθυνόμενος, ἠδύνατο ἴσως νὰ δαμάσῃ τὴν δυσάγωγον ταύτην φύσιν. Ἄλλ' εἶσαι ὡς πρὸς τὴν Χριστιανὴν δικαστὴς ἀμείλιχος. Ἡ παιδικὴ τῆς ἡλικία ὑπῆρξεν ὅλη θλίψις. Ὅθεν ἀντὶ νὰ τιθασθευθῇ, ἀγαπᾷ πλέον παρὰ ποτὲ τὴν φύσιν, τὴν ἐλευθερίαν· ἐξέρχεται ἅμα ἐξημερώσῃ, θεωρεῖ τὴν οἰκίαν ὡς κλωβίον τοῦ ὁποίου αἱ σιδηραὶ κιγκλίδες τὴν πληγώνουσι, ματαίως δ' ἀγωνίζεσαι νὰ τὴν ἀναγκαιώσῃς. Ἀδελφέ, ἀγάπησε ὀλίγον τὸ τέκνον σου, ἀν θέλῃς νὰ σὲ ὑπακούσῃ. Ἡ στοργὴ εἶναι τὸ ἰσχυρότερόν σου ὄπλον, τὸ φάρμακον τὸ εὐδοκίμου· ὅταν ὅλα τὰ λοιπὰ ἀποτύχωσι. Ἰδιὰ ἐμποδίζεις τὴν νέαν ταύτην κόρην, τὴν τοσοῦτον πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς ζωῆς σπευδούσαν, ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπανδρευθῇ τὸν ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ; Ὁ μαθητὴς Ἐρβερος, ὅστις ἄλλοτε ὑπηρετεῖ εἰς τὸ γραφεῖόν σου, δὲν εἶναι πλούσιος, καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ κησυστία δὲν εἶναι πολλὰ λαμπρά· ἀλλὰ οἱ νέοι αὐτοὶ ἀγαπῶνται· ὑποθέτω ὅτι, ἐν ἐλλείψει ἄλλου λόγου, εἴμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ καὶ αὐτὸς ἀποχρῶν πρὸς σύναψιν συνοικεσίου.

Ὁ Κ. Ἀμβέργη, ὅστις, ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ, ἐξηκολούθει περιπατῶν εἰς τὸ δωμάτιον, ἐστάθη τότε καὶ ἀπήντησε ψυχρῶς.

— Ἡ Χριστιανὴ δὲν εἶναι εἰμὴ δεκαπέντε ἐτῶν καὶ νομίζω χρέος μου νὰ χαλινώσω τὰ μωρὰ πάθη, τὰ πρωϊμώτερον τοῦ θεόντος ταρασσόντα τὴν κεφαλὴν τῆς. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν λεγομένην παρὰ σοῦ ἀνομοιότητα τῆς ἀγάπης μου, ἔλαβες ὁ ἴδιος τὴν πρόνοιαν νὰ τὴν δικαιοῦσῃς, ἀναφέρων τὰ ἐλαττώματα τοῦ χαρακτῆρος τῆς Χριστιανῆς. Ἀδελφέ, σὺ ὁ μεμρόμενος τοὺς ἄλλους ὡς κριτὰς ἀνηλεεῖς, πρόσεξε μὴ εἶσαι ὁ ἴδιος κριτὴς αὐστηρότερος παρ' ὅτι πρέπει. Ἐκαστος πράττει κατὰ συνείδησιν, καὶ ὅλα ὅσα ἔχει κάνεις εἰς τὸν νοῦν του δὲν εἶναι καλὸν νὰ λέγωνται. Ἀδειασε τὸ ποτήριόν σου, Γουλιέλμ, καὶ ἀφοῦ τελειώσῃς τὴν πίπαν αὐτὴν, μὴ γεμίζῃς ἄλλην. Δὲν θέλω σὲ ὀμιλῆσαι σήμερον περὶ ὑποθέσεων, ἡ ὥρα ἐπέρασε καὶ ἐγὼ εἶμαι κουρατμένος. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος δὲν εἶναι πάντοτε εὐάρεστος· κάλλιον ν' ἀφίνωμεν καθεύδοντα τὰ γενόμενα. Ἐπιθυμῶ νὰ μείνω μόνος ὀλίγον, ἀφῆσέ με λοιπὸν καὶ εἰ-εἰς τὴν Κ. Ἀμβέργη, νὰ ἔλθῃ νὰ τὴν ὀμιλήσω ἐντὸς ἐνὸς τετάρτου.

— Ἰδιὰ δὲν λέγεις· εἰπέ εἰς τὴν Ἀνουγκιάταν; Διὰ τὰ χεῖλη σου δὲν προφέρουσι πλέον τὸ κομψὸν καὶ παράδοξον τοῦτο ὄνομα, ἀδελφέ;

— Εἰπέ εἰς τὴν Κ. Ἀμβέργη, ὅτι ἔχω νὰ τὴν ὀμιλήσω, καὶ ἀφῆσέ με μόνον, ἀδελφέ, ἐπανελάβε με βίαν ὁ Κ. Ἀμβέργη.

Ὁ Γουλιέλμος, ὑποπτεύων ὅτι ἔφθασεν εἰς τὸ ἔσχατον ὄριον τῶν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Κάρολον, ἠγέρθη καὶ ἐξῆλθε. Φθάσας δὲ εἰς τὴν μικρὰν ξυλίνην κλίμακα ἣτις ἔφερεν εἰς τὸ ἄνω πάτωμα, ὁ Γουλιέλμος ἐδίστασεν ὀλίγον περὶ τοῦ δρόμου τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ λάβῃ, ἔπειτα ἀπεφάσισε νὰ ἀναβῇ καὶ, διὰ νὰ εὕρῃ τὴν Ἀνουγκιάταν, ὑπῆγεν εἰς τὸ

δωμάτιον τῆς Χριστιανῆς. Ἦτο δὲ τὸ δωμάτιον τοῦτο στενωτάτον καὶ καθαρώτατον· καὶ εἶχεν ἄνθη τινα ἐντὸς ποτηρίου, πατερημὰ ἀνηρητῆμένα εἰς εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἐκ ξύλου κατεσκευασμένην, κλίνην λευκοτάτην καὶ κιθάραν (ἦτο δὲ τῆς μητρὸς τῆς) κρεμασμένην εἰς τὸ τεῖχος. Ἀπὸ τοῦ παραθύρου του ἐφαίνετο ὅλον τὸ λιβάδιον, ὁ ποταμὸς καὶ αἱ ἰτέαι. Ἡ Χριστιανὴ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτῆς καὶ ἔκλαιεν ἀκόμῃ ἡ μήτηρ τῆς ἦτο πλησίον αὐτῆς καὶ τὴν προσέφερεν ὀλίγον γάλα καὶ ψωμί, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔπιπτον τὰ δάκρυα τῆς Χριστιανῆς. Ἡ Ἀνουγκιάτα ἐφίλει τὰ ὄμματα τῆς κόρης τῆς καὶ ἔπειτα, κρυφίως, ἐσπόγγιζε τὰ ἴδια αὐτῆς δάκρυα.

Ὁ Γουλιέλμος εἰσελθὼν, ἐστάθη ὀλίγας στιγμὰς ἐπὶ τοῦ κατωφλίου τῆς θύρας καὶ ἐκύτταξε μὲ κατάνυξιν τὴν εἰκόνα ἐκείνην.

Αἱ δύο αὐταὶ γυναῖκες, ἡ μὲν ὠραία ἦδη, ἡ δὲ ἐτι ὠραία, ἀμφοτέραι τοσοῦτον ὁμοιάζουσαι ἀλλήλας, ὥστε ἡ μία ἐφαίνετο τὸ παρελθόν, ἡ νεότες τῆς ἄλλης, ἡ μία κλαίουσα, καθὼς αὗτος εἶχεν ἴδει κλαίουσαν τὴν ἄλλην, ἡ κόρη ἐκείνη ἡ διαδεχομένη τὴν μητέρα εἰς τὸ στάδιον τῆς θλίψεως· καὶ αὐτὸς μάρτυς τῶν δακρύων ἐκείνων, ἀλλ' ὄχι καὶ κοινῶς τῶν αἰτίων τῆς θλίψεως· ὅλα ταῦτα τὸν συνεχίνου, καὶ ματαίως ἐζήτει τὴν θεραπείαν τῶν τοσοῦτων συμφορῶν.

— ὦ! ἀνέκραξεν ὁ Γουλιέλμος, ἐπάγων τὴν χεῖρα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, ἀν ἐνυμφεύσθην ποτὲ ἐγὼ, ἤθελον νὰ βλέπω πλησίον μου πρόσωπα εὐτυχῆ· νὰ βλέπω τὴν γυναῖκά μου περιχαρῆ καὶ πηγαίνουσαν εἰς τοὺς χοροὺς μετὰ λαμπροῦ διαδήματος ἐκ χρυσοῦ καὶ μαργαρίτου ἐπὶ τοῦ μετώπου· νὰ ἀκούω τὴν κόρην μου τραγουδοῦσαν ὅλην τὴν ἡμέραν· ἤθελα ἡ κατοικία μου νὰ ἦναι ὅλη χαρὰ καὶ γέλω. ὦ! δυστυχῆ καὶ ἀγαπητὰ μου τέκνα, λάβετε ὀλίγον θάρρος· πρὸ μικροῦ ὑπὲρ ὑμῶν ἠγωνίσθη καὶ εἶπα πολλὰ εἰς τὸν ἀδελφόν μου· δὲν ἔλαβον μὲν ἀπάντησιν, ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς λόγος ὁ κατατιθέμενος εἰς τὴν καρδίαν βλαστάνει εἰς αὐτὴν, καθὼς ὁ σπóρος εἰς τὴν γῆν. Τὸ αὐριον θέλει εἶναι ἴσως κάλλιον τοῦ σήμερον, πρέπει κάνεις νὰ ἠξέυρῃ νὰ περιμένῃ τὴν τύχην του.

— Ἀδελφέ μου, καλέ μου ἀδελφέ, ὀμιλήσῃς πρὸς τὸ τέκνον μου. ἀπήντησεν ἡ Ἀνουγκιάτα· ἰδοὺ, δὲν ἠξέυρει πλέον μήτε νὰ προσευχηθῇ, μήτε νὰ ὑπακούσῃ· ἡ καρδία τῆς δὲν εἶναι εὐπειθῆς καὶ τὰ δάκρυά τῆς θέλουσι ἀποβῆ ἄκαρπα, διότι ἀπειλεῖ καὶ γογγύζει. Ἡρώτησέ την, ἀδελφέ, τίς τὴν εἶπεν ὅτι ἡ ζωὴ ὀμιλᾷ τὴν εὐτυχίαν καὶ ὅτι δὲν ζῶμεν εἰμὴ διὰ νὰ εὐτυχωμεν; Δίδαξέ την τὸ καθῆκον καὶ δὸς αὐτῇ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ τὸ ἐκπληρώσῃ.

— Ὁ σύζυγός σου σὲ ζητεῖ, ἀδελφή· ἐγὼ δὲ μένω πλησίον τῆς Χριστιανῆς διὰ νὰ τὴν ὀμιλήσω.

— Ὑπάγω, ἀδελφέ, ἀπήντησεν ἡ Ἀνουγκιάτα, καὶ πλησιάσασα εἰς τὸν καθρέπτην ἔβρεξε τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διὰ νὰ ἐξαλείψῃ τὰ ἴχνη τῶν δακρύων, ἔβαλε τὴν χεῖρα εἰς τὴν καρδίαν τῆς διὰ νὰ καταπαύσῃ τὴν ταραχὴν αὐτῆς καὶ, ὅταν εἶδεν ὅτι τὸ πρόσωπόν τῆς ἀπέβη ἀτάραχον καὶ ἤσυχον, κατέβη βραδέως.

Ἡ Γοθώνη ἐκάθητο ἐπὶ τῶν βαθμίδων τῆς κλίμακος.

— Τὴν χαλαρε, κυρία μου, εἶπε πρὸς αὐτὴν ἀποτόμως, τὰ μωρὰ ὧτα ἔχουν ἀνάγκη νὰ ἀκούωσι λόγους τραχεῖς· τὴν χαλαρε!

Ἡ Γοθώνη ὑπηρετεῖ ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀπὸ ἐποχῆς προγενεστέρως τοῦ γάμου τῆς Ἀννουγκιάτας καὶ εἶχεν ἴδει μὲ πολλὴν δυσἀρέσκειαν τὴν ξένην ἐκείνην προσαγομένην ἐν αὐτῇ· πῶποτε δὲ δὲν ἀνεγνώρισε τὴν ἐξουσίαν τῆς, καὶ ἐπεδὴ εἶχεν ὑπηρετήσῃ τὴν μητέρα τῶν δύο ἀδελφῶν, δὲν ἐροβαίτο νὰ διωχθῇ, θλίβουσα διὰ τὴν δυστροπίας τῆς τὴν πρῶον ἐκείνην κυρίαν τῆς.

Ἡ Ἀννουγκιάτα, εἰσελθούσα εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐν ἧ ὁ σύζυγός τῆς ἐπεριπάτει βραδέως, ἐστάθη ὀρθὴ πλησίον τῆς θύρας, περιμένουσα τὴν διαταγὴν τὴν ὁποίαν ἐμελλε νὰ λαβῇ. Ἡ φουτιογνωμία τοῦ Κ. Ἀμβέργου ἦτο σοβαρωτέρα, σκυθρωποτέρα παρὰ ποτὲ. Προσελθὼν δὲ πρὸς τὴν γυναῖκά του·

— Εἶναι βέβαιον, τὴν εἶπεν, ὅτι κἀνεὶς δὲν εἴμφορεὶ νὰ μᾶς ἀκούσῃ, κυρία μου; Εἴμεθα ὅλως διόλου μόνοι;

— Εἴμεθα μόνοι, ἀπήντησεν ἡ Ἀννουγκιάτα μὲ ἀπορίαν.

Ὁ Κ. Ἀμβέργης ἤρχισε πάλιν νὰ περιπατῇ, καὶ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς δὲν ἐπρόθεσε τίποτε. Ἡ σύζυγός του, στηρίζουσα τὴν χεῖρα εἰς τὴν ῥάχιν ἐνὸς κλινοκαθεδρίου, περιέμενεν ἐν σιωπῇ τοὺς ὀρισμούς του· τελευταῖον, οὗτος ἐστάθη ἔμπροσθεν αὐτῆς καὶ εἶπεν·

— Ἀνατρέφετε κακῶς τὴν κόρη σας Χριστίαν· σὰς ἀφῆσα τὴν περὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ φροντίδα, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπιτηρεῖτε ἀποχρώντως. Ἡξεύρετε ποῦ ὑπάγει; Ἡξεύρετε τί κάμνει;

— Ἀπὸ τὴν παιδικὴν τῆς ἡλικίαν, κύριέ μου, ἀνέλαβε πρῶως ἡ Ἀννουγκιάτα, διακόπτουσα πᾶσαν σχεδὸν φράσιν, ἡ Χριστίνα ἀγαπᾷ νὰ ζῆ εἰς καθαρὸν ἀέρα, νὰ τρέχῃ εἰς τὸν κῆπον· εἶναι ἀσθενοῦς κράσεως, ἔχει ἀνάγκη ἡλίου καὶ ἐλευθερίας διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ. Ἔως τώρα δὲν μὲ παρατηρήτετε τι περὶ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τῆς ζωῆς τῆς, ἐνόμισα λοιπὸν ὅτι εἴμφορῶ ἀναμαρτήτως ν' ἀφήσω τὸ τέκνον αὐτὸ ν' ἀκολουθῇ τὴν ῥοπήν τοῦ χαρακτῆρός του· ἂν ἤδη νομίζετε ὅτι τοῦτο εἶναι ἄτοπον, θέλει ὑπακούσει, κύριέ μου.

— Ἀνατρέφετε κακῶς τὴν κόρη σας, ἐπανελάβε ψυχρῶς ὁ Κ. Ἀμβέργης· θέλει ἀτιμάσει τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον φέρει.

— Κύριέ μου! . . . ἀνέκραξεν ἡ Ἀννουγκιάτα, καὶ βαθύ ἐρόθημα ἔβαψε τὰς παρειάς τῆς, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ τῆς ἐλαμψαν ἐπὶ μικρὸν ὡς ἀστραπή.

— Προσεξάτε καλῶς, κυρία μου· ἡξεύρετε ὅτι ἀπαιτῶ τὸ ὄνομά μου νὰ ᾔηται σεβαστόν· ἡξεύρετε ὅτι γνωρίζω πάντα τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ μου διατρέχοντα. Ἡ κόρη σας ἐξέρχεται κρυφίως καὶ λαμβάνει συνεντεύξεις μετ' ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον δὲν θέλω νὰ ὑπανδρευθῇ· σήμερον τὸ πρῶν εἰς τὰς ἑξ ὥρας, ἐνταμώθησαν πάλιν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ λιβαδίου.

— Ἡ κόρη μου, ἡ κόρη μου! . . . ἀνέκραξεν ἡ Ἀννουγκιάτα μὲ φωνὴν τεθλιμμένην. ὦ! τοῦτο

δὲν εἶναι δυνατόν! Ὅχι, ὄχι, εἶναι ἀθῶα καὶ θέλει ἀθῶα διαμεινεῖ! Θέλω θωρακίσαι αὐτὴν κατὰ παντός ἀμαρτήματος καὶ θέλω σώσει τὸ τέκνον μου! Αὐτὴ ἔνοχος! Ὅχι. ἐγὼ εἶμαι ἐδῶ! Θέλω ἀναλάβει αὐτὴν εἰς τοὺς βραχίονάς μου, θέλω ἐπιθέσει τὰς χεῖράς μου εἰς τὰ ὦτά τῆς, διὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ λόγους πονηροῦς καὶ θέλω κράξει πρὸς αὐτὴν Κόρη μου, μείνε ἀθῶα, μείνε ὑπὸ πάντων τιμωμένη, ἂν δὲν θέλῃς ν' ἀποθάνω!

Ὁ Κ. Ἀμβέργης ἀπέβλεψε μὲ ὄμμα ἀπαθὲς πρὸς τὴν μητρικὴν αὐτὴν θλίψιν. Ἡ δὲ Ἀννουγκιάτα, θεωροῦσα τὸ κρυστάλλινον ἐκεῖνο βλέμμα, ἐρυθρίασε διὰ τὴν ταραχὴν τῆς, ἐδοκίμασε νὰ ἡτυχάσῃ, ἔπειτα, συνάψασα τὰς χεῖρας καὶ σφίγγουσα τὴν καρδίαν τῆς, κρατοῦσα δὲ τὰ δάκρυα τὰ ὁποῖα ἐπλήρουν τοὺς ὀφθαλμούς τῆς, ἀνέλαβε μὲ φωνὴν συνεσταλαμμένην.

— Αὐτὸ τὸ ὁποῖον μὲ εἶπετε, εἶναι ἄρα γε ἀναμφίβολον, κύριέ μου;

— Ἀναμφίβολον, ἀπήντησεν ὁ Κ. Ἀμβέργης· δὲν κατηγορῶ ποτὲ πρὶν ἢ βεβαιωθῶ.

Ἐνταῦθα ἐπῆλθε σιωπὴ βραχεῖα.

Ὁ Κ. Ἀμβέργης ἀνέλαβε·

— Κλειδώσετε τὸν Χριστιανὸν εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς καὶ φερέτέ με τὸ κλειδίον. Θέλει μείνει οὕτω κεκλεισμένη πολὺν χρόνον· εὐχομαι ἡ σκέψις νὰ τὴν σωφρονίσῃ. Ἡ μακρὰ αὐτὴ ἐγκάθειρξις θέλει τὴν ἰατρεύσει ἀπὸ τὴν ἀνάγκη ἐκείνην τῆς κινήσεως καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἥτις τὴν φέρει εἰς τὸ κακόν· ἡ σιωπὴ τῆς ἐντελοῦς ἐκείνης ἐρημίας, θέλει κατευιάσει τὴν ταραχὴν τῶν ἰδεῶν τῆς. Οὐδεὶς θέλει εἰσέρχεται εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς. Μόνη ἡ Γοθώνη θέλει τὴν κομίζει τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ζητοῦσα ἀπὸ ἐμὲ τὸ κλειδίον. Ἰδοὺ τί ἀπεράσιτα ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη ἴστατο ὀρθὴ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν· πολλάκις τὰ χεῖλη τῆς ἀνοίξαν διὰ νὰ ὀμιλήσῃ, ἀλλὰ τὸ θάρρος τὴν κατέλειπε. Τελευταῖον, προχωρήσασα ὀλίγα βήματα·

— Ἐγὼ, ἐγὼ, κύριέ μου, εἶπε μὲ φωνὴν ἀσθενῆ, ἐγὼ θέλω βλέπει τὸ τέκνον μου!

— Εἶπα κἀνεὶς, ἐπανελάβε ὁ Κ. Ἀμβέργης.

— Ἀλλὰ θέλει ἀπελιπθῇ, ἂν οὐδεμίᾳ φωνῇ τὴν ὑποστηρίξῃ. Θέλω τὴν ὀμιλήσει αὐστηρῶς, εἴμφορετε νὰ εἴσθε βέβαιος περὶ τούτου! Ἀπαξ μόνον τῆς ἡμέρας, ἐπιτρέψατέ με νὰ τὴν βλέπω. Εἴμφορε νὰ ἀσθενήσῃ ἀπὸ τὴν λύπην. Τίς θέλει τὸ ἡξεύρει; Ἡ Γοθώνη δὲν τὴν ἀγαπᾷ. Πρὸς χάριν Θεοῦ, ἐπιτρέψατέ με νὰ βλέπω τὴν Χριστιανὴν! Δὲν θέλω μένει μετ' αὐτῆς εἰμὴ μίαν στιγμὴν, μίαν μόνον στιγμὴν!

Ὁ Κ. Ἀμβέργης ἐστράφη, καὶ στηλώτας ἐπὶ τῆς γυναικὸς του βλέμμα ὡς ἐκ τοῦ ὁποῖου αὐτὴ ὠπιθοδρόμησε·

— Μὴ μὲ ἀναγκάζετε νὰ προσθέσω μῆτε λέξιν, ἀπεκρίθη δὲν θέλω νὰ εἶπω περισσότερα· μὴ συζητῆτε μαζί μου, κυρία μου· κἀνεὶς δὲν θέλει εἰσελθεῖ εἰς τὴν Χριστιανὴν μὲ ἀκούσετε;

— Ὅρισμός σας, ἀπεκρίθη ἡ Ἀννουγκιάτα.

— Ὑπάγετε τώρα νὰ ἐξηγήσετε τὰς διαταγὰς μου

εις τὴν κόρην σας· τὸ δὲ βράδυ, εἰς τὸ γυῖμα θέλετε μὲ φέρει τὸ κλειδίον τοῦ δωματίου τῆς· ὑπάγετε.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη ἐπὶ τινὰς στιγμὰς δὲν ἠσθάνθη ἐν ἑαυτῇ ἀρκετάς δυνάμεις, ὥστε νὰ τολμήσῃ νὰ περιπατήσῃ· καὶ ἐφοβείτο μήπως πέσῃ πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἀνδρός τῆς. Τελευταίον, στηριζομένη ἐπὶ τῶν ἐπιπλῶν τὰ ὁποῖα εὕρισκεν εἰς τὸν δρόμον τῆς, ἐξῆλθε τοῦ δωματίου. Ἐνῶ ἐμελλε νὰ ἀναβῇ τὴν κλίμακα, ἡ Γουλιελμίνα καὶ ἡ Μαρία κατέβαινον τραγωδοῦσαι καὶ τρέχουσαι ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης. Ἰδοῦσαι δὲ τὴν μητέρα των, ἐσιώπησαν, καὶ θεωροῦσαι αὐτὴν φέρουσαν ἰχνη θλίψεως βαθείας τὴν ὁποίαν ἠγνόουν, ἐμείναν ἀκίνητοι, ὡς κατατρομαγμένα πτηνά. Ἡ Ἀννουγκιάτα τὰς ἐκάλεσε πλησίον τῆς, τὰς ἐσφίγγεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς καὶ ἄφησε τὰ δάκρυά τῆς νὰ ρεύωσιν ἐπὶ τῶν δύο ξανθῶν κεφαλῶν, τὰς ὁποίας ἐκράτει ἀγκαλιασμένας. — Εὐτυχοῖτε κόραι μου, εὐτυχοῖτε πάντοτε· εἴθε ὁ Θεὸς νὰ σᾶς ἀφήσῃ νὰ γελάτε καὶ νὰ τραγοῦδητε ἐπὶ πολὺν χρόνον! — Ἐπειτα δὲ, ἀπομακρύνοντάς με πρᾶξιματα καὶ με μειδίαμα βεβιασμένον, ἀνέβη εἰς τὴν Χριστίαν.

Ἡ Γουλιελμίνα καὶ ἡ Μαρία εἰσῆλθον εἰς τὴν αἴθουσαν τρέμουσαι ἀκόμη, καὶ ἐπλησίασαν εἰς τὸν πατέρα των, ὅστις ἴστατο ὀρθὸς παρὰ τὴν ἐστίαν, κρύπτων τὴν κεφαλὴν του εἰς μίαν τῶν χειρῶν του. Ἡ χεὶρ ἐκείνη ἐσφίγγε τὸ μέτωπόν του, αὐτὸς δὲ οὔτε ἐόλεπεν, οὔτε ἤκουεν. Αἱ παῖδες ἐμείναν σιωπηλαὶ πλοῖον του. Μετὰ δὲ τινὰς στιγμὰς βαθείας σκέψεως, ὁ Κ. Ἀμβέργης ἤγειρε τὴν κεφαλὴν, καὶ, ἀγκαλιάσας τὴν Μαρίαν, τὴν ἐφίλησεν εἰς τὸ μέτωπον. Ἐπειδὴ δὲ τὰ χεῖλη του ἤγγισαν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς τῆς, τὰς ὑγρὰς εἰσέτι οὖσας ἀπὸ τῶν δακρύων τῆς Ἀννουγκιάτας, ὠπισθοδρόμησε καὶ ἐκύτταξε τὴν κόρην του, ὡς ἂν ἐρωτῶν αὐτὴν τί σημαίνει τοῦτο.

— Ἡ μήτηρ μας μᾶς ἐφίλησε πρὸ ὀλίγου ἀπεκρίθη αὕτη.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη εἶχε προσέλθει εἰς τὴν Χριστίαν καὶ εὗρεν αὐτὴν μόνη, καθημένην ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς καὶ καταβεβλημένην ὑπὸ τῶν πολλῶν δακρύων τὰ ὁποῖα ἔχυσε. Τὸ χαρίεν αὐτῆς πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐνίοτε τοσοῦτον ζωηρόν, τοσαύτην τότε ἐνέφαιγεν ἀθυμίαν, ὥστε ἦτον ἀδύνατον νὰ τὸ κυττάξῃ τις χωρὶς νὰ λυπηθῇ. Ἡ μακρὰ αὐτῆς κόμη κατέπιπτεν ἀτημέλητος ἐπὶ τῶν μελαγχρινῶν ὀλίγων ὤμων τῆς, τὸ σῶμά τῆς ἦτο κυρτόν· ἐν πατερημόν εἶχε πέσει ἀπὸ τὰς χεῖράς τῆς· εἶχε δοκιμάσει, ὑπακούουσα εἰς τὴν μητέρα τῆς, νὰ προσευχηθῇ, ἀλλὰ δὲν εἰμώρησε· εἰμὴ νὰ κλαύσῃ. Ὁ μαῦρος ἐπενδύτης τῆς, ὑγρὸς ἀκόμη ἀπὸ τῆς βροχῆς, ἔκειτο ἐπὶ τραπέζης· ὀλίγοι τινὲς ἰτεῶν κλαοὶ ὑπεφαίνοντο κεκρυμμένοι ἐντὸς αὐτοῦ. Ἡ Χριστίνα τοὺς ἐκύτταξε περιπαθῶς καὶ σκυθρωπῶς καὶ ἐνόμιζεν ὅτι αἰὼν ὅλος παρῆλθεν ἀφοῦ εἶδε τὸν ἥλιον ἀνατείλαντα ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, ἐπὶ τῶν γηραιῶν ἐκείνων δένδρων καὶ ἐπὶ τοῦ ἀκατίου τοῦ Ἑρβέρτου. Ἡ μήτηρ τῆς ἐπλησίασεν βραδέως.

— Κόρη μου, τὴν εἶπε, παρασταθεῖσα ὀρθὴ ἐνώπιόν τῆς, ἵπου ἦτο σήμερον τὸ πρῶτόν, πρὶν ἐξημερῶσιν;

Ἡ Χριστίνα κατέπεσεν ἡρέμα ἀπὸ τῆς κλίνης παρὰ τῆς καὶ γονατίσασα πλησίον τῆς μητρός τῆς·

— Ὑπῆγα, εἶπε, καὶ ἐκάθησα ἐπὶ τοῦ στελέχους μιᾶς τῶν ἰτεῶν, αἵτινες προκύπτουσιν εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ. Ἦμην πλησίον τοῦ ἀκατίου τοῦ Ἑρβέρτου.

— Χριστίνα! ἀνέκραξεν ἡ Κ. Ἀμβέργη, λοιπὸν τοῦτο εἶναι ἀληθές! . . . Ὁ τέκνον μου, πῶς παρέβης ἐπὶ τοσοῦτον τὰς παραγγελίας τὰς ὁποίας εἶπαθες; Πῶς ἐλητμόνησες τὰς διδασκαλίας μου, τὰς συμβουλάς μου; Χριστίνα, δὲν με εἶχες βέβαια εἰς τὸν νοῦν σου ὅταν ἐπραττες τὴν ἀνομίαν ταύτην!

— Ὁ Ἑρβέρτος με ἔλεγεν· ἔλα νὰ γίνῃς σύζυγός μου, θέλω σὲ ἀγαπήσει διὰ παντός, θέλεις γίνεαι ἐλευθέρη, εὐτυχής· τὰ πάντα εἶναι ἔτοιμα διὰ τὸν γάμον καὶ διὰ τὴν φυγὴν μας, ἔλα. Ἐγὼ δὲ ἀπήντησα· ἀδὲν ἀφίνω τὴν μητέρα μου! Ἐσὺ ὑπῆξες ἡ ὑπεράσπισις καὶ σωτηρία μου. Ἐὰν ἦτον ἐγκλημα τὸ ν' ἀκολουθήσω τὸν Ἑρβέρτον, ἡ ἐνθύμησίς σου με ἐμπόδισεν ἀπὸ τοῦ νὰ πράξω τὸ ἐγκλημα τοῦτο. Δὲν ἠθέλησα ν' ἀφήσω τὴν μητέρα μου!

Ἀσραπὴ χαρᾶς ἐρώτισε τὸ πρόσωπον τῆς Ἀννουγκιάτας. «Σ εὐχαριστῶ Θεὸ μου!» ἐψιθύρισεν· ἔτεινε τὴν χεῖρα εἰς τὸ γονυπετοῦ, τέκνον τῆς, καὶ, ἀνεγείρουσα αὐτό, τὸ εἶπε, νὰ καθίσῃ. Ἐπειτα δὲ, καθήσασα καὶ αὐτή·

— Ἐξιγῆσθαι με, Χριστίνα, τὴν εἶπεν· ἀνοξέ με τὴν καρδίαν σου, εἶπέ με ὅλας σου τὰς ἐννοίας. Ἄς συλλυπηθῶμεν μαζὶ διὰ τὰ σφάλματά σου, ἄς ἐλπίσωμεν μαζὶ εἰς τὸ μέλλον. Ἐλα, κόρη μου, μὴ με κρύπτῃς τίποτε, λέγε.

Ἡ Χριστίνα ἐσθῆρξε τὴν κεφαλήν ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς μητρός τῆς, ἔβαλε τὴν μίαν τῶν μικρῶν αὐτῆς χειρῶν εἰς τὰς ἐδιὰς τῆς, ἐστεναχθε βραδέως, ὡς ἂν ἡ καρδία τῆς δὲν ἠύνατο νὰ διημιλήσῃ ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν· ἔπειτα, με κόπον πολλὸν καὶ ἀγωνίαν, εἶπεν·

— Ἀλλὰ μήτηρ μου! δὲν ἔχω νὰ ὁμολογήσω τὸ ὁποῖον νὰ μὴν ἠξέουρη. Ἀγαπῶ τὸν Ἑρβέρτον. Σὺ ἡ παρακολουθήσασα κατὰ πόδας τὴν ζωὴν μου, ἠξέουρησθαι ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀγαπήσω τὸν Ἑρβέρτον. Ἡ καρδία του ἦτον ἡ πρώτη ἀνταποκριθεῖσα εἰς ἐμὲ καρδία. Ἐνθυμήσου ὁποῖαν ζωὴν ἔζησα ἐνταῦθα παῖς ἐτι οὖτα· εἶπα εἰς τὰς ἀδελφάς μου, ἔλατε νὰ τρέξωμεν μαζὶ εἰς τὸ λιθόδιον, ἔλατε νὰ ζητήσωμεν φωλεὰς πτηνῶν, ἔλατε νὰ πικίζωμεν καὶ νὰ τραγοῦδῶμεν μαζὶ. Αἱ ἀδελφαί μου με ἀπεκρίθησαν· ὑπάγε μόνη, καὶ ἔμειναν μόναι εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, στρεφόμεναι τὸ μάγγανον. Δὲν ἐπαίξα πολλὸν καιρὸν, διότι τίποτε δὲν με ἤρσκεν ἐπὶ τῆς γῆς· ἐκύτταξα τὸν οὐρανόν, τὸν ἦρα ὠραιότερον. μάλιστα ὅταν ἐστολιζέτο με ὅλα του τὰ ἄστρα· πολλὴ γαλήνη κατήρχετο ἀπὸ αὐτὴν εἰς τὴν ψυχὴν μου. Ἐφαντάσθησθαι ὅτι ὁ καταστερος οὐρανός εἶχε φωνὴν τοσοῦτον σιγαλήν, ὥστε ἔπρεπε νὰ μὴν τις σιωπηλὸς καὶ ἀκίνητος διὰ νὰ τὴν ἀκούῃ. Ἦλθα πρὸς σὲ μήτηρ μου, καθὼς ἄλλοτε εἶχον ὑπάγει πρὸς τὰς ἀδελφάς μου καὶ σὲ εἶπα· μήτηρ, ἄς κυττάξωμεν μαζὶ τὸν οὐρανόν, τὰ ἄστρα αὐτὰ εἶναι ἄρα κόσμοι ὄντων σκυθρωπῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς;

ἢ εἶναι παράδεισοι ὅπου αἱ ψυχαί μας θέλουσιν ἀναπαυθῆ; Σὺ δὲ μὲ εἶπες Χριστίνα, μὴ συλλογίζεσαι τοιαῦτα· ἀλλὰ γύρισε τὸ μάγγανον, καθὼς αἱ ἀδελφαί σου. Μία μόνη φωνὴ μὲ εἶπεν ἐπὶ γῆς· Ἐγὼ ὑπάγω ὅπου ὑπάρχει σὺ, ὄνειροπολῶ, ὡς ὄνειροπολεῖς· καθὼς σὺ, νομίζω καὶ ἐγὼ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀρκετὴ ἀγάπη ἐπὶ γῆς, καὶ σ' ἐκλεξα ἐσέ, Χριστίνα, διὰ τὸ σέ ἀγαπῶ! Ἡ φωνὴ αὐτὴ εἶναι ἡ τοῦ Ἐρβέρτου. Ὁ Ἐρβέρτος δὲν εἶναι εἰμὴ ἀπλοῦς μαθητῆς, τὸν ὅποιον ἀνέθεσαν εἰς τὸν πατέρα μου, ἀλλ' ἔχει καρδίαν εὐγενῆ καὶ κατηφῆ ὀπωσῶν, ὡς ἡ ἐδική μου. Ἠξέυρει πολλά, ἀλλ' εἶναι πρῶτος πρὸς τοὺς μὴ ἡξέυροντάς τι. Εἶναι πτωχός, ἀλλ' ἔχει τὴν ὑπεροφίαν βασιλέως. Ἀγαπᾷ, καὶ δὲν τὸ λέγει εἰμὴ εἰς ἐκείνην ἣτις τὸ ἡξέυρει. Μητέρα μου, ἀγαπῶ τὸν Ἐρβέρτον. Ὁ Ἐρβέρτος ἦλθε καὶ μ' ἐζήτησε μὲ θάρρος ἀπὸ τὸν πατέρα μου, ὅστις, εἰς ἀπάντησιν, ἐμειδίασε περιφρονητικῶς. Ἐκτοτε, ἀπέβαλαν τὸν Ἐρβέρτον, ἐγὼ δὲ ἐδοκίμασα νὰ ζήσω χωρὶς νὰ τὸν βλέπω. Ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσα. Πολλὰς δεήσεις ἀπέτεινα εἰς τὸν θεὸν μὲ τὰ πατερνὰ τὰ ὁποῖα μ' ἔδωκες, καὶ ἐπειδὴ σὲ εἶδα προσευχομένη ὅταν ἐκλαίεις, εἶπα καὶ ἐγὼ· Ἰδοὺ κλαίω ὡς ἐκείνη, ὡς ἐκείνη ἄς προσευχηθῶ· ἀλλὰ συνέπεσε ποτε, ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, νὰ ἴδω μακρόθεν ἀκάτιον κατερχόμενον τὸν ποταμὸν, ἔπειτα ἀνερχόμενον καὶ κατερχόμενον πάλιν· ἐκ διαλειμμάτων λευκὸς ἴστος ὑψοῦτο εἰς τὸν ἀέρα, καθὼς ἀνασείει μάκτρον τις, ἀποχαιρετίζων τοὺς ἀπερχομένους. Ὁ νοῦς μου ἦν πάντοτε εἰς τὸν Ἐρβέρτον, φυσικώτατα λοιπὸν αὐτὸν πάλιν ἐσυλλογίσθη βλέπουσα τὸ ἀκάτιον· ἔτρεξα εἰς τὸ λιβάδιον, ἔφρασα εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, μητέρα μου· ἦτον αὐτός! αὐτὸς ἐλπίζων εἰς ἐμέ καὶ περιμένων με! . . . Εἶπαμεν ἀμοιβαίως λόγους θλιβερούς περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ χωρισθῶμεν· δὲν τὸν ἔβλεπα εἰμὴ μακρόθεν, τὸ ἀκάτιόν του ἔδονετο πολὺ κατωτέρω τῶν ποδῶν μου. Πολλὰ εἶπαμεν αὕτω βλέπομενοι, καὶ πολλοὶ τῶν λόγων μας ἐχάνοντο ἀπὸ τῆς βοῆς τοῦ ἀνέμου· ἀλλ' ὅσοι ἔφθανον εἰς τὰς ἀμοιβαίας ἀκοάς μας, ἦσαν ἀρκετοὶ διὰ νὰ μᾶς βεβαιώσωσιν, ὅτι θέλομεν ἀγαπηθῆ διὰ παντός. Σήμερον τὸ πρῶτ', ὁ Ἐρβέρτος, ἀπέλιπσθεὶς νὰ περιμένῃ τὴν μεταβολὴν τῆς τύχης μας, ἠθέλησε νὰ μ' ἐπάρῃ νὰ φύγω, ἀλλ' ἐμεινα χάριν σου, μητέρα μου. . . Τώρα τὰ ἡξέυρεις ὅλα, καὶ ἂν ἦμαι ἔνοχος συγχώρησέ με.

Ἡ Κ. Ἀμβέργη ἤκουσε μὲ πολλὴν συγκίνησιν τὸ διήγημα τῆς κόρης τῆς· ἔχουσα δὲ τὸ μὲν μέτωπον ἐστηρικμένον ἐπὶ τῆς χειρὸς, τὴν δὲ κεφαλὴν σκυμμένην εἰς τὸ στήθος, εἶχε κρύψει ἀπὸ τὴν Χριστίαν τὴν λύπην τὴν ὁποῖαν ἐπάσχεν· ἐφοβεῖτο μήπως διὰ λόγου ἢ διὰ κινήματός τινος ἀναχαιτίσει τὴν δημοσίαν, τὴν ἐκχεομένην ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ παιδός τῆς. Ὅτε δ' ἐτελείωσε ἡ ἐξομολόγησις ἐκείνη, ἡ Ἀννουγκιάτα εἶμειν βεβηθισμένη εἰς σκέψεις βαθείας· ἠσθάνετο ὅτι ἡ πάσχουσα τῆς Χριστίνας καρδία εἶχε χρεῖαν ἠπίων διδασκῶν, συμβουλῶν φιλοστόργων, αὐτὴ δὲ ἔφερον ἀπόφασιν αὐτῆσαν, μέλλουσαν ν' αὐξήτῃ τὸ κακόν· καὶ ἰσταμένη πλησίον τοῦ νοσοῦντος ἐκείνου

τέκνου, ἔβλεπεν ἑαυτὴν καταδεδικασμένην νὰ μὴ δώσῃ εἰς αὐτὸ τὸ μόνον φάρμακον, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο ἴσως νὰ τὸ σώσῃ. Τελευταῖον, στηλώσασα ἐπὶ τῆς θυγατρὸς τῆς βλέμμα θλιβερόν καὶ ἀπαντῶσα μᾶλλον εἰς τὰς ἰδίας σκέψεις ἢ ἔχουσα κατὰ νοῦν ἐκείνην πρὸς ἡν ἐλάλει·

— Ἐὖν ἀγαπᾷς λοιπὸν πολὺ; τὴν εἶπεν.

— Ὡ μητέρα, ἀνερώναξεν ἡ Χριστίνα, τὸν ἀγαπῶ ἐξ ὅλης ψυχῆς! Τὸν περιμένω, τὸν βλέπω, ἔπειτα τὸν ἐνθυμούμαι, ἰδοὺ ὅλη ἡ ζωὴ μου! Νομίζω ὅτι δὲν θέλω δυνηθῆ ποτὲ νὰ ἐκφράσω μέχρι τίνος ἡ καρδία μου ἀνῆκει εἰς αὐτόν. Πολλάκις εἰς τὰ ὄνειρά μου λέγω νὰ ἀποθάνω δι' αὐτόν, ὅχι διὰ νὰ σώσω τὴν ζωὴν του, τοῦτο εἶναι ἀπλοῦστατον, εὐκολώτατον, ἀλλὰ νὰ ἀποθάνω ἀνωφελῶς, διότι ἤθελε μὲ εἶπει ἀπάναρ.

— Σιώπα! κόρη μου, σιώπα! μὲ προξενεῖς φόβον! ἀνέκραξεν ἡ Ἀννουγκιάτα, ἐπιθέτουσα τὰς δύο χεῖράς τῆς εἰς τὸ στόμα τῆς θυγατρὸς τῆς.

Ἡ Χριστίνα ἀπεσπᾶσθη βιαίως ἀπὸ τοὺς βραχίονας τῆς μητρός τῆς, καὶ,

— Ἄ! βεβαίως, εἶπεν, ἐσὺ δὲν εἰμπορεῖς νὰ ἡξέυρῃς τὴν τοιαύτην ἀγάπην. Ὁ πατήρ μου δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀγαπηθῆ το οὐτοτρόπως.

— Σιώπα! τέκνον μου, σιώπα! ἐπανελάβε μὲ δύναμιν ἡ Ἀννουγκιάτα. Ὡ κόρη μου, πῶς νὰ εἰσάξω εἰς τὴν καρδίαν σου ἰδέας εἰρήνης καὶ καθήκοντος! Θεέ μου, εὐλόγητε τοὺς λόγους μου! ἄς εὕρωσι τὸν δρόμον τῆς ψυχῆς τῆς! Χριστίνα ἄκουσέ με.

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἔλαβε τὰς δύο χεῖρας τῆς θυγατρὸς τῆς καὶ τὴν ὑπεχρέωσε νὰ μείνῃ ὀρθὴ ἔμπροσθέν της.

— Τέκνον μου, δὲν γνωρίζεις ἀκόμη τὴν ζωὴν, περιπατεῖς εἰς τὰ τυφλά, πρόσεξε μὴ ἀποπλανηθῆς. Ναί, βεβαίως, ὑπάρχουσιν ἐντὸς τῶν καρδιῶν μας ὄνειρα ἐπαγωγὰ, ἰδέαι ἀχανεῖς· ἀλλὰ, Χριστίνα μου, αὐτο εἶναι τὸ μέρος τῆς ὑπάρξεώς μας, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐπιστρέψωμεν σῶον εἰς τὸν θεὸν ἐν οὐρανοῖς, μὴ ἀποβάλλοντες οὐδὲ ἐλάχιστον αὐτοῦ ἐπὶ γῆς ψυχίον· εἶναι ἡ ἀθάνατος ἡμῶν ψυχῆ, ἡ διατελοῦσα ἐν τῷ προσκαίῳ τούτῳ κόσμῳ, ὡς ἐν φυλακῇ, καὶ ἀγωνιζομένη νὰ ἀπέλθῃ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς, τὴν αἰωνίαν τοῦ θεοῦ ἀγάπην. Πᾶσαι αἱ νεαρὰ καρδία, κόρη μου, ἠθάνθησαν τοὺς κατασπαράσσοντας τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν καρδίαν σου θορύβου. Καὶ αἱ μὲν εὐγενεῖς καρδία ἐπάλαισαν καὶ ἐθριάμβευσαν. αἱ δ' ἄλλαι ἠττηθεῖσαι ὑπέκυψαν! Τέκνον μου, ἡ ζωὴ δὲν εἶναι εὐκολος, ἔχει δοκιμασίας καὶ ἀγῶνας ὀδυνηρούς· πιστευσέ με, δι' ἡμᾶς τὰς γυναῖκας, ἀληθῆς εὐδαιμονία ἔξω τοῦ καθήκοντος δὲν ὑπάρχει. Καὶ ἂν ἡ τύχη μᾶς στερήσῃ τὴν εὐδαιμονίαν, πολλὰ εἰστέτε καὶ μεγάλα ἔχομεν νὰ πράξωμεν ἐν τῷ βίῳ. Ἄν δ' ἔρως ἦναι εὐφρόσυνος, τὸ καθήκον εἶναι εὐγενές, ἡ τιμὴ, ἡ ὑπόληψις τοῦ κόσμου δὲν εἶναι λέξεις κεναί. Ἄκουσέ με τέκνον, φίλτατον· δὲν φοβεῖσαι νὰ παροργίσῃς τὸν θεὸν αὐτόν, τὸν ὁποῖον ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας σὲ ἐδίδαξα νὰ ἀγαπᾷς; Κόρη μου, ζήτησέ τον κοί θέλεις λάβει παρ' αὐτοῦ παραμυθίας ἰσχυροτέρας τῶν ἐδικῶν μου. Χριστίνα, ἀγαπήσωμεν ἐν θεῷ ἐκείνους

τῶν ὁποίων ἀναγκάζομεθα νὰ μακρυνθῶμεν ἐπὶ γῆς.
 Ὁ θεὸς ἐκεῖνος, ὅστις, ἐν τῇ ὑπερτάτῃ αὐτοῦ συνέσει, τοσοῦτους χαλινούς ἐνέδαλεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς γυναικὸς, προεῖδε τὰς θυσίας τὰς ὁποίας ἐπέβαλλε, καὶ βεβαίως ἀποταμιεύει θησαυροὺς ἀγάπης διὰ τὰς καρδίας, αἷτινες συντρίβονται ἐν τῇ ὑπακοῇ αὐτῶν.

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἐσπόγγισε ταχέως τὰ δάκρυα τὰ ὁποῖα κατέβρεχον τὸ ὠραῖον πρόσωπόν της· ἔπειτα, ἀρπάσατο τὸν βραχίονα τῆς Χριστινᾶς.

— Προσκύνητε, τέκνον μου! προσκυνήτωμεν καὶ αἱ δύο γονατιτὶ, ἀνέκραξε, τὸν Χριστὸν τὸν ὁποῖον σὲ εἶδεκα! Ἦρχισε νὰ σκοτεινιάσῃ, καὶ ὁμως τὸν βλέπομεν ἀκόμη· οἱ βραχίονές του ἀνοίγονται, ὡς ἂν θέλουσαν νὰ μᾶς ὑποδεχῶσι. Θεέ! εὐλόγησε τὸ τέκνον μου! σῶσε τὸ τέκνον μου! παρηγόρησε τὸ τέκνον μου! Θεέ! κατὰ κράτος τὴν καρδίαν του, κατὰ τὴν ταπεινὴν καὶ εὐπειθῆ!

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἠγέρθη καὶ ἀγκυλιάσατο τὴν Χριστινᾶν ἣτις εἶχε πέσει· εἰς τὰ γόνατα καὶ ἐγερθῆ ὁμοῦ μετὰ τὴν μητέρα της, τὴν ἠσπᾶσθη φιλοστόργως. ἐπλημύρησε τὴν κόμην της διὰ τῶν δακρύων αὐτῆς, τὴν ἐστριγγεν ἑκατόμβην εἰς τὴν καρδίαν της.

— Κόρη μου, ἐπιθύρσειεν ἀναμέσον τῶν ἀσκατιῶν της, κόρη μου, εἰπέ με μίαν λέξιν, τὴν ὁποίαν νὰ δυνήσῃ νὰ θεωρήσῃ ὡς ἐλπίδα! Τέκνον μου, ἴδεν ἔχεις τί νὰ με εἰπῆς;

— Μητέρα μου, ἀγαπῶ τὸν Ἑρβερον! ἀπεκρίθη ἡ Χριστινᾶ.

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἐκύτταξε μετὰ ἀπελπισίαν τὴν κόρην της, τὸν ἀνητημένον εἰς τὸν τεῖχον Ἰησοῦν, τὸν οὐρανὸν ὅστις ἐφαίνετο ἀπὸ τοῦ παράθυρον, καὶ, καταπέτασα ἐπὶ ἐνὸς σκίμποδος, ἔμεινεν ἐκεῖ ἀκίνητος καὶ ἄθυμος.

Ὁ κώδων τοῦ γεύματος ἐσήμανεν. Ἡ Κ. Ἀμβέργη ἠγέρθη αἴφνης, καὶ, βιάσατο ἑαυτὴν νὰ συνάψῃ τὰς ἰδέας της καὶ νὰ τὰς ἐκφράσῃ.

— Ὁ Κ. Ἀμβέργη, εἶπε μετὰ φωνὴν πνιγμένην, θέλει νὰ κατακλεισθῆς εἰς τὸ δωμάτιόν σου, νὰ τὸν ὑπάγω τὸ κλειδίον, νὰ μὴ βλέπῃς κανένα. Ἰδοὺ ἡ ὥρα, μᾶς προσμένει.

— Νὰ κατακλεισθῶ, ἀνέκραξεν ἡ Χριστινᾶ, νὰ κατακλεισθῶ! Μόνη ὄλην τὴν ἡμέραν! Προτιμῶ νὰ ἀποθάνω.

Ἡ Ἀννουγκιάτα ἐπαρέλαβε μετὰ θλίψιν.

— Τὸ θέλει, ἀνάγκη νὰ ὑπακούω, τὸ θέλει.

Ἐπορεύθη δὲ πρὸς τὴν θύραν καὶ ἐβρίσκειν ἐπὶ τῆς Χριστινᾶς βλέμμα τοσαύτης ἀποπνεόντορ γῆς καὶ θλίψεως, ὥστε αὐτὴ, ἐκπλαγεῖσα, δὲν ἐκινήθη καὶ διὰ τὴν ἀντιπηθῆ. Τὸ κλειδίον ἐστράφη ἐντὸς τοῦ κλειθροῦ, καὶ ἡ Ἀννουγκιάτα κατέβη τὴν κλίμακα, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ δρυφάκου.

Ἐισέλθουσα δὲ εἰς τὴν αἴθουσαν, εὔρε μόνον τὸν Κ. Ἀμβέργη.

— Πολλὴν ἐμείνατε ὄραν ἐκεῖ ἐπάνω, τὴν εἶπεν ἐπεισθητὴ τελευταῖον ὅτι ἡ κόρη της ἦτο σήμερον τὸ πρῶτον μαζί μετὰ τὸν σπουδαστὴν Ἑρβερον;

— Ἡ το μάλιστα, ὑπεφιθύρσειεν ἡ Ἀννουγκιάτα.

— Τὴν εἶπατε τὰς διαταγὰς μου;

— Τὴν εἶπα.

— Τὴν ἐκλειδώσατε;

— Ἐκλειδώσα τὸ τέκνον μου.

— Ποῦ εἶναι τὸ κλειδίον;

— Ἰδοὺ.

— Ἄς ὑπάγωμεν τὴν ὥραν εἰς τὴν τράπεζαν, ἐπρόσθεσεν ὁ Κ. Ἀμβέργη, πορευόμενος πρὸς τὸ ἐστιατόριον· ἐπέρασε δὲ πρῶτος, ἡ Ἀννουγκιάτα ἠθέλησε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ἀλλ' αἱ δυνάμεις της τὴν κατέλιπον καὶ ἔπεσεν ἐπὶ ἐνὸς κλινοκαθεδρίου, τὸ ὁποῖον εὐρίσκειτο πλησίον της. — Ὁ Κ. Ἀμβέργη ἐκάθησε μόνος εἰς τὴν τράπεζαν.

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἀκόλουθον Φυλλάδιον).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

(Συνέχεια καὶ τέλος. Ἰδε Φυλλάδ. ΚΖ.)

Περιωρίσθημεν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Ἰλιάδα, διότι αὕτη εἶναι τὸ κατ' ἐκλογὴν πεδῖον τῆς μάχης τῶν ὀπαδῶν τοῦ Βολφίου. Εἰς τὴν Ὀδυσσεῖαν τῶ ὄντι τὸ ἔντεχον τῆς κατασκευῆς τοῦ μύθου, ἡ συναρμοστικὴ τῶν ὑποδεεστέρων μερῶν περὶ ἐν κοινὸν κέντρον καὶ πρὸς ἓνα κοινὸν σκοπὸν, εἰσὶ τότε προφανῆ, ὥστε οὐδὲ νὰ γεννηθῆ καὶ ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἡ ὑπόνοια τῆς ἀνεξαρτήτου ὑπάρξεως τῶν μερῶν αὐτῆς ὅτι ἦτον δυνατὸν, ἂν οἱ ἐφεκτικοὶ τῶν κριτικῶν δὲν ἐβιάζοντο ὑπὸ τῶν θεωριῶν τῶν νὰ ἐφαρμόσωσι τὸ αὐτὸ σύστημα εἰς ἀμφοτέρω τὰ ποιήματα. Καὶ ὁμως ὀλίγοι μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἐνθερμοτέρων ὀπαδῶν τοῦ Βολφίου ἐτόλμησαν ποτὲ ν' ἀρνηθῶσι τὴν ὑπαρξίν ἀρχικῆς Ὀδυσσεῖας, ποιήματος δηλαδὴ πραγματευομένου τὸν νόστον τοῦ Ὀδυσσεῶς καὶ τὴν νίκην αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μνηστῆρων· ἀλλὰ τοσοῦτον περιώρισαν τὸ ἀρχικὸν τοῦτο ποίημα, καὶ τοσαῦτα μέρη τοῦ σημερινοῦ ποιήματος, τινὰ μάλιστα ἐκ τῶν ἀρίστων χωρίων αὐτοῦ, ἀπέδωκαν εἰς νεωτέρας προσθήκας, ὥστε ἡ ὑπὸ αὐτῶν ἀναγνωρίσις τῆς ποιητικῆς ἐιότητος τῆς Ὀδυσσεῖας, μικροῦ λόγου ἀξία συγκατάβασις ἦτον. Ἰδοὺ, λόγου χάριν, πῶς ἐκφράζεται ὁ Ἑρμῆνος (περὶ τῶν εἰς Ὀμηρον παρεγγραφῶν σ. 54· Συγγραμμάτια, Τόμ. Ε). «Ὁ ποιητὴς, λέγει, ἀρξάμενος τοῦ ἔπους, ὡς ἤδη ἀρχεται, διὰ τῆς διατριβῆς τοῦ Ὀδυσσεῶς εἰς τὴν νῆτον τῆς Καλυψοῦς, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐκεῖθεν ἔφερε τὸν ἥρωα κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Ἰθάκην (!), ἔπου, παραστὰς αὐτὸς ὑπὸ σχῆμα ἐπαίτου, ἐγνώσθη νικῆτας εἰς τὸν προτεθέντα ἀγῶνα βώμης ὑπὲρ τῆς Πηνελόπης, καὶ μετὰ ταῦτα ἐφόρευε τοὺς μνηστῆρας διὰ τοῦ τόξου ὃ ἔλαβεν οὕτως εἰς χεῖράς του. » Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην οὐ μόνον ὅσα μέρη εἰσὶ προφανῶς ἐπεισόδια, οἷον ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Γηλεμάχου εἰς Σπάρτην καὶ Πύλον, καὶ αἱ σκηναὶ εἰς τὴν καλύβην τοῦ Εὐμαίου, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγιστον μέρος τῆς τύχης τοῦ Ὀδυσσεῶς αὐτοῦ, τὸ ναυάγιον καὶ

ἡ ὑποδοχὴ τοῦ εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαίακων, καὶ ὅλα τὰ προλαβόντα συμβάντα τοῦ, ὅσα διηγεῖται εἰς τὸν Ἄλκίνοον, ἢ Κίρκην καὶ αἱ Σειρήνες, τὸ ἄντρον τῶν Κυκλόπων καὶ ἡ εἰς Ἄδου κατάβασις, ὅλα ταῦτα πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προσθήκαι μεταγενέστεραι, ἐντελῶς ἀγγετοὶ πρὸς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τοῦ ποιήματος. Ἄλλ' ἡ ἐλαχίστη ἐρευνα θέλει ἀποδείξει ὅτι τὰ πλείστα τῶν μερῶν τούτων δὲν ἐδύναντο νὰ ὑπάρχωσιν ὡς ποήματα ἀνεξάρτητα. Οὕτω παραδείγματος χάριν ἡ ἔδοιοποιία τοῦ Τηλεμάχου, ἣτις μετὰ τῶν παρασκευῶν αὐτῆς κατέχει τὸ πλείστον τῶν τεσσάρων πρώτων βραβυδίων, ὅα ἦτον ἄνευ σκοποῦ καὶ σημασίας ἂν δὲν συνεδέετο πρὸς τὸ ποιητικὸν κέντρον τοῦ ποιήματος, τοῦ Ὀδυσσεῶς τὴν ἐπιστοφὴν. Βεβαίως αἱ πλανήσεις καὶ ἔδοιοποιίαι τοῦ ἥρωος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Τρωάδος μέχρι τῆς νήσου τῆς Καλυψοῦς ἠδύνατο νὰ συνετάχθησαν εἰς ἓν ἢ καὶ πλείονα ἰδιαίτερα ποιήματα· τὸ σχῆμα ὅμως τῆς αὐτοβιογραφίας, ὑφ' ἧς ἔχομεν σήμερον, οὐδέποτε ἐδύναντο νὰ λάβωσιν ἂν δὲν ἦσαν ἐνυφασμένα εἰς μακρότερον ποίημα. Ἐπομένως κατὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἐρμάννου ἀπαιτεῖται ἀναγκαιῶς νὰ προστεθῶσιν ἐκ προθέσεως ὅλα ταῦτα τὰ μέρη εἰς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον, καὶ πολλοὶ ποιηταί, ἱκανοὶ νὰ παράξωσι τοιαῦτα ἔξοχα ἀριστουργήματα, νὰ συνεφώνησαν ὅλοι ὅπως συμπληρώσωσι ποίημα ἔχον κατ' ἀρχὰς πλοκὴν ἰσχυροτάτην καὶ τετριμμένην. Ὁμολογοῦμεν ὅτι πολὺ ἀπλούτερον φαίνεται, αἰδοῦς ἱκανὸς νὰ συλλάβῃ καὶ ποιῆσῃ τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνο χωρίον ἐν ᾧ ὁ Ὀδυσσεύς, ἀφ' οὗ ἐτάνωσε τὸ τόξον, διευθύνει τὸν λόγον πρὸς τὸ ὄργανον τοῦ ὀλέθρου, ὅτι αὐτὸς εἶχεν ἱκανὴν εὐφυΐαν ὅπως διαθέσῃ καὶ ὅλον τὸ σχέδιον τῆς Ὀδυσσεΐας, ὅποιον τὸ ἔχομεν σήμερον, καὶ διατάξῃ εἰς τὰς οἰκείας θέσεις τὰ ποικίλα αὐτοῦ ἐπεισόδια.

Ἄν ὅμως καὶ ἡ γενικὴ ἐνόησις τοῦ ποιήματος εἴη ἀναμφισβητήτως πολὺ προφανέστερα ἐν τῇ Ὀδυσσεΐᾳ ἢ ἐν τῇ Ἰλιάδι, ἐκεῖνη ὅμως περιέχει, νομίζομεν, περισσότερα χωρία φέροντα τὸν τύπον μεταγενεστέρως παρεγγραφῆς. Ἐν τῶν προδηλοτέρων εἶναι τὸ ἄσμα τοῦ Δημοδόκου ἐν τῇ ὀγδόῃ βραβυδίᾳ, οὗ ἡ γνησιότης ἠμυρσηθήθη ἤδη καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (*), οἱ δὲ νεώτεροι τὴν ἠρνήθησαν ἐντελῶς· ὁ Κ. Μιούρ τὴν ὑπερασπίζεται, λέγων μάλιστα ὅτι ὀλίγα τεμάχια γνωρίζει ἐν ἑκατέρῳ τῶν ποιημάτων, ἐμφαίνοντα εἰς τοιοῦτον βαθμὸν τὴν δύναμιν τῆς Ὀμηρικῆς τέχνης καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ὀδυσσεΐας. Ἀλλὰ τὸν δι' ἄτυχισμὸν τοῦτον ὀλίγου θέλει εὖρει συνομολογοῦντας. Ἐξ ἐναντίας, διότι τὸ ὅλον ὕφους καὶ ὁ γενικὸς τύπος τοῦ ποιήματος τούτου μᾶς φαίνονται ἀλλότρια εἰς τὸ Ὀμηρικὸν πνεῦμα, διὰ τοῦτο θεωροῦμεν ὡς προσοχῆς ἄξιαν τινὰς διαφωνίαν περὶ τὰ καθέκαστα, αἰτινες ἄλλως ἤθελον μᾶς φανῆ ἀσήμαντοι (**). Ὁ λιγώτερον λυπηρὸν ὅα ἦτον ἂν εἶχεν ἀπολεσθῆ τὸ

ἄσμα τοῦτο, παρὰ ἂν ἡ Νεκυία ἢ κάθοδος εἰς Ἄδου, ἢν καταδικάζει ὁ Ἀριστάρχος ὡς μὴ συνάδουσαν μετὰ τοῦ ἐπιλόπιου ἐπεισοδίου, καὶ ἢν ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν δυνάμεθα ν' ἀναγνώσωμεν μετὰ τινος προσοχῆς, χωρὶς ν' ἀναγνωρίσωμεν ἴχνη παρεγγραφῆς, ἂν καὶ δύσκολον εἶναι νὰ προσδιορισθῇ τινὸς ἐκτάσεως εἰσὶν αἱ προσθήκαι. Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ βῆθῃ καὶ περὶ τῆς τελευταίας βραβυδίας τῆς Ὀδυσσεΐας, ἣς τὸ πρῶτον μέρος τοῦλάχιστόν (ἡ ψυχοπομπία ἢ κατάβασις τῶν μνηστῆρων εἰς τὸν Ἄδην) κατεδικάσθη ὑφ' ὅλων τῶν κριτικῶν ἐν γένει, ἀπὸ τοῦ χρόνου ἤδη τοῦ Ἀριστάρχου, καὶ ἀπορρίπτεται καὶ ὑφ' αὐτοῦ τοῦ Κ. Μιούρ ὡς ἀνάξιον τῆς Ὀμηρικῆς μεγαλοφυΐας.

Οὐδαμῶς τῷ ὄντι ἀναφαίνεται ἡ συκτηρητικὴ αὐτῆς τάσις τῶν ἐπικρίσεων τοῦ Κ. Μιούρ τόσο ἰσχυρῶς, ὡς ἐν τῷ κεφαλαίῳ, ἐν ᾧ εἰδικῶς πραγματεύεται περὶ τῶν παρεγγραφῶν εἰς τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη. Καὶ συμφωνοῦμεν μὲν ἐντελῶς μετ' αὐτοῦ, καταδικάζοντος τὴν ὡς πρὸς τὴν παραδοχὴν αὐτῶν κατάχρησιν τινῶν νεωτέρων κριτικῶν· συγχρόνως ὅμως νομίζομεν ὅτι καὶ αὐτὸς περιορίζει ὑπὲρ τὸ δέον τὸ στοιχεῖον τοῦτο τῆς Ὀμηρικῆς κριτικῆς. Ὁ ἴδιος ἀναγκάζεται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι αἱ περιστάσεις ὑφ' ἧς παρήχθησαν τὰ ἔπη ταῦτα, καὶ πρὸ πάντων αἱ καθ' ἧς μετεδόθησαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, εἰσὶ τοιαῦται, ὥστε καθίστων τὰς παρεγγραφὰς καὶ τὰς ἀλλοιώσεις οὐ μόνον δυνατὰς, ἀλλὰ καὶ πιθανωτάτας· πάντοτε ὅμως δυσφορεῖ πρὸς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς ταύτης, καὶ ἐν τῷ διακεῖ αὐτοῦ ζήλου πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἐνόητος τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων ὅποια κεκτήμεθα αὐτὰ σήμερον, ὑπερεπήδησε πολλάκις τὰ ὅρια τῆς κριτικῆς μετριοπαθείας.

Ἀλλὰ καὶ δευτέραν κατηγορίαν ἀποδείξεων προτείνει ὁ συγγραφεὺς ὑπὲρ τῆς ἐνόητος τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων, καὶ ταύτην ἀναπτύσσει μετὰ μεγίστης ἐπιμελείας, ἐπιδειξιοτήτος καὶ ἐπιτυχίας· στήριζεται δὲ αὐτῇ εἰς τὸ συνεπὲς καὶ ὁμοίομορφον τῆς τῶν χαρακτήρων διαγραφῆς. Παράδοξον δὲ εἶναι ὅτι, ἐν ᾧ ἡ ποικιλία, τὸ ἀκριβῶς διακεκριμένον καὶ ἡ συνέπεια τῶν διαφορῶν Ὀμηρικῶν χαρακτήρων εἰσὶ καλλοναί, ἧς ἐθαύμασαν οἱ αἰῶνες, καὶ ἧς αἰσθάνονται τῶν μαθητῶν ὁ ἐλάχιστος, ἐν τούτοις τὸ σπουδαῖον ἐπιχείρημα ὃ παρέχουσιν οἱ χαρακτῆρες οὗτοι ὑπὲρ τῆς ἐνόητος τῶν Ὀμηρικῶν ποιήσεων εἶχε παραμεληθῆ σχεδὸν ἐντελῶς. Οὐδ' αὐτὴ ἡ αἰσθητικὴ ἐκτίμησις τῶν χαρακτήρων τούτων, ἐξ ἧς κυρίως ἐξαρτᾶται τὸ ἐπιχείρημα, ἐγένετό ποτε μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἀκριβείας, ἣτις ἐδύνατο νὰ παρέξῃ ἐντελῆ αὐτῶν γνῶσιν. Τὸ γενικὸν ἐξωτερικὸν αὐτῶν διάγραμμα εἶναι εὐληπτον εἰς ἕκαστον ἀναγνώστην· ἀλλ' αἱ λεπτότεραι ἐκεῖναι διακριτικαὶ σκιαγραφῆσεις, αἱ ἐλαφρότεραι ἐκεῖναι ἀποχρώσεις, ἧς δὲν διακρίνει ἢ ἐπιπόλαιος παρατήρησις, αὐταὶ ἀποτελοῦσιν ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ τοῦ ποιήματος τὴν ὑψηλοτάτην ἐντέλειαν.

α Πιθανὸν εἶναι, ὡς εὐλόγως παρετήρησεν ὁ Κ.

φροδίτην δι' αὐτὸν τοῦτον τὸν ἔρωτα αὐτῆς πρὸς τὸν Ἄρην, καὶ ὅτι τὴν δευτέραν γυναικά του ἀναφέρει ἡ Ἰλιάς πανταχοῦ.

[*] Ἰδ. Σχολ. Ἀριστοφ. Εἰρ. στ. 778. [°] Μία τῶν σπουδαιοτέρων εἶναι ὅτι ἡ Ἀφροδίτη φαίνεται εἰς τὸ χωρίον τοῦτο γυνὴ τοῦ Ἡρακλείου κατὰ τὴν μεταγενεστέραν μυθολογίαν, ἐν ᾧ ἐν Ἰλιάδι γυνὴ του εἶναι μία τῶν χερῶν. Δὲν δυνάμεθα σχεδὸν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ Κ. Μιούρ ὁμιλεῖ σπουδαζῶν ὅταν προσπαθῇ νὰ διορθώσῃ τὴν ἀντίφασιν ταύτην ὑποθέτων ὅτι ὁ Ἡρακλείος ὁ εἰς εὐχὴν τὴν Ἄ-

Μιούρ, ὅτι, ὡς οἱ πλείστοι τῶν μεγάλων ζωγράφων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, οὕτω καὶ ὁ Ὅμηρος ἐξ ἀρχαιοτέρων παραδόσεων ἠρανίστατο τὸ ἀρχικὸν διάγραμμα τῶν χαρακτήρων τῶν πρωτίτων ἥρώων του. Τὰ διαγράμματα ὁμοῦ ταῦτα ἦσαν ἀναμριβόλως ἰσχνὰ περιγράμματα μόνον, ἅτινα ἐξεργασθέντα εἰς ἐντελεῖς εἰκόνας ἐν τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσεΐα, πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἰδία αὐτοῦ πλαττουργήματα. Οὐδεὶς ἐποποιὸς παρήραγε ποτὲ τοσοῦτον πολυαριθμὸς καὶ τοσοῦτον ποικίλας εἰκόνας, ἐξαιρουμένου ἴσως μόνου τοῦ Ἀγγλου δραματουργοῦ Σαικеспείρου, οὗ τὰ πρόσωπα δὲν εἶναι δραματικώτερα ἀπὸ τὰ τοῦ Ὀμήρου. Ἀκριβολόγους ὁμοιογραφίας αὐτῶν δὲν ἔχομεν, οὔτε ἐπιτετηδευμένην ἀντιπαράθεσιν τῶν διακριτικῶν χαρακτηρισμῶν τῶν τὸ μόνον δὲ παράδειγμα προσώπου εἰσαγομένου, ὡς τοῦτο συνεχῆστα γίνεται ἐν ταῖς νέαις μυθιστορίαις, διὰ φυσικῆς ἀπεικονίσεως, εἶναι τὸ τοῦ Θεορίτου, ὅστις παρίσταται ἐπὶ τόσον βραχὺν χρόνον εἰς τὴν σκηνήν, ὥστε δὲν δύναται ν' ἀναπτύξῃ ἄλλως τὴν ἀτομικότητά του. Ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ πρόσωπα παρουσιάζονται ἀπ' ἐαυτῶν, καὶ ὁ ἀναγνώστης ὀρεῖται νὰ σπουδάτῃ τὸν χαρακτήρα τῶν, ὡς σπουδάζομεν αὐτὸν ἐν τῷ ἀληθῆ βίῳ, ἐκ τῶν πράξεων καὶ τῶν λόγων τῶν ὁ τρόπος οὗτος τοῦ εἰτάγειν τὰ πρόσωπα ἐξυψοῖ μὲν εἰς ὑπερτάτων βαθμὸν τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν τοῦ ποιητοῦ, ἀλλ' αὐξάνει συγχρόνως καὶ τὸ ἀπίθανον τῆς ὑποθέσεως, ὅτι αἱ εἰκόνες αὗται παρήχθησαν διὰ συνεργασίας πολλῶν χειρῶν. Ἡ ἀντίληψις καὶ ἐντελὴς συνεπῆς ἔκθεσις χαρακτήρος, ὅσος εἶναι φερ' εἰπεῖν ὁ τοῦ Ἀχιλλέως δι' ὅλης τῆς Ἰλιάδος καὶ τοῦ Ὀδυσσεῶς δι' ὅλης τῆς Ὀδυσσεΐας, εἶναι ἴσως ὁ λαμπρότερος στέφανος τῆς ποιητικῆς εὐφυΐας· καὶ ἡ ὑπόθεσις ὅτι τοιαύτη εἰκὼν εἶναι τὸ προῖον τῆς ἐργασίας δῦω ἢ πλείονων ποιητῶν, μᾶς φαίνεται σχεδὸν ἀδύνατος. Ὅταν δὲ τὸν αὐτὸν χαρακτήρα ἐντελοῦς ἀτομικότητος εὐρίσκωμεν οὐ μόνον παρ' ὅλοις τοῖς ἄλλοις ἥρωσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ πολλοῖς τῶν δευτερευόντων καὶ παρεμπιπτόντων προσώπων, ὧν τινὰ οἶον ὁ Ἀλκίνοος καὶ ἡ Ναυτικία, εἰσὶ καθαρῶς μυθικὰ πλάσματα, τόσον προδήλως ἀτοπος εἶναι ἡ ὑπόθεσις, ὥστε οὐδὲ στιγμὴν νὰ πιστευθῇ δύναται. Καὶ εἰς αὐτὸν μόνον τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἀχιλλέως, διὰ πόσον λεπτῶν ἀποσιμῶσεων ἐπράνεν ὁ ποιητὴς τὸ αὐστηρότερον καὶ τραχύτερον αὐτοῦ διάγραμμα, ὅποιον τὸ καθιέρουν ἀναμριβόλως αἱ παραδόσεις, καὶ ὅποιον ἠναγκάζετο ὡς ἐκ τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς τοῦ μύθου τοῦ αὐτοῦ νὰ τὸ ἀναδείξῃ. Δὲν ἀμφιβάλλομεν παντάπασιν ὅτι ὁ νέος ἥρωας πολὺ πρὸ τοῦ Ὀμήρου ἐχαρακτηρίζετο εἰς ἀρχαῖα δημοτικὰ ἄσματα ὡς περιγράφεται ὑπὸ τοῦ Ὁρατίου *Impiger, iracundus, inexorabilis, acer* (δραστήριος, ὀργίλος, ἀμείλικτος, καὶ ἐριμύς). Νομίζομεν ὁμοῦ ὅτι πρῶτος ὁ Ὅμηρος, προσθεὶς τοὺς γλυκυτέρους ἐκείνους χρωματισμοὺς, ἐμετρίασε τὴν τραχύτητα καὶ ἀγριότητα τοῦτου τοῦ χαρακτήρος. Ὅμοίως τὸν χαρακτήρα τῆς Λαΐδου Μακθέθ παρέλαβεν ὁ Σαικеспείρος παρὰ τῶν συγχρόνων του χρονογράφων ὡς γυναικὸς φιλο-

δόξου καὶ ἐπιχειρηματικῆς, ἐχούσης τὰ πάθη ὀρυκτικὰ καὶ ἰσχυρὰς ἀποφάσεις. Ἄλλ' οὐδὲ μὲν εἶρε νῦξεν τῶν μετὰ ταῦτα δισταγμῶν καὶ μεταμελειῶν τῆς, τῶν ἐκδικητικῶν ἐκείνων ψιθυρισμῶν τοῦ συνειδότος, οἵτινες τῇ ἀφῆρουν τὸν ὕπνον καὶ τὴν ἀνάπαυσιν. Ὅσακις παρίστησι τὸν Ἀχιλλέα ὁ Ὅμηρος, ποτὲ δὲν λησμονεῖ τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τοῦ χαρακτήρος τοῦ ἥρωος τοῦ Γῆν αὐτὴν μεγαλόφρονα φιλοφροσύνην, μεθ' ἧς προσφωνεῖ ἐπεικῶς τοὺς ἀκουσίους λειτουργοὺς τῆς κατ' αὐτοῦ ἀδικίας, τοὺς κήρυκας οὓς στέλλει ὁ Ἀγαμέμνων νὰ τῷ ἀφαιρέσωσι τὴν καλὴν Βρυτηίδα, ἐπιδεικνύει καὶ ἐν τῇ ἐνάτῃ βραψωδία πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ Ἀγαμέμνονος, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐν τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ, κατὰ τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ συνέντευξιν μετὰ τοῦ Πριάμου (*). Ἀμφότεραι αἱ βραψωδίαι αὗται ἐστιγματισθησαν ὑπὸ τινῶν συγχρόνων κριτικῶν ὡς προσθήκαι μεταγενέστεραι, ἐν ᾧ ἀμφότεραι μᾶς φαίνονται ἐξ ἐναντίας ἀναγκαϊότητας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ χαρακτήρος τοῦ Ἀχιλλέως. Ὁ Κ. Γρῶττος παραδείγματος χάριν ἀρνεῖται τῆς ἐνάτης βραψωδίας τὴν γνησιότητα, διότι, λέγει, ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἀχιλλέως ἐν αὐτῇ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν ἐν τῇ λοιπῇ Ἰλιάδι περιγραφόμενον. Ἄλλ' ὁ Κ. Μιούρ ἀντιπαρκατηρεῖ:

α Πρὸ πάντων ἐν τῇ δημηγορίᾳ του πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐν τῇ ἐνάτῃ βραψωδία ἀναπτύσσεται ζῶηρως τὸ πνεῦμα τῆς εὐγλωττίας τοῦ ἥρωος. Ὅλη ἡ συζήτησις ἐκείνη περιέχει μεγίστην καὶ ῥητορικὴν καὶ ποιητικὴν δύναμιν, καὶ εἶναι ἴσως τὸ ἀνώτατον δεῖγμα τῆς δραματικῆς τέχνης τοῦ Ὀμήρου. Ἡ τάξις καὶ ἀξιοπρέπεια τοῦ διαλόγου, ἡ πρὸς τὸν χαρακτήρα ἐκάστου τῶν διαλεγομένων ἀκριβῆς ἐφαρμογὴ τῆς ἐκφράσεως καὶ τοῦ ὕψους του, καὶ ἡ ἐπιδειξιότης μεθ' ἧς ἕκαστος ἀσκεῖ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ εὐγλωττίαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ συζητουμένου, εἰσὶ τῷ ὄντι ἀξιοθαύμαστα. Τὸν λόγον τοῦ Ὀδυσσεῶς χαρακτηρίζει πειστικὴ εὐφράδεια ἀνδρὸς φρονίμου, τριβῶνος τῶν αὐλῶν καὶ περὶ τὰς συζητήσεις ἐμπειροῦ· ὁ δὲ τοῦ Φοίνικος εἶναι περιπαθὴς ἀλλ' ὀπωσοῦν μακρολόγος προτροπὴ τοῦ γέροντος παιδαγωγοῦ πρὸς τὸν προσφιλεῖ μαθητὴν. Ὁ Αἶας ὁμοῦ χωρεῖ ἀμέσως εἰς τὴν ὑπόθεσιν, διακόπτων τὰς ἀκάρπους διαπραγματεύσεις, καὶ ἀποτόμως ἐκρραζὼν τὴν ἀγανάκτησίν του πρὸς τὴν ἀγρίαν καὶ ἀμείλικτον διάθεσιν τοῦ Ἀχιλλέως. Τοῦτου δὲ ἡ ὁμιλία εἶναι διαρκῆς πάλιν ὑπεροπτικοῦ πνεύματος, ἀγωνιζομένου νὰ διατηρήτῃ ἐπιφάνειαν ἀταραξίας ἐν μέσῳ ἰσχυρῆς συγκρούσεως τῶν παλῶν. Ἐν ὅτῳ ὁ λόγος του περιτρέφεται περὶ τὴν ἀρήγησιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ διαγωγῆς, μένει περίπου κύριος ἑαυτοῦ. Ἄλλ' ἅμα ἠνίκατο τὸν ἐργάτην τῆς πρὸς αὐτὸν ἀδικίας, ἡ ὀργὴ του ἀναβράζει εἰς δραστηρίαν, εἰς σχεδὸν ἀγρίας ὕβρεις. Ἡ μίξις αὕτη τῆς ἀταραξίας καὶ τῆς ὀργῆς,

[*] Ἄξια παρατήρησις εἶναι ἡ μεγάλη τοῦ αἰσθηματοῦ του λεπτότης· ὅταν, ἀπ' οὗ διέταξε τὰς θεραπείας νὰ πλύνωσι καὶ χρίσωσι τὸ σῶμα τοῦ ἔκτορος, ταῖς λέγει νὰ τὸ μακρόνωσιν ἀπὸ τῆς ὄψιν τοῦ Πριάμου μέχρι τῆς ἀπολεσεσῶς του, μὴ βλέπων αὐτὸν ὁ γέρον κινήθῃ πάλιν εἰς ὀργήν καὶ μεμφιμοίριαν, καὶ δι' αὐτῶν διαγερθῇ ἡ ὀργὴ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ κινδυνάσῃ ὁ ἕνεος.

της υπερηφάνου καταστολής και της πυρετώδους έκρηξης του θυμού, αυτή χαρακτηρίζει την ὄλην ἀγόρευσίν του, και διαιρεί αὐτὴν διὰ συνεχοῦς προόδου τῶν παροξυνθέντων αἰσθημάτων εἰς παραγράφους, ἐν οἷς τὸ πάθος κλιμακῶδῶς κορυφούμενον, κοπάζει πάλιν και ἐξημεροῦται, μέχρις οὗ νέα τις μνεία τὸ διεγείρη.

Περὶ τὸν ν' ἀνακαλέσωμεν ἐνταῦθα τὴν λαμπρὰν και δραματικωτάτην τελευταίαν συνέντευξιν μεταξὺ Πριάμου και Ἀχιλλέως ἐν τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ ῥαψῳδίᾳ, ἧς τὸ ὑπέρτατον κάλλος ἀνεγνώρισαν πάντες οἱ κριτικοί, και ἕκαστος ἀναγνώστης αἰσθάνεται. Ἄλλὰ περιέργων εἶναι νὰ παρατηρηθῇ πόσον ἡ μίξις γενναίας συμπαθείας και ἀκαθέκτου ὀργῆς, ἧτις ἐμφαίνεται κατὰ τὴν περίστασιν αὐτὴν εἰς τοῦ Ἀχιλλέως τὸν χαρακτήρα, συμφωνεῖ μετὰ τῶν ἰδιοτήτων ἃς ὁ αὐτὸς ἀναπτύσσει ἐν τῇ ἐνάτῃ ῥαψῳδίᾳ, και αἵτινες ἐν γένει χαρακτηρίζουσι τὸν ἥρωα δι' ὄλου τοῦ ποιήματος. Πολλάκις και δικαίως παρατηρήθη πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς γνησιότητος τῆς ἐσχάτης ῥαψῳδίας, ὅτι αὐτὴ ἦτον ἀναγκαία πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ σχεδίου τῆς Ἰλιάδος, διότι δὲν ἠθέλωμεν ποτε στέρξει νὰ χωρισθῶμεν ἀπὸ τῶν ἡρώων αὐτῆς, ἐγκαταλείποντες τὸ μὲν πτώμα τοῦ Ἐκτορος γυμνόν, κεκολωβωμένον και ἄταρον, τὸν δὲ ἄγριον νικητὴν αὐτοῦ ἐπι ἀπλήρτως ἀσκοῦντα τὴν φιλέκδικον λύσαν του ἐπὶ τῶν ἀψύχων λειψάνων. Ἄλλ' ἐτι ἀναγκαιοτέρα φαίνεται αὐτὴ εἰς ἡμᾶς πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ χαρακτήρος τοῦ Ἀχιλλέως. Ἄν δι' ὄλου τοῦ ποιήματος εἶχε διαγραφῆ ὡς ἄγριος, ἐκδικητικὸς και ἀνιλεῖς, οὐδὲν παράδοξον ἂν και μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἐποποιίας τὸν ἐβλέπομεν ἐπίσης σκληρόν και ἀκαμπτον. Ἄλλ' οἱ ἠπιώτεροι ἐκεῖνοι χρωματισμοί, οἵτινες ἀλλαχῶς τόσον ἐπιτηδεῖως διεποίκιλον τοῦ χαρακτήρος του τὴν διαγραφὴν, ἠθέλον μείνει ἄνευ ἀποτελέσματος ἂν δὲν εἰσῆγοντο εἰς τὰς τελευταίας σκηνάς. Τοῦτο δ' ἐδύνατο μόνον νὰ γίνῃ διὰ μεταβολῆς τοῦ αἰσθήματος αἰφνιδίας, και τοιαύτης ὥστε νὰ διεγείρη ζωηρὰν και σφοδρῶς ἐκφραζομένην συμπάθειαν, ὅσον ζωηρὰ ἦτον ἡ ὀργὴ και σφοδρὰ ἡ ἐκδίκησις.

Ὁμοίως ἀναλύει ὁ Κ. Μιούρ και ὄλους τοὺς λοιποὺς χαρακτήρας τῶν πρωτίτων προσώπων τῆς Ἰλιάδος· ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸν παρακολουθῶμεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν αὐτὴν. Δὲν ὑπάρχει ἀναμφιβόλως ἀναγνώστης τοῦ Ὀμήρου ὅστις δὲν ἠθάνθη, και τοι μὴ ἀνάλυσας ἢ μὴ ἐξετάσας τοὺς λόγους τῆς ἐντυπώσεώς του, ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ Μενέλαος, ὁ Διομήδης, ὁ Αἴας, ὁ Ἐκτωρ, ὁ Αἰνείας, εἰσὶν ἕκαστος ἰδιαιτέρας φύσεως και ἰδιάζοντος ἀτομικοῦ χαρακτήρος. Ὅλοι ὁμοίως φέρουσι τὸ κοινὸν τύπον τῆς ἐποχῆς και τῆς θέσεώς των· ὄλοι εἰσὶν ἥρωες ἢ πολεμιστὰι ἡμιβαρβάρων και τραχέων χρόνων. Και ὅμως ὁ ποιητὴς κατῴρθωτε μετὰ τέχνης τὸσαύτης ὥστε διαφεύγει τὴν παρατήρησιν, νὰ δώσῃ ἰδιαιτερον χρωματισμὸν εἰς ἕκαστον.

Οὐδαμοῦ δὲ φαίνεται τοσοῦτον ἐντεχνος ἢ ἐλαφρὰ ἐκείνη διαφορὰ τῶν διαγραμμάτων, ὡς εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Νέστορος και τοῦ Φοίνικος. Ἡ πρώτη εἶναι τὸ

δημοτικώτερον και προφανέστερον δείγμα τῆς ἐμμηρικῆς εὐφυίας και ἐπιδειξιότητος περὶ τὴν ἐξεκόνισιν. Οἱ πρότιστοι χαρακτηρισμοὶ τοῦ γέροντος βασιλέως τῆς Πύλου διαγράφονται λίαν εὐδιάγνωστοι και προέχοντες· ἀπρητεῖτο ὁμως τέχνη πολλὴ ὅπως διαγραφῆ και ἄλλη εἰκὼν τόσον πρὸς ἐκείνην ὁμοία, ἕκατέρα δὲ νὰ διατηρῆ τὴν ἰδίαν ἀτομικότητα. Καὶ εἰμεθα βέβαιοι ὅτι οὐδεὶς ἐμπούδασε μετὰ προσοχῆς τὸν χαρακτήρα τοῦ Φοίνικος ἐν τῇ ἐνάτῃ ῥαψῳδίᾳ, χωρὶς νὰ ἐννοήτῃ ἀμφοτέρων και τὴν ὁμοότητα και τὴν διαφορὰν.

«Ὁ Νέστωρ, λέγει ὁ Κ. Μιούρ, εἶναι ἀρχαῖος ἀπόμαχος, αὐταρέσκως ἐνδιατρίβων εἰς τοῦ πρελοθόντος τὴν δόξαν, και τὴν παρακμὴν τῆς παρούσης γενεᾶς τῶν ἡρώων, προϋποθέτων ὡς ἀναμφισβήτητον ὅτι εἶναι και ἐμπειρότερος και σοφώτερος ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του, οὐδεμίαν παραλείπων περίστασιν ὅπως ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν μαχῶν του, και ὀγκῶν τὰς δημηγορίας του περὶ τῶν ἐκλεκτῶν του θεμάτων διὰ σχοινοτενῶν ἱστορικῶν ἀποδείξεων, κυρίως περιστρεφόμενων περὶ τὰ ἴδια αὐτοῦ κατορθώματα... Καὶ ὁ Φοίνιξ εἶναι γηραιὸς Μέντωρ, και αὐτὸς σοφίας και πειστικῆς εὐγλωττίας ἔχων ὑπόληψιν. Καὶ αὐτοῦ οἱ λόγοι εἰσὶ μακροί, και χαίρει παρενείρων ἐν αὐτοῖς τὴν πείραν τῶν νεανικῶν ἡμερῶν του. Ἄλλ' οἱ ἴδιοι χαρακτηρισμοὶ φαίνονται ἐν τούτοις διακρίτως κεχρωματισμένοι. Τοῦ Φοίνικος ἡ διάθεσις εἶναι σοβαρὰ, σχεδὸν μελαγχολικὴ· παρὰ δὲ τῷ βασιλεῖ τῆς Πύλου προέχει ἐγκάρδιος οἴησις και ἰδιαιρέσκεια».

Τῷ ὄντι τοῦ Φοίνικος ἡ ὁμιλία ἐν τῇ ἐνάτῃ ῥαψῳδίᾳ ἔχει βαρῆν τινα μελαγχολίας, ἧτις αἰσθανόμεθα ὅτι εἶναι συνήθης εἰς τὸν γέροντα, ὅτι εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἀρχαίων του συμφορῶν, και τῆς θέσεως εἰς ἣν περιήλθεν ἐξ αἰτίας αὐτῶν. Τὴν πείραν αὐτοῦ προτείνει ὡς μάθημα εἰς τοὺς ἄλλους και ὡς φευκτέον παράδειγμα. Δίδων δὲ συμβουλὰς ἀναλογωτέρας πρὸς τὴν υπερηφάνειαν και τὴν θέσιν τοῦ Ἀχιλλέως, δὲν ἀρέσκει αὐτὰς ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ κατορθωμάτων, ἀλλ' ἀναφέρει ἀρχαίας παραδόσεις, τὰ κλέα ἀνδρῶν, τὰς περιφήμους πράξεις τῶν παλαιῶν ἡμερῶν, ὅσαι ἔζων ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀρχαιότερων ἐκ τῶν συγχρόνων του.

Ἐτι περιεργότερα ἢ αἱ δύο αὐταὶ εἰκόνας, και διακρινόμενη ἀφ' ἑκατέρων, εἶναι ἡ τοῦ γηραιοῦ Ἀνακτορος τῆς Τρωάδος· οὐδεὶς κριτικὸς πρὸ τοῦ Κ. Μιούρ δὲν ἀπέδωκεν ὅσην ὄφειλε προσοχὴν και τὸν δίκαιον ἔπαινον εἰς τὴν ὠραίαν αὐτὴν εἰκόνα, ἧτις τῷ ὄντι ὑπερέχει σχεδὸν ὄλων τῶν ἐν τῷ ποιήματι κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς ἀντιλήψεως και τὸ κάλλος τῆς διαγραφῆς. Ὁ Κ. Μιούρ μόνον τὴν τοῦ Ἀχιλλέως εἰκόνα θεωρεῖ και αὐτῆς ἀνωτέραν. Τὸ καθ' ἡμᾶς ὅμως ὁμολογοῦμεν ὅτι τὴν προτίμησιν παραχωροῦμεν εἰς τὴν Ἑλένην. Ἡ ἰδέα τῆς εἰκόνας αὐτῆς μᾶς φαίνεται ἀμίμητος κατὰ τὸ κάλλος και τὴν λεπτότητα, μεθ' ἧς αἱ ἀδυναμίαι τῆς παρεκτραπέσης γυναίκος και αἱ ἄτακτοι ὀρμαὶ κρᾶσεως εὐεξάπτου συμπλέκονται θαυμασίως μετὰ διαθέσεως

τρυφεράς και ευγνώμονος, συγχρόνως δὲ και μετ' ἡ-
θους αξιοπρεπούς και πρόποντος εἰς βασιλοπαιδα και
εἰς Διὸς θυγατέρα. Ὅσακις ἡ Ἑλένη τοῦ Ὀμήρου
παρουσιάζεται, πάντοτε εἴμεθα διατεθειμένοι νὰ ἐκ-
φωνήσωμεν μετὰ τῶν γερόντων τῆς Τρωάδος:

*Οὐ νέμεσις, Τρωάας και εὐκνήμιδας Ἀχαιοὺς
Τοιῆ δ' ἀμφὶ γενναίῃ πολὺν χρόνον ἄλγεια πάσχειν.*

Ἡ διαγωγή τοῦ Πριάμου πρὸς τὴν νόμφην του
εἶναι ἐντελῶς σύμφωνος πρὸς ἀμφοτέρων τοὺς χαρα-
κτῆρας, και τὸ εὐαίσθητον και φιλόφρον βλέμμα δι' οὗ
τὴν ἐμψυχοῖ ὅταν ἀναβαίνει εἰς τὰς ἐπάλλξεις (ἐν τῇ
τρίτῃ βραψωδία) ἀνταποκρίνεται ἀκριβῶς πρὸς τὴν
μαρτυρίαν αὐτῆς τῆς ἰδίας (ἐν τῇ εἰκοστῇ τρίτῃ), ὅτι
πάντοτε ἦτον ὁ

ἐκυρὸς, πατὴρ ὡς, ἡπιος αἰεὶ.

Τοιαῦται ἀπρόοπτοι συμπτώσεις, τοιοῦτοι χρω-
ματισμοὶ διεσπαρμένοι εἰς τὰ ἀπώτατα τοῦ ποιή-
ματος μέρη, ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους ἀκριβῶς ἀνταπο-
κρινόμενοι, εἰσὶ καθ' ἡμᾶς ἡ ἰσχυροτάτη ἀπόδειξις
τῆς ἀρχικῆς ἐνότητος ἐν τῇ ἀντιλήψει αὐτοῦ.

Τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην, ἥς ὀλίγα παρεθέσαμεν μέρη,
ἀλλ', ὡς νομίζομεν, ἱκανῶς χαρακτηριστικὰ ὥστε ὁ
ἀναγνώστης νὰ ἐννοήσῃ αὐτῆς τὴν ἰδέαν, συγκεφα-
λαιοὶ ὁ Κ. Μιούρ ὡς ἔπειτα.

« Τίς ἀμερόληπτος ἀναγνώστης, σταθμίσας ταῦ-
τά ἐπιμελῶς, δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι εἰκόνες μετο-
τόσον ὑπερφουῶς λεπτότητος εἰργασμένοι, διὰ το-
σοῦτον συνεποῦς μηχανισμοῦ ἐκάστη τὴν ἀτομικό-
τητα αὐτῆς ἀπαρτίζουσα, οὐ μόνον ὡς πρὸς τοὺς
εὐρυτέρους και γενικωτέρους αὐτῶν χαρακτῆρας,
ἀλλὰ και ὡς πρὸς τῶν αἰσθημάτων και τῆς φρασεο-
λογίας τὰς τρυφερωτέρας ἀποχρώσεις, δύναται νὰ
εἶναι τὸ προῖον ὄχλου καλλιτεχνῶν ἀναμιξ, ὡς πρε-
σβεύει ἡ Βολφιανὴ σχολή; Δέκα ἢ δώδεκα γλύπτται
τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους ἀναλαμβάνοντες ἕκαστος
ἀνὰ ἓν μέλος τοῦ ἀγάλματος τοῦ Διὸς, ἀν ἐδύνατο
νὰ παράξωσι τὸ περίφημον φειδαϊκὸν ἀριστούργημα,
ἐδύνατο και τινες δημοτικοὶ ἀοιδοὶ πρὸ τῶν Ὀλυμ-
πιῶδων, συβράψαντες τοὺς στίχους των εἰς ποικίλον
κέντρονα, νὰ παράξωσι τὸν Ὀμηρικὸν Ἀχιλλέα ἢ
Ἀγαμέμνονα, τὴν Ἑλένην, τὸν Πριάμον ἢ τὸν
Ἔκτορα! »

Ἐπι ὀλιγώτερον τῶν προεκτεθέντων δύναται νὰ
συμπυκνωθῶσι και νὰ ἐπιτηθῶσι τὰ ἐπιχειρήματα
ὅσα τάττει ὁ Κ. Μιούρ ὑπὸ τὴν τρίτην κατηγορίαν,
τὴν τοῦ ὕφους, ἣν λέξιν ἐκλαμβάνει εἰς τὴν εὐρυτάτην
αὐτῆς σημασίαν, περιλαμβάνων εἰς αὐτὴν οὐ μόνον
τὴν γλῶσσαν και τὴν φράσιν, ἀλλὰ και τὸ αἰσθημα
και τὰς εἰκόνας, ἐκτὸς μόνον ὅταν αὐταὶ διαγρά-
φουσι χαρακτῆρας. Κατὰ τινὰ λόγον ὅμως τὰ ἐπι-
χειρήματα ταῦτα εἰσὶ σπουδαιότερα ὄλων τῶν ἄλλων,
διότι ἐπ' αὐτῶν στηρίζεται ἡ ἀπόδειξις ὅτι ἀμφοτέρα
τὰ ποιήματα εἰσὶ ἔργα ἐνός και τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ.
Ἐννοεῖται ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρ-
τητον ἀπὸ τῆς ἐνότητος ἐνός ἐκάστου τῶν ποιη-
μάτων καθ' ἑαυτό. Καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους καιροὺς,
ὅταν σχεδὸν οὐδεὶς ἐτόλμα ὡς οἱ Βολφιανοὶ νὰ δια-

σπᾶσῃ ἕκαστον ποιήμα εἰς τὰ δῆθεν ἐξ ὧν συνετέθη,
ὑπῆρχεν ἕως σχολῆ ἢ σύστημα κριτικῶν, οἷτινες ἐ-
καλοῦντο αἱ χωρίζοντες, και δίσχυρίζοντο ὅτι ἡ Ἰ-
λιάς και ἡ Ὀδύσεια ἐποιήθησαν ὑπὸ διαφόρων ἀοι-
δῶν. Ἀλλ' οἱ τὴν γνώμην ταύτην παραδεχόμενοι (και
πρῶτος ἦν Ξένων ὁ Ἀλεξανδρεὺς) ἐθεωρήθησαν πάν-
τοτε ὡς αἰρετικοὶ ἐν τῇ φιλολογίᾳ, και οὐδεὶς τῶν ἐπι-
σῆμων συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος ἀναφέρεται ὡς
κυρώσας αὐτὴν διὰ τῆς ἐγκρίσεώς του. Ἐξ ἐναντίας
ὅμως ἐν νεωτέροις χρόνοις πολλοὶ τῶν ἐξόχων κριτι-
κῶν τὴν ἐδέχθησαν, και ἐξ ἐκείνων προσέτι οἷτινες ἄ-
πορρίπτουσι τὰ λοιπὰ τοῦ Βολφίου δόγματα. Ἡ δὲ
ἀρχαία και ὀρθόδοξος παράδοσις εὔρεν ὀλίγους και ἀ-
σθενεὶς τοὺς ὑπερασπιστάς. Συνήγορος ὅμως αὐτῆς
πλήρης ζήλου ἀναδείκνυται ὁ Κ. Μιούρ, και ἠγωνίσθη
εὐφυῶς και ἐπιτυχέστατα ν' ἀποδείξῃ αὐτὴν διὰ πο-
λυμόχθου ἀντιπαράθεσος τοῦ ὕφους, τῆς γλώσσης
και τῶν αἰσθημάτων ἐν τοῖς δύο ποιήμασι.

Τὸ ζήτημα ὅμως μικρὰς δὲν ἔχει τὰς δυσκολίας·
νομίζομεν μάλιστα ὅτι ἡ ὀριστικὴ λύσις του προσ-
πταεῖ εἰς κωλύματα ἀνυπέβλητα. Τῶ ὄντι αὐτοὶ οἱ
ἐνθερμότεροι ὑπέρμαχοι τοῦ ἀρχαίου δόγματος δὲν
δύναται ν' ἀρνηθῶσιν ὅτι ἡ ὁμοιότης τοῦ ὕφους δὲν
εἶναι ἐντελής. Ἡ συναίσθησις διαφορᾶς τινος ἐν τῷ
πνεύματι και τῇ ἐκφράσει τῶν δύο ποιημάτων ὑπο-
φαίνεται εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Λογγίνου, ὅτι ἡ μὲν Ἰ-
λιάς ἐποιήθη ἐν τῇ πλῆρει ἰσχύϊ τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας
τοῦ ποιητοῦ, ἡ δὲ Ὀδύσεια ὅτι εἶναι τὸ προῖον τοῦ
γῆρως του. Τὴν αὐτὴν δὲ συναίσθησιν ἐκφράζει ἀκόμη
ὁ μέγας οὗτος κριτικὸς, συγκρίνων τὴν Ὀδύσειαν
πρὸς τὸν δύοντα ἥλιον, ὅστις διατηρεῖ μὲν ὄλην αὐτοῦ
τὴν μεγαλοπρέπειαν, ὄχι ὅμως και τὴν πυρώδη θερ-
μότητα τῶν ἀκτίνων του. Ἀλλ' ὁ Κ. Μιούρ ἐπρο-
πάθησε νὰ δείξῃ, ἀντιπαράβλλων ἐπιμελῶς τὰ ἀν-
τιστοιχοῦντα μέρη ἐν ἐκατέρῳ τῶν ποιημάτων, ὅτι
ὑπάρχουσι πάμπολλα παραδείγματα, ἐν οἷς ἐπανα-
λαμβάνεται ἡ αὐτὴ σειρά ἰδεῶν διὰ γλώσσης προφα-
νῶς ὁμοίας, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ οὔτε ταυτότης·
οὔτε ἐκ προθέσεως μίμησις· ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ὅτι
ἀπαντῶνται οὐ μόνον αἱ αὐταὶ ἐκφράσεις και στίχοι
οἱ αὐτοὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἔπεσιν, ἀλλὰ και ὀλόκληρα
χωρὶς ἐπαναλαμβανόμενα, τοσοῦτον δ' ἐπιτηδείως
ἐνεργόμενα, ὥστε φαίνονται ἕκασταχοῦ ὡς πρωτό-
τυπα (*).

Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα εἰσὶ ἰσχυρὰ ἀναμφιβό-
λως, οὐχὶ ὅμως και ἐντελῶς ἀκαταμάχητα· διότι ἡ
διαφορὰ μετὰξὺ ἀπλῆς ὁμοιότητος και ἐπιτετηθευμέ-
νης μίμησεως εἶναι λίαν δυσδιάκριτος και δυστέκφρα-
στος· νὰ τὴν αἰσθανθῆ δύναται τις μᾶλλον ἢ νὰ τὴν
ἐξηγήσῃ, ὡς τὰς ἐλαφρὰς ἐκείνας ἀποσκιάσεις και τὰς
ἀνεπαίσθητους καμπὰς τῶν γραμμῶν, δι' ὧν ὁ τεχνο-
γνώστης διακρίνει τὸ πρωτότυπον τοῦ καλλιτέχνου
διάγραμμα· και ὅσον ἰσχυρὰ και ἀν εἶναι ἡ πεποιθήσις

[*] Ἐν τῶν μᾶλλον ἀξιοσημιότων παραδειγμάτων τούτου εἶναι
ἡ περιγραφή τῆς μάχης τῶν Κικόνων (Ὀδ. I. 39-61). ἤτις, ὡς πα-
ρατηρεῖ ὁ Κ. Μιούρ, εἶναι σχεδὸν κέντρον ἐκ διαφόρων στίχων καὶ
φράσεων τῆς Ἰλιάδος. Ἀλλὰ τοιοῦτον εἶναι τὸ πνεῦμα και τοσαύτη
ἡ ἀνεσις και ἔλευθερα ὑψὲς τοῦ χωρίου τούτου, ὥστε εἶναι σχεδὸν ἀδύ-
νατον νὰ ἐκληφθῇ ἕξ ἐκ προθέσεως μίμησις.

ἢ ἡμεῖς αὐτοὶ συλλυμβάνομεν, εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον νὰ μεταδώσωμεν τὴν πεποιθῆσιν ταύτην εἰς ἄλλον. Ἔτι δὲ δυσχερέστερον εἶναι νὰ προσδιορισθῆ κατὰ πόσον δύω ποιηταί, ἔχοντες ὅμοιον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, διότι εἶναι σύγχρονοι, καὶ ἀνήκουσιν εἰς κοινω- νίαν ὁμοίως ὀργανισμένην, δὲν ἐνέδυσαν τὰς ἰδέας των εἰς γλῶσσαν ὁμοίαν, πηγάζουσιν ἐκ τῆς κοινῆς ἐπικῆς φρασεολογίας. Ὡς πρὸς τοῦτο διὰ τοὺς νεω- τέρους κριτικούς πρόσθετος δυσκολία εἶναι ἡ ἀπώλεια ὅλων τῶν συγγραμμάτων ὅσα θὰ ἐχρησίμευον ὡς δεύτερος τῆς συγκρίσεως ὄρος. Ἄν εἶχομεν εἰσέτι ὀλόκληρα τινὰ τῶν ποιημάτων ἐκείνων, ἅτινα ἢ μὲν φωνῇ τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος ἀπέδιδεν εἰς τὸν Ὀμηρον, ἢ δὲ μᾶλλον πεφωτισμένη κριτικὴ μεταγενε- στέρων χρόνων ἀπέρριψεν, ἂν ἐδυναίμεθα ν' ἀντιπρα- βάλλωμεν πρὸς τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, τὴν Κυπρίαν, τὴν Θηβαίδα ἢ τοὺς Ἐπιγόνους, θὰ ἐδυναί- μεθα πολὺ περισσώτερον νὰ κρίνωμεν πόσον μέρος τῆς ὁμοιότητος τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν ἐκφράσεων, ἢν παρατηροῦμεν ἐν τοῖς δύω σωζομένοις ποιήματιν, ἀνή- κεν εἰς αὐτὰ ἰδίως, ἢ ἦτον κοινὴ καὶ εἰς ἄλλα ποιή- ματα ἔχοντα τὸν αὐτὸν ἥρωϊκὸν χαρακτήρα; πόσον μέρος τῆς φράσεως καὶ τῆς γλώσσης ἦν σήμερον θεω- ροῦμεν ὡς εἰδικῶς Ὀμηρικὴν, ἢτον ἐκ γενεᾶς εἰς γε- νεᾶν παραδεδεγμένον καὶ κοινὸν εἰς ὅλον τὸν κύκλον ἀρχαίας τῆς δημοτικῆς ποιήσεως.

Ἄν τῷ ὄντι, ἐδύνατο ν' ἀποδειχθῆ, ὡς τινες τῶν νεωτέρων κριτικῶν δι' ἰσχυρίσθησαν, ὅτι ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια παριστῶσι τοιαύτας διαφορὰς περὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν κατάστασιν τῆς κοινωνίας ἢν περιγράφουσι, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, τὸ ἐπιχειρήμα τοῦτο θὰ ἦτον πολὺ ἰσχυρό- τερον. Ἀλλὰ φρονοῦμεν ὅτι ὁ Κ. Μιούρ, ἀκολουθῶν τὸ σύστημα τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Κ. Ο. Μυλλέρου καὶ τοῦ Κ. Γρώττου, ἀπέδειξεν ἀρκούτως τὰς παρα- τηρηθείσας διαφορὰς ὡς προερχομένας ἐκ τῆς διαφο- ρᾶς τῶν ὑποθέσεων τῶν δύω ποιημάτων, ὧν τὸ μὲν περιστρέφεται μᾶλλον περὶ τὰς εἰρηκτικὰς τέχνας, τὸ δὲ περὶ τὰς τοῦ πολέμου σκηναί, τὸ μὲν ψάλλει τὰς αὐλάς, τὸ δὲ τὰ στρατόπεδα τῶν Ἑλλήνων.

Νομίζομεν ἐπομένως ὅτι τὸ ζήτημα περὶ τοῦ ἂν ἀμ- φότερα δύναται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ποιητὴν, πρέπει νὰ ζηρῆται ἐπὶ μόνων τῶν εὐρυτέρων ἐκείνων ἐπιχειρημάτων, πρῶτον, τῆς γενικῆς ὁμοιότη- τος τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐκφράσεως, ἔτι δὲ τοῦ ὕφους καὶ τῆς γλώσσης ἐν ἀμφοτέροις, ὁμοιότητος τοιαύτης, ὥστε νὰ δικαιολογῆ τὴν κοινὴν αὐτῶν καταγωγὴν; δεύ- τερον, τῆς ἀπιθανότητος ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ τόπῳ παρήχθησαν δύω ὑπερφυεῖς ποιηταί, πλείστους ὁμοιότητος χαρακτήρας ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἀμφοτέροις αἰρόμενοι εἰς ἀκατάλομτον ὕψος ὑπεράνω ὅλων τῶν προκατόχων ὡς καὶ ὅλων τῶν διαδόχων αὐτῶν δι' ὅλων τῶν αἰώνων, ὥστε τὰ ποιήματα αὐτῶν ἐπέζησαν εἰς ὅλα τὰ τῆς ἀρχαιότητος, ὡς δύω ἀκα- τίστροφα μνημεῖα λάμποντα διὰ τῆς ὁμίχλης τῶν χρόνων, καὶ ἐπιδεικνύοντα ἀνέφικτον ἐντελείας βαθ- μόν. Τινὲς, οἷον ὁ Κ. Γρώττος, φρονοῦσιν ὅτι ἡ ἐν- στασις αὕτη δὲν εἶναι ἰσχυρά. Τὸ καθ' ἡμᾶς δ' ἐξ ἐν-

αντίας νομίζομεν ὅτι μετὰ μεγίστης δυσκολίας δυ- νάμεθα νὰ ἐνοήσωμεν πῶς καὶ ἐνὸς μόνου τῶν ποιη- μάτων τούτων τὸ εὐρὸ καὶ διαρκῶς ἐξείσιον σχε- δὸν ἐπενοήθη καὶ ἐξεποιήθη ὑπὸ ποιητοῦ χρόνων ἀρ- χαϊκῶς τραχέων, ὑπὸ ποιητοῦ ἀτελεῖ ἔχοντος βοθητή- κτὰ. Ἀλλ' ἀρ' οὐ ἄπαξ παραδεχθῶμεν τοῦτο, διότι ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ὕλικὴν ἀπόδειξιν τῆς ὑ- πέρβειας τοῦ τοιοῦτου ποιήματος, τότε μᾶς φαίνεται πολὺ εὐκολώτερον, ὁ αὐτὸς ἐξοχος νοῦς νὰ παρήγαγε καὶ δεύτερον ἀριστούργημα, παρὰ ὅλαι αἱ πρὸς παρα- γωγὴν αὐτοῦ ἀπαιτούμεναι δυσεύρετοι συνθήκαι νὰ ἐπανελήφθησαν συνηνωμένοι καὶ παρ' ἄλλῳ ἀτόμῳ.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Κ. Μιούρ ἐπιμελεστέρα ἀνάλυσις τῶν κυριωτέρων χαρακτηρισμῶν τοῦ Ὀμηρικοῦ ὕφους, εἶ- ναι ἡ ἀρίστη καὶ πληρεστάτη τῶν ὅσας γνωρίζομεν καὶ παραδεχόμεθα μὲν ἐν γενεῇ τὰ ἐν αὐτῇ, πρὸς ἐν ὁ- μῶς διαφωνοῦμεν, πρὸς ὅσα λέγει περὶ τοῦ ὑποπιθε- μένου κωμικοῦ στοιχείου ἐν Ὀμήρῳ, περὶ οὗ πολλὰ- κίς ἐπανερχεται, θεωρῶν αὐτὸ ὡς ἓνα τῶν πρωτίστων χαρακτικῶν τοῦ ὕφους τοῦ ποιητοῦ. Τοσοῦτον δ' αἰ- σθάνεται ὁ ἴδιος ὅτι κατὰ τοῦτο νεωτερίζει ἐν τῇ Ὀμηρικῇ ἐπικρίσει του, ὥστε ἐπανειλημμένως ἐκφρά- ζει τὴν ἐκπληξίν του ὅτι οἱ σχολιασταὶ οὐδέποτε παρετήρησαν τὸ τότεν εὐδιάκριτον τοῦτο σύμπτωμα. Τὸ καθ' ἡμᾶς νομίζομεν ὅτι τῆς ἀπάτης ταύτης τῶν σχολιαστῶν κοινονοῦσι σχεδὸν ὅλοι οἱ ἀναγνώσται, ἕκαστος κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας αὐτοῦ κρίσεως, καὶ κηρύττομεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνόχους τῆς γενικῆς ἀμβλυοπίας ὡς πρὸς τὸ γελωτοποιῶν στοιχεῖον τῶν Ὀμηρικῶν ποιημάτων», τῆς προταπτομένης ὑπὸ τοῦ Κ. Μιούρ εἰς πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ κριτικούς. Ἀ- ναμριβόλως οὐδεὶς ὑπάρχει μὴ παρατηρήσας ὅτι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ποιήματιν ὑπάρχουσι εἰκόνες καὶ πε- ριγραφαὶ εἰς τῶν γελοίων ὑπαγόμεναι τὴν κατηγο- ρίαν. Τοιαῦτα: εἰσὶ λόγου χάριν αἱ περιγραφαὶ τοῦ Θερσίτου καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν διαγωγῆς τοῦ Ὀδυσσεῶς ἐν τῷ Β τῆς Ἰλιάδος, καὶ τῆς μάχης μεταξύ Ὀδυσ- σεῶς καὶ Ἴρου ἐν Ὀδυσσεΐᾳ. Αἱ σκηναὶ ἐν τῷ ἄντρῳ τοῦ Πολυφῆμου, καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ ἄγριος ἀλλ' εὐήθης γίγας ἀπατάται ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἀντιπάλου του, εἰσὶν ἔτι ἰσχυρότερα παραδείγματα, καὶ παρι- στῶσι τὸ γελοῖον συναναμειγμένον τῷ φοβερῷ. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ βοηθηται ἡ ἐντύπωσις τῶν σκηνῶν τούτων ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ ὕφους τῆς διηγήσεως, τὸ ἀνάπακιν ἔχο- μεν τὴν πεποιθῆσιν ὅτι ἠσθάνθησαν οἱ πλείστοι τῶν ἀναγνωστῶν, παρατηρήσαντες ὅτι διὰ τοῦ προφανῶς ἀρελοῦς τρόπου καθ' ὃν τὰ μέρη ταῦτα προοιμιάζον- ται, οὐδεμίαν σχεδὸν διάκρισιν γίνεται μεταξύ αὐτῶν καὶ τῶν ἐμβριθεστέρων μερῶν τοῦ ποιήματος.

Τοιοῦτος νομίζομεν ὅτι εἶναι γενικῶς ὁ χαρακτήρ ὅλων τῶν διηγηματικῶν δημοτικῶν ποιημάτων καὶ εἰς ταῦτα τὰ τυχαίως ἀπαντώμενα χωρία βλέπομεν μόνον νέαν ἀπόδειξιν τοῦ προῤῥηθέντος, ὅτι τὰ Ὀμη- ρικὰ ποιήματα μεθ' ὅλων τῶν καλλονῶν αὐτῶν, φέ- ρουσιν ὁμῶς σφραγίδα δι' ἧς δείκνυνται ὅτι ἐποιήθη- σαν ἐν ἀρχαίοις καὶ σχετικῶς τραχέσι χρόνοις, καὶ ὅτι εἰσὶ κυρίως ἥρωϊκὰ δημοτικὰ ἄσματα, ἀπαραλλά- κτως ὡς βλέπομεν τὸ Ἰσπανικὸν ποίημα τοῦ Σιδ,

διηγούμενον σχεδόν διὰ τοῦ αὐτοῦ ὕφους καὶ τόνου καὶ τὰ ἥρωϊκά κατορθώματα τοῦ ἥρώος του, καὶ τὰ πονηρὰ αὐτοῦ τεχνάσματα, δι' ὧν ὑπέκλεψεν ἀπὸ δύο δυστυχεῖς Ἰουδαίους τὰ χρήματα ὅσα ἐχρειάζετο διὰ τὴν ἐκστρατείαν του.

Ἀλλὰ δὲν περιορίζεται μόνον ὁ Κ. Μιούρ ἀξάνων, ὡς φρονοῦμεν, τὴν σημασίαν τῆς τυχαίας εἰσαγωγῆς τῶν γελοίων τούτων εἰκόνων καὶ συμβάντων, ἀλλ' ἐν γένει ἀποδίδει εἰς τὸν ποιητὴν ἰσχυρὰν τάσιν πρὸς τὸ σατυρισμὸν καὶ πρὸς εἰρωνίαν εὐφυῆ καὶ συγκεκαλυμμένην. Ἡμεῖς δ' ἐξεναντίας φρονοῦμεν ὅτι αἱ ιδιότητες αὗται εἰσὶν ἀντικρυς ἐναντία εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ὡς καὶ παντὸς ἔθνους ἀρχαῖκόν ἔχοντος εἰσέτι καὶ ἀ-ελητὸν ἐξευγενισμόν. Πρὸ πάντων δ' ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ τῶν Φαίακων φρονεῖ ὁ Κ. Μιούρ ὅτι ἀνακαλύπτει τὰς ιδιότητας ταύτας· καὶ ἀδιστακτικῶς λέγει ὅτι θεωρεῖ ὅλον τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ὡς σκοπὸν προτιθέμενον νὰ σατυρήσῃ λαὸν τινα ὑπάρχοντα τότε καὶ γνωστὸν εἰς τὸν ποιητὴν. Μεθ' ὅλης τῆς ἀνηκούσης ὑπολήψεως πρὸς τὴν κρίσιν συγγραφέως πολυμαθεστάτου καὶ βαθέως σπουδάσαντος τὸν Ὀμηρον, τολμῶμεν ν' ἀμφιβάλωμεν ἂν ποτὲ ὑπῆρξε τοιαύτη πρόθεσις παρὰ τῷ ποιητῇ.

Οἱ Φαίακες περιγράφονται ὡς λαὸς εὐθυμος καὶ ἠδυπαθής, κατοικοῦντες ἐν εἶδος γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ὅπου δι' ἐλαχίστων ἀγῶνων εὐκόλως καὶ ἀπόνως ἐθεράπευον ὅλας τὰς ἀνάγκας, καὶ ὅπου ἦσαν αἱ ἡδοναὶ αὐτῶν ἀπερίσπαστοι. Καὶ αἱ ναυτικαὶ αὐτῶν ἐπιχειρήσεις ἀκόμη, ἢ μόνη σπουδαία τῶν ἐργασιῶν, ἐξετελοῦντο μετ' εὐκολίας ὑπερανθρώπου. Ὅλη τοῦ χαρακτήρος τῶν ἢ διαγραφὴ μᾶς φαίνεται ἀκριβέστατα σύμφωνος πρὸς τὴν θεμελιώδη ταύτην ιδεάν· φαίνονται ζωηροί, ἀφρόντιδες καὶ φαιδροί, ἐλευθέριοι, φιλόξενοι καὶ φιλόφρονες, ἀλλὰ συγχρόνως ματαδόφρονες καὶ οἰηματῖαι, καὶ ὁπωσοῦν καυχηματῖαι, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴν ναυτικὴν τῶν ἐπιδηξιότητα πρέπη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τ' ἀποτελέσματα ἐδικαίουν τὰς μεγαλαυχίας τῶν. Ἀλλ' ἐν μέσῳ ὅλης τῶν ταύτης τῆς κενοδοξίας ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν κατωρθώσαμεν ν' ἀνακαλύψωμεν τὸ κωμικὸν ὕφος ὃ ὁ Κ. Μιούρ λέγει ἐπικρατοῦν δι' ὅλης τῆς περιγραφῆς, οὐδὲ ἰδομέν τ' ὁ καιοῦν ἡμᾶς νὰ θεωρήσωμεν τινὰ μέρη αὐτῆς ὡς παρωδίας καὶ γρύλλους. Ἄν τοιοῦτος ἦν ὁ σκοπὸς τοῦ Ὀμήρου, ἀκαταλληλότατος θὰ ἦτον, καὶ ὀλίγην ἐκ μέρους αὐτοῦ θ' ἀπεδείκνυε κρίσιν ἢ εἰσαγωγὴν εἰς τοιαύτην εἰκόνα χαρακτήρος ὡς ὁ τῆς Νausικίας, οὗ τὴν λεπτότητα καὶ τὸ κάλλος ἀναγνωρίζει πληρέστατα ὁ Κ. Μιούρ.

Τὸ ὄναρ, λέγει, τῆς Νausικίας, τῆς χαριεστάτης τῶν γυναικῶν καὶ τῆς ὠραιότητας τῶν Φαιακίδων, ἢ συνδιάλεξις αὐτῆς μετὰ τοῦ πατρός της, ἢ ἐλευσίς της μετὰ τῶν θερααινίδων εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ ὅπως πλὴνη τὰ ἐνδύματα τῆς οἰκογενείας, αἱ νεανικαὶ τῶν διαχύσεις ἐπὶ τοῦ ἔργου τῶν, καὶ ἡ συνάντησις τοῦ Ὀδυσσεῶς, εἰσὶν ἐξαισιοὶ σκηναὶ τῆς ἀρχαίας ἀφελείας τῶν οἰκιακῶν ἡθῶν, καὶ τῆς παρθενικῆς ζωηρότητος συγχρόνως καὶ τρυφερότητος. (*)

(*) Ἀλλ' ὀλίγον κατωτέρω ὁ Κ. Μιούρ ἀνακαλεῖ τὴν παραβολήν

τῷ ὄντι ἢ εἰσαγωγὴ τοιαύτης παγκάλλου εἰκόνας, ἢ μᾶλλον σειρᾶς εἰκόνων ἐν μέσῳ σκηνῶν κυρίως σατυρικῶν ἢ γελοίων, ἤθελεν εἶθαι παράδοξον κρᾶμα. Ἀλλὰ καὶ ἐν ᾧ ἀκόμη ὁ Ὀδυσσεὺς ἐπιδιμεῖ παρὰ τοῖς Φαίαξ, καὶ ὅπου ἡ κομπορρήμων τοῦ χαρακτήρος αὐτῶν κωμότης μάλιστα ἐπιδεικνύεται, καὶ ἐκεῖ ὁ ποιητῆς μετὰ πλείστης ἐπιδηξιότητος ἠθέλησε νὰ πρᾶξη τῆς εἰκόνας τὸν τόνον, εἰσαγαγὼν τὸ ὠραῖον χωρίον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ὁ νέος Φαίαξ Εὐρύαλος ἀπολογεῖται πρὸς τὸν ξένον διὰ τὴν πρῶην προπέτειάν του. Πῶποτε, νομίζομεν, ἔκτοτε μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, εὐγενεστέρᾳ ἀπλογίᾳ δὲν ἐπροφέρθη οὐδ' ἐγένετο δεκτὴ δι' εὐγενεστέρων ἐκφράσεων οὐδὲ γνωρίζομεν πολλὰ Ὀμηρικὰ χωρία, ὅπου προδηλοτέρα καταφαίνεται ἡ λεπτότης τοῦ αἰσθήματος, ἥτις φέρει τὸν τύπον τῆς ἀληθοῦς καλῆς ἀγωγῆς ἐν παντὶ χρόνῳ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ· καὶ ἐν οὐδενὶ ἴσως ἠθέλομεν ὀλιγώτερον ὑποπτεύσει πρόθεσιν σατύρας ἢ γρύλλου.

Ἀλλ' αἱ τελευταῖαι παρατηρήσεις τοῦ Κ. Μιούρ περὶ τοῦ χωρίου τούτου ἀποδεικνύουσιν ἐνεργέστατα, ἂν ἀμφιβολία ἀκόμη ἐπετρέπετο περὶ τούτου, ὅτι ἐθεώρησε καὶ ἔκρινεν αὐτὸ ὑπὸ ἐσῶψιν ἐσφαλμένην.

« Τὸ κωμικόν, λέγει, πνεῦμα τῆς διηγήσεως διατηρεῖται μέχρι τοῦ τέλους αὐτῆς. Πληρωθεὶς δῶρων καὶ περιποιήσεων, ὁ ἥρωος ἐπιβαίνει τὸ ἑσπέρας πλοῖον καταρτισθέντος καταλληλότατα· καὶ πρὸ τῆς αὐγῆς τὸ πλοῖον φθάνει εἰς τὴν Ἰθάκην, ὅπου τὸ ραιδρὸν πλήρωμα ἀποθέτει κοιμώμενον ἐτι, μετ' αὐτῆς τῆς ἰτωμνῆς του καὶ τῶν δῶρων ὅσα τῷ ἐδόθησαν, τὸν Ὀδυσσεῖα εἰς τοὺς πατρίους βράχους. Ἐξυπνήσας, δὲν εὐχεται νὰ ἐνοήσῃ ποῦ εὐρίσκεται, καὶ μόνον τὴν θεῖαν προστατίαν του, ἢ Ἀθηναῖαν, ἐλθοῦσα, διασκιδιάζει τὴν ἀπορίαν του. »

Ὁμολογοῦμεν ὅτι μᾶς φαίνεται ἀκατανόητον πῶς κριτικὸς βαθὺς καὶ φιλόκαλος, ὥς ὁ Κ. Μιούρ, ἀναγνοὺς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ν. τῆς Ὀδυσσεΐας, ὅπου περιγράφεται ἡ νυκτερινὴ ὁδοπορία τοῦ Ὀδυσσεῶς, ἐδύνηθη νὰ θεωρήσῃ τοὺς ὠραίους ἐκείνους στίχους ὡς περιέχοντας ιδεάν τινὰ κωμικὴν. Ὁ Κ. Μίλνης (*), ὀρθότερον ἀντιλαβόμενος τῆς διανοίας τοῦ ποιητοῦ, ἐκέρυξε τὸ χωρίον τοῦτο ὡς τὸ περιπαθέστερον ὅλης τῆς Ὀδυσσεΐας. Ἄν καὶ καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν δὲν παραδεχόμεθα τὴν κρίσιν ταύτην, ἀναγνωρίζομεν ὅμως τῷ ὄντι ὡς ὠραῖαν καὶ παθητικωτάτην τὴν ιδεάν ὅτι ὁ πολύπλαγκτος, ὁ πολλὰ παθὼν ἐν πολέμοις καὶ τρικυμίαις, ἀποτίθεται οὕτω κοιμώμενος εἰς τὴν γῆν τῆς πατρίδος του, ὡς βρέφος, λησμονῶν ὅλα ὅσα ἐμόγησε.

τοῦ Λέοντος ἥτις ὑπάρχει ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, καὶ τὴν ἐξηγεῖ ὡς παρωδίαν τοῦ ἥρωϊκοῦ καὶ τοῦ ἀξιοπροπεστέρου ἐπικυβήτου. Τῷ ὄντι ἢ παραβολὴ ἐκεῖνη ἐκλήθητε ὅπως τὰς ἰδέας ἡμῶν· ἀλλ' οὐχὶ περισσότερο ἢ ὅτι ἡ παραβολὴ τῆς Πηνελόπης πρὸς λέοντα, ἐν Δ | στ. 791 | τῆς Ὀδυσσεΐας, ἐφ' ἧς ὁ Κ. Μιούρ παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ὀμηρὸς χαίρει τὸν λέοντα εἰς τὰς παραβολὰς παρεισάγων. Ἡ παραβολὴ ἐκεῖνη δύναται νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τοῦ ἰδιαιτέρου τρόπου καθ' ὃν, ὡς ὁ Κ. Μιούρ εὐφυέστατα ἀλλαχού ἀπέπτυξεν, ὁ Ὀμηρὸς εἰσάγει τὰς παραβολὰς, ἐπεκτείνων αὐτὰς πέραν τῶν ὁρίων τῆς ἀμέσου ὁμοιότητος. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἢ παραβολὴ συνίσταται μόνον εἰς τὴν πείναν καὶ τὴν κακοκαιρίαν ἥτις διώκει τὸν Ὀδυσσεῖα ὡς λέων. Τὰ λοιπὰ εἶναι ἐπικοσμήματα, καὶ ἢ οὐρὰ προσετέθη.

[*] Ἀτομνημον, περιοδείας ἐν Ἑλλάδι, σ. 29.

Περιττόν εἶναι ν' αντιγράφωμεν ἐνταῦθα τοὺς ἀμι-
μήτους ἐκείνους στίχους, οὓς, πεπεισμεθα, οὐδεὶς ἐκ
τῶν ἀναγνόντων αὐτοὺς ποτὲ ἐλησμόνησεν. (*)

Ἄλλ' ἐτι ἰσχυρότερον πρέπει νὰ διαμαρτυρηθῶμεν
κατὰ τοῦ διίσχυρισμοῦ τοῦ Κ. Μιούρ, ὅτι τὸ αὐτὸ κω-
μικὸν στοιχεῖον ἐνυπάρχει καὶ ἐν τῷ αὐστηρῷ τῆς
Ἰλιάδος μηχανισμῷ. Ἰὸ ἀνοίκειον τινῶν σκηνῶν ἄς
τὸ ἔπος τοῦτο θέτει ἐν ταῖς μοναῖς τοῦ Ὀλύμπου,
καὶ μάλιστα τὸ ἀπρεπὲς τῶν ἐρίδων μεταξὺ Διὸς καὶ
Ἥρας, παερτηρήθη ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ἐπιθυροῦν-
τες καὶ τὴν δημῶδη αὐτῶν θεολογίαν ν' ἀπαλλάξωσι
πάσης ἀπρεπείας, καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ Ὀμήρου νὰ
διατηρήσωσι, τινὲς τῶν φιλοσόφων κατέρυγον εἰς τὸ
σύστημα τῶν ἀλληγορικῶν ἐξηγήσεων καὶ ἐθεώρησαν.
ἢ εἶπον ὅτι θεωροῦσι τὰς περιγραφὰς ταύτας ὡς συμ-
βολικῶς ἐμφαινούσας φυσικὰ φαινόμενα, ἢ περιεχούσας
κεκρυμμένην ἠθικὴν ἔννοιαν.

Ἄλλ' οἱ νεώτεροι κριτικοὶ ἀπέβριψαν, καὶ δικαίως,
πάσας τὰς προσπάθειάς ταύτας πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς
τοῦ ποιητοῦ ὑπόληψως. Μετ' ἐκπλήξεως ὅμως βλέπο-
μεν τὸν Κ. Μιούρ καταρεῦγοντα πρὸς τὸν αὐτὸν σκο-
πὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὰ χωρία ἐκεῖνα εἶναι σατυ-
ρικά, καὶ προσέθηκεν αὐτὰ ὁ ποιητὴς ὅπως χλευάσῃ
τὴν παραδοξολογίαν τῆς δημῶδους θεολογίας. Ὅσον
ἀνυπόστατος καὶ ἂν μᾶς φαίνεται ἡ ἀλληγορικὴ ἐκεί-
νη ἐξήγησις, ὁμολογοῦμεν ὅτι τὴν προτιμῶμεν ἀκόμη
πολύ ἀπὸ τὴν νέαν ταύτην λύσιν τῆς δυσκολίας.

Ἄδύνατον σχεδὸν μᾶς εἶναι νὰ κατανοήσωμεν ὅτι
εἰς τραγεῖαν κοινωνικὴν κατάστασιν, οἷα ἦν ἡ τῆς ἐ-
ποχῆς ἐν ἣ πιθαῶς ἐξῆ ὁ Ὀμηρος, ἐδύνατο οὗτος νὰ
προέξῃ τοσούτον τῶν συγχρόνων του ὡς πρὸς τὰς
θεολογικὰς γνώσεις, ὥστε νὰ θεωρῇ μετὰ περιφρο-
νήσεως τὰς προλήψεις αὐτῶν περὶ φύσεως τῆς θεότη-
τος καὶ τῶν ιδιοτήτων αὐτῆς καὶ ἐτι μᾶλλον ἀπί-
στευτον φαίνεται ὅτι, καὶ ἂν εἶχε τὰς ἰδέας ταύτας,
ἤθελε τολμήσει νὰ τὰς ἐκφράσῃ. Ἡ ποίησις τοῦ Ὀμή-
ρου ἦτον ἐντελῶς δημοτικὴ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ
κατὰ τὰ καθ' ἕκαστα, καὶ ἀπιτείνετο εἰς μόνους τοὺς
συμπατριώτας καὶ τοὺς συγχρόνους του οὐδὲ δυνα-

μεθὰ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ τυφλὸς καὶ ἀλήτης αἰοίδης
ἐσυλλογίζετο ἢ νὰ γράψῃ ἀφορῶν πρὸς μέλλοντας κρι-
τικούς, ἢ νὰ ἐκκαλέσῃ εἰς ἄλλων χρόνων ἀνώτερα φῶ-
τα. Πρὸς τίνα λοιπὸν ἀπετείνετο ὁ τοιοῦτος συγκεκα-
λυμμένος τῶν ποιημάτων του νοῦς, καὶ ἡ λεπτὴ αὐ-
τῶν εἰρωνία; Ἄν δὲν ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὴν αἰσθη-
σιν καὶ τὴν φιλοκαλίαν τῶν συγχρόνων του, αἱ εἰκό-
νες αὐταὶ προσέβαλλον ἄρα ἐκείνους ὡς προσβάλλουσι
τοὺς μεταγενεστέρους, τοῖς ἐφαίνοντο ἄρα ἀσεβεῖς καὶ
ὕβριστικαί. Ἄλλ' ὡς τοιαῦται ἂν ἐκρίνοντο τότε,
πεπεισμεθα ὅτι ποτὲ δὲν θὰ εἰσῆγοντο εἰς τὴν Ἰλιάδα.
Ἄν δ' ἐξ ἐναντίας ἀνταπεκρίνοντο εἰς τῶν τότε τὰ
αἰσθήματα, ἂν οἱ ἀκροαταὶ δι' οὓς μόνους ὁ Ὀμηρος
ἔφαλλε, δὲν ἐνόμιζον ἀνοίκειον ἢ βέβηλον ν' ἀποδίδων-
ται εἰς τοὺς θεοὺς τὰ πάθη καὶ αἱ ἀσθένειαι τῶν ἀν-
θρώπων, τότε ἀναμφιβόλως ἡ ἀπλουσιότης καὶ φυσικῶ-
κωτάτη ἐξήγησις εἶναι ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν ὑψώθη παν-
τάπασι κατὰ τοῦτο ὑπεράνω τῶν ἰδεῶν τῶν συγχρό-
νων του.

Ἐν χωρίον κατακρίνει εὐλόγως ὁ Κ. Μιούρ, ὡς
πρὸ αὐτοῦ καὶ ἄλλοι, ὁ Ἀρίσταρχος, ὁ Μονταίγνος,
τὸ κατέκρινον, τοὺς στίχους τοῦ Ε (στ. 317-327)
ἐν οἷς ὁ Ζεὺς ἀπαριθμεῖ τοὺς παρανόμους τοῦ ἔρωτος.
Τὸ καθ' ἡμᾶς νομίζομεν ὅτι ἡ ἐξήγησις τῆς ὑπάρξεως
τοῦ χωρίου ἐκείνου εἶναι ἄλλη, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸ δὲν
εἶναι παντάπασι τοῦ Ὀμήρου, καὶ συμφωνοῦμεν πλη-
ρέστατα μετὰ τῶν Ἀλεξανδρινῶν γραμματικῶν θεω-
ρούντων αὐτὸ ὡς μεταγενεστέραν παρεγράφην διότι
μᾶς φαίνεται φέρον τὸν τύπον τῆς μυθολογικῆς
καὶ γενεαλογικῆς ποιήσεως ἣτις ἐπήγαγεν ἐκ τῆς τοῦ
Ἡσιόδου. Ἄν ἠθέλομεν νὰ ἐκλάβωμεν τὸ τεμά-
χιον ἐκεῖνο ὡς σατυρικὸν κατὰ τὸν Κ. Μιούρ, ἀπο-
φεύγομεν μὲν τὴν θεολογικὴν ἀτοπίαν, ἀλλ' αὐξάνο-
μεν τὴν ποιητικὴν, ἣτις, φρονοῦμεν, εἶναι εἰς τὴν πε-
ρίστασιν ταύτην ἡ σπουδαιότερα τῶν δύο.

Εἰς τὰς τοιαύτας πολυπληθεῖς ἀποδείξεις ἄς πα-
ρέχουσιν αὐτὰ τὰ Ὀμηρικὰ ποιήματα περὶ τῆς κοι-
νῆς τῶν ἀρχῆς καὶ τῆς ἐνότητος τοῦ σχεδίου των,
στηριζόμενα, καὶ εἰς τὴν ἀμοιβαίαν σχέσιν τῶν δια-
φόρων αὐτῶν μερῶν, καὶ εἰς τὴν συνεπῆ τῶν χαρα-
κτήρων ἀνάπτυξιν, καὶ εἰς τὴν τοῦ ὕψους ταυτότητα,
οἱ περὶ τὸν Βόλφιον κριτικοὶ συνήθιζον ν' ἀντιτάττω-
σιν τινὰ δυστυμβιβάζετα περὶ τὰ καθέκαστα ἐν ἐκατέρω
τῶν ποιημάτων. Τοιαῦται διαφωνίαι περὶ πράγματα
ὕλικα, λέγουσι, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι γενήματα
νοῦς τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως. Ἄλλ' ἐκ τῶν πολλῶν
τοιούτων διαφωνῶν ἄς ἀξιοῖ ὅτι ἀνεκδιούφην ἡ λε-
πτολόγος ἀγχίνοιά των, αἱ μὲν ἀποδείκνυνται μὴ
ὑπάρχουσαι, ὅταν υποβληθῶσιν εἰς ἀκριβεστέραν καὶ
ἤτυχοτέραν ἔρευναν, αἱ δὲ δὲν υπερβαίνουν τὰ ὅρια
τῶν ποιητικῶν ἐκείνων ἐλευθεριῶν αἵτινες πάποτε
ἐπετράπησαν εἰς τοὺς συντάττοντας μύθους· ἀλλὰ
ὅμως εἰσι τῷ ὄντι διαφωνίαι. Εἰς τὸ ἐξ αὐτῶν πό-
ρισμα ὅμως ἀντιτάττομεν ὅτι καὶ ὁ Κ. Μιούρ,
ὅστις ἀδιστακτικῶς ἀποφαίνεται ὅτι τοιαῦται μικραὶ
διαφωνίαι δὲν εἶναι ἐπιχειρήματα ἀποχωρῶντα πρὸς
ἀπόδειξιν ὅτι τὸ πόνημα δὲν εἶναι ἔργον ἑνὸς ποιητοῦ.
Ἄν τοιαῦτα ἐπιχειρήματα θεωρῆθῶσιν ὡς ἔχοντα

[*] Ποιητικὴ ἐμπνευσίς τοιαύτης θαυμασίας ἀντιθέσεως ἀφο-
ρῶν ποιεῖται, ἐν χρήσις αἰτίας ἰσχυροῦς. Ἄλλ' ἂν ἐρωτηθῆ ἡ
ἀρωγὴ ὁ Νίτςχ, καὶ οὐ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δείκνυνται ἀδίκαι
αὐστηροὶ ὁ Κ. Μιούρ] διατί οἱ Φαίακες ἀπεβίβασαν τὸν Ὀδυσσεῖα κοι-
μόμενον, ἢ ἰπὸ κριτικῆς μᾶς φαίνεται πρόδηλος. Ἐκτὸς τῆς ποιητικῆς
ἀνάγκης τοῦ νὰ φέρῃ ὁ Ὀδυσσεὺς εἰς τὴν γῆν τῆς γεννήσεώς του κρυ-
φίως καὶ λανθάνων, ἢ περιστάσις αὐτῆ συντελεσθῆ εἰς τὸ νὰ πικρῶνται περὶ
τοῦ Φαίακας τὸ μυστήριον τὸ περικλυθπτον αὐτοῦ καὶ πάντα τὰ μετ'
αὐτῶν συνεχόμενα. Ὁ Βέλκερ [Die Homerischen Phäaken, ἐν
τοῖς Συγγραμμάτοις Τομ. Β' σ. 1.] εἰδείξεν ἤδη ὅτι ἡ Σχερία καὶ
οἱ κάτοικοι αὐτῆς, εἶναι ἰπίσως μυθικὴ ὡς καὶ οἱ Κύκλωπες ἢ οἱ
Λαιτρύγονες, ἢ πλέουσα νῆσος τοῦ Αἰόλου καὶ ἡ νῆσος τῆς Καλυ-
ψούς. Οἱ Φαίακες εἰσι μὲν ἄπλοὶ ἄνθρωποι ἐν τῷ συνήθει βίῳ αὐτῶν,
ἀλλὰ ἀπνεκτικῶς μᾶς ἀναπολοῦσιν ὅτι ἔχουσι τι μυστηριώδες καὶ ὑπὲρ
ἄνθρωπον. Εἰσὶν ἰ γ γ ἰ θ ε ο ι, καὶ συγγενεῖς τῶν κυκλώπων καὶ τῶν γι-
λυμμένων ἐν σκοτεινῆς προσητείας, ἢ ἡ ἐκπλήρωσις μὲν εἶνεκεν
λεὶ καταστρεφῆναι ἐντελῶς ἢ ὀργῇ τοῦ Ποσειδῶνος. ἰ Πᾶσι αἱ ἀναφερόμε-
ναι περιστάσεις φαίνονται μακρύνουσαι αὐτοὺς τοῦ ὑπερκότου κόσμου, καὶ
ὅλων πικρῶν ἦτον τὸ πνεῦμα τὸ ἐκλεβδὸν αὐτοῦ ἐντι τῶν ἀληθῶν τῆς
Κερκύρας κατοίκων. Ὁ νεκτερινὸς πλοῦς, ὅστις ἀντίκειται ἀντικρως
εἰς τὰς ναυτικὰς τῶν Ἑλλήνων ἔξεις, καὶ ἡ ἀποβίβασις τοῦ κοιμωμέ-
νου Ὀδυσσεῖος μᾶς φαίνεται ἐπεισόδιον συνῆδοντα ἐντελέστατα πρὸς
τὴν ἰδέαν ταύτην, καὶ ἀναγκαῖα πρὸς διατήρησιν τῆς διακρίσεως μετα-
ξὺ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ φανταστοῦ.

κῦρος, τότε ἐφρμδζονται ἐπίτης εἰς τὴν Αἰνεΐαδα ὡς καὶ εἰς τὴν Ἰλιάδα, εἰς τὸν Μίλωνα ὡς καὶ εἰς τὸν Ὅμηρον, εἰς τὰ μυθιστορήματα τοῦ Κερβάντου καὶ τοῦ Οὐαλτερσκάτου, ὡς καὶ εἰς τὰ παναρχαῖα ἑλληνικὰ ἔπη. Οὕτως ἐν τῷ Ἀρχαιολόγῳ, μᾶ τῶν μυθιστοριῶν τοῦ μεγάλου Ἀγγλου μυθιστοριογράφου, ἡ σκηνὴ ὑποτίθεται παρὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Σκωτίας, καὶ ὁμοῦς ἐν τινι χωρίῳ τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ὁ ἥλιος περιγράφεται *δύων εἰς τὴν θάλασσαν*. Τοιαύτη πραγματικὴ ἀντίφραξις ἔπρεπε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν ὁπαδῶν τοῦ Βολφίου, ἢ ἀποδείξει ὅτι τὸ ὠραῖον χωρίον ἐν ᾧ αὐτὴ περιέχεται παρενεγράφη μεταγενεστέρως εἰς τὸ μυθιστόρημα. Τὸ καθ' ἡμᾶς νομίζομεν ὅτι τοιαῦτα μικρὰ παραράματα καὶ ἀμέλειαι εἰσι σχεδὸν πάντοτε ἀναπόρευκτα εἰς μακρὰ συγγράμματα τῆς φαντασίας. Ἡ ἕκκριτολογία ἐπιμέλεια ἢ ἀπὸ τῶν τοιούτων σφαλμάτων προφυλαττομένη, εἶναι μᾶλλον προτὸν τῆς ὁμαλῆς μετριότητος τοῦ Ἀπολλωνίου ἢ τῆς ὑψηλῆς ἐμπνεύσεως τοῦ Ὁμήρου. Συγχρόνως δὲ αἱ τοιαῦτα κηλίδες εἰσι τοιαῦται τὸ εἶδος, ὥστε δύνανται εὐκόλως νὰ ἐκπλυθῶσιν. Ἄν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη εἶχον τῷ ὄντι συγκολληθῆ ὡς ὑποθέτει ὁ Βόλφριος, φαίνεται παράδοξον πῶς ὁ Πειρίστρατος καὶ οἱ βοσθοὶ του, ἢ οἱ διαδεχθέντες αὐτοὺς Ἀλεξανδρινοὶ γραμματικοὶ, ἀρῆκαν τὰς ἀντιφράσεις ταύτας, ἐν ᾧ εὐκολώτατα, διὰ προσθήκης ἢ ἀφαίρεσεως ἑνὸς ἢ δύο στίχων, ἐδύναντο νὰ τὰς διορθώσωσι. Δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὁ ποιητὴς αὐτὸς παρέδλεψεν ἢ ἐλησμόνησεν ἐνίοτε τοιαύτας ἀτημάντους μικρολογίας. Ἄλλ' ὁ γραμματικὸς ἢ ὁ ἐρασιεὺς δὲν ἀμελεῖ τὰ τοιαῦτα.

Τὰ δύο τελευταῖα κεφάλαια τῶν ἐκδοθέντων τόμων τοῦ Κ. Μιούρ περιστρέφονται περὶ ἀντικείμενον τόσον ἀμέσως συνεχόμενον μετὰ τῶν ὁμηρικῶν ζητημάτων, ὥστε ὑπῆρχε καιρὸς καθ' ὃν αὐτὸ ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ μόνη βᾶσις τοῦ ὅλου ζητήματος· εἶναι δὲ τοῦτο τὸ περὶ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἡ γραφὴ εἰσῆχθη ἢ κἄν ἐγένετο κοινὴ ἐν Ἑλλάδι. Ἄν ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδυσσεια ἐγράφησαν κατ' ἀρχὰς, ἐθεωρήθη ὑπὸ τοῦ Βολφίου καὶ τῶν ἀμέσων ὁπαδῶν αὐτοῦ ὡς πρόβλημα σχεδὸν ταυτιζόμενον μετὰ τοῦ ἄλλου, ἂν τὰ ποιήματα ταῦτα συνετάχθησαν ὑπὸ σχῆμα συνεχῆ καὶ ἄρτιον. Διὰ τοῦτο οὐδὲν μέρος τῆς φιλολογικῆς ταύτης ἀμφισβητήσεως ἐτυζητήθη θερμότερον. Τὸ ἀποτέλεσμα ὁμοῦς τῆς συζητήσεως, εἰ καὶ ἐπέχυσε νέον φῶς ἐπ' αὐτῆς, ἀλλὰ παρήγαγε, πιστεύομεν, καὶ τὴν κοινὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἐπιβροχὴ τῶν συμπερασμάτων αὐτῆς δὲν εἶναι ὅσον σπουδαία κατ' ἀρχὰς ὑπελήρθη. Αἱ ἐπιμελέσταται καὶ ἐμβριθέσταται ἐρεῦναι τοῦ Κ. Μιούρ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου θεωροῦσιν οὐ μόνον τὴν ἐφαρμογὴν τῆς γραφῆς εἰς φιλολογικὰς συγγραφάς, ἀλλὰ καὶ τὸν χρόνον καὶ τὴν ἑκτασιν τῆς χρήσεως αὐτῆς ἐπὶ ἐπιγραφῶν καὶ μνημείων. Ἔκινεῖται ὅτι τὸ πρῶτον μόνον μέρος τῶν ἐρευνῶν τούτων συνέχεται μὲ τὸ ὁμηρικὸν ζήτημα· καὶ ὁμολογοῦμεν μὲν ὅτι δι' αὐτῶν προσέθηκε συνεισφοράν πολύτιμον εἰς τὴν φιλολογικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος· ὡς πρὸς τὸν Ὅμηρον ὁμοῦς ἀρνούμεθα ἢ ὅτι μᾶς ἐπεισεν ὅτι

τὰ ἔπη αὐτοῦ ἦσαν γραπτὰ ἀνέκαθεν, ἢ ὅτι ἦσαν ἀνάγκη νὰ εἶναι γραπτὰ. Ὅσον δυσκατανόητος καὶ ἀνφραίνηται εἰς τὰς νεωτέρας ἡμῶν ἔξεις ἢ σύνθεσις καὶ ἀπομνημονεύσις ἀγράφων ποιημάτων τοιαύτης ἐκτάσεως, ἀλλ' ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἀδύνατος ἀπεδείχθη διὰ διαφορῶν παραδειγμάτων, ἐκτὸς ὅτι καὶ ἡ ἀναλογία ὅλης τῆς παναρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας τοῦτο φαίνεται ἐνδεικνύουσα. Ἡξεύρομεν ὅτι ἀκόμη ἐπὶ χρόνων κατὰ σύγκρισιν μεταγενεστέρων ἢ ἀπὸ μνήμης ἀπαγγελία ἦν ὁ μόνος τρόπος τῆς διαδόσεως, ἢ, ἂν ἡ ἐκφρασις ἐπιτρέπεται, τῆς ὁμοιοεισεως τῆς ποιήσεως ἐν Ἑλλάδι. Πῶς νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ τόσον ἀρχαιότερα ἑλληνικὰ ἔπη διεδίδοντο κατὰ τρόπον ἄλλον; Καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν πρέπει νὰ ὑποτεθῆ ὅτι αὐτὸς ὁ Ὅμηρος, ἂν ὄχι καὶ οἱ διάδοχοί του, ἔπρεπε νὰ δύναται ν' ἀπαγγέλλῃ τὸ ὅλον τῶν ποιημάτων του; Διότι εἰς τὴν ἡμετέραν πρόθεσιν ὀλίγον συμβάλλεται ἂν ὁ Ὅμηρος ἐγράψεν ὁ ἴδιος, ἐν ὅσῳ δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἡ γραφὴ ἦν κοινὴ καὶ εὐχρηστος εἰς βλαβὸν ὃν οὐδ' ὁ θερμότερος αὐτῆς συνήγορος δύναται νὰ παραδεχθῆ. Ἡ ὑπαρξίς ἑνὸς μόνου ἢ δύο ἀντιγράφων τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας δὲν ἤθελεν ἀπαλλάξει τῆς ἀνάγκης τῆς διαδόσεως αὐτῶν διὰ προφορικῆς ἀπομνημονεύσεως ἐν σχολῇ ὁμηρικῶν διαδοχικῆ, ἂν ἐπρόκειτο τὰ ποιήματα ταῦτα νὰ διαμείνωσι ζῶντα ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ ἔθνους. Ἀπαξ δὲ παραδεχθέντες τὴν ὑπαρξίν ἐταιρίας τούτου προτιθεμένης, δὲν βλέπομεν διατὶ νὰ μὴ μετεδόθησαν δι' αὐτῆς τὰ ἔπη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀπὸ μνήμης ἀβοηθήτου.

Ταῦτα εἰσιν ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν καὶ περιεργωτάτων ὁμηρικῶν ζητημάτων ἃ πραγματεύεται ὁ Κ. Μιούρ.

Ο ΚΥΝΗΓΟΣ.

Τὴν μετάφρασιν τοῦ μυθιστορήματος τοῦ PIEN-ΖΟΥ, διαδέχεται σήμερον ἡ τοῦ ΚΥΝΗΓΟΥ, ποιήματος περιεργωτάτου τοῦ Γάλλου Γαβριὴλ Φεβρῦ. Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ἀμερικὴν, οὐ μόνον τὰς μεγάλας πόλεις, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐρημίας αὐτῆς, συναντῶσιν ἴσως πολλοὺς τῶν ἀτρομήτων τυχοδιωκτῶν, οἵτινες σφῆρεύουσιν εἰς τὸν Νέον κόσμον πρὸς ἀναζήτησιν χρυσοῦ, ἢ θήραν ζῶων ἐχόντων τὸ δέρμα πολύτιμον. Αἱ περιπλανήσεις, καὶ αἱ διεξοδικαὶ καὶ περιπετεῖς ὁδοιπορίαι αὐτῶν, γίνονται συνεχῶς ὑπόθεσις τερπνῶν συνάμα καὶ διδακτικῶν διηγήσεων, τὰς ὁποίας οὐδεμία χεῖρ ἐπιτηδεῖα ἀνέλαβε μέχρις ἐσχάτων νὰ καταστήσῃ γνωστὰς ἐν Εὐρώπῃ. Ἀλλὰ τοῦτο ἐξεπλήρωσε τὸ λῆξαν ἔτος πολλὰ εὐδοκίμως ὁ Κ. Γαβριὴλ Φεβρῦ. Τὴν ἱστορίαν, ἣς τιμὸν τὴν μετάφρασιν ἐπιχειροῦμεν, διηγήθη πρὸς αὐτὸν κυνηγὸς τις τῆς Καναδικῆς, ποτὲ μὲν καθήμενος τὸ ἔσπερας ἐν ὑπαίθρῳ ἢ ἐν μέσῳ ἐρημιῶν,

ποτέ δὲ καθ' ὄδον, ἐνῶ διέτρεχον ἠλιόβλητοι μακρὰ σμηβρίαν, οἱ δὲ χρυσοθήραι ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον, συνητήθησαν ἐξ ἀνάγκης. Ἄλλ' ἢ Ἀγγλοσάξωνικὴ φυλὴ προώδευσε πολὺ πλεόν τῆς Ἰσπανικῆς, ἥτις ὑποχωρεῖ καὶ σήμερον ἐνώπιον τῆς ἀντιπάλου, καὶ διαφέρει πολὺ αὐτῆς· διότι, ἐνῶ οἱ ὑλοδρόμοι διακρίνονται διὰ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς καρτερίας τῶν νεωτέρων κοινοῶν, οἱ χρυσοθήραι κατατῆκονται ὑπὸ τῆς πυρετώδους ἀνησυχίας τῶν γηραιῶν. Οἱ μὲν ὑποκύπτουσιν ἀγογγύστως εἰς τοὺς κόπους μεμονωμένον βίον διάγοντες, οἱ δὲ ἐργάζονται ἐπ' ἐλπίδι κέρδους ἀμέσου, καὶ ἀκόρεστοι ἐπιζητοῦσι πᾶσαν εὐκαιρίαν ὅπως ἐκτραπῶσι πρὸς ἀπολαύσεις πάντη ὕλικας.

Μεταξὺ τῶν προσώπων τοῦ δράματος, δύο οἱ ἐπικρατέστεροι χαρακτήρες· καὶ διὰ μὲν τοῦ ἐνὸς διαστέλλεται τυχοδιώκτης Νορμανδὸς ἐκ τῶν πρώτων κατακτητῶν τῆς Καναδικῆς, διὰ δὲ τοῦ ἄλλου χρυσοθήρας, ἐξ ἐκείνων οἵτινες, εἰσβάλλοντες εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Μεξικῆς, μεταλλεύουσιν ἀκαμάτως αὐτάς.

Εὐκόλον ἄρα νὰ ἐννοήσῃ ὁ ἀναγνώστης πόσον περιέργος καὶ θελκτικὴ ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο τούτων ἑτεροπόλων προσώπων.

Τὰ πολυτίμα μέταλλα καὶ δέρματα, ταῦτα ἦσαν τὰ κυριώτερα εἶδη τῆς ἐμπορίας εἰς ἃ ἐπεδύθησαν τὸ πρῶτον οἱ Εὐρωπαῖοι κατὰ τὴν Ἀμερικὴν· τὰ πλούτη ὅσα μάλιστα ἐκ τῶν τελευταίων ἐκέρδησαν ὑπῆρξαν μεγάλα. Τοσοῦτῳ δὲ εἶχον γενεὴ ἐπιζήτητα, ὥστε κατεστάθησαν σπάνια, καὶ οἱ πωλοῦντες αὐτὰ Ἴνδοι ἠναγκάσθησαν νὰ εἰσχωρήσωσι καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς χώρας αὐτῶν.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ ἔμποροι συνώδευον ἐνίοτε τοὺς Ἴνδούς τούτους, ἐμορφώθη γενεὰ θηρευτῶν Εὐρωπαίων, ἐπίσης δοκίμων, καὶ ἐπίσης ῥιποκινδύνων. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν διατρίψαντες μῆνας ἢ καὶ ἔτη δόκλῃρα ἐν μέσῳ φυλῶν ἀγρίων, παρεδέχθησαν τὰ ἥθη τῶν Κοκκίνων, καὶ κατεβέβηθησαν τοσοῦτῳ ὑπὸ τοῦ παραβόλου καὶ ἀσταθοῦς ἐκείνων βίου, ὥστε κατεφρόνησαν τὰς τακτικὰς καὶ εἰρηνικὰς ἐξεις τοῦ πεπολιτισμένου.

Οἱ δραστήριοι οὗτοι ἄνδρες, γενόμενοι βραδύτερον πασίγνωστοι, ὠνομάσθησαν ὑλοδρόμοι. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶχεν αὐξήσει εἰς ἄκρον τὸ 1762 ἔτος, ὅτε ἡ Γαλλία ἀπόλεσε πᾶσαν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Καναδικῆς· ἀλλὰ διασκορπισθέντες τότε, κατόκησαν ἐντὸς δασῶν, ἀπαξιοῦντες νὰ συμβιωσὶ μετὰ τῶν Ἀγρίων, τῶν ὁποίων ἀπεστρέφοντο καὶ τὰ ἥθη καὶ τὴν γλῶσσαν.

Ἄλλὰ σήμερον, μόλις κατὰ τὰς μᾶλλον ἀκοινοῶν τούς χώρας τοῦ Νέου κόσμου ἀπαντῶνται τὰ λείψανα τῶν ὑλοδρόμων τούτων. Ἐνίοτε ἐν μέσῳ τῶν ἀγρίων ἠχοῦσιν ἀρχαῖα ἄσματα νορμανδικὰ, ἢ ἐπὶ λιμνῶν, τὰς ὁποίας δὲν διασχιζοῦσιν ἀτμόπλοια, ἰγίγας βαθυπῶγων ἐλαύνει σιωπηλῶς ἐπακτρίδα, ἢ ἀνάπτει πυρὰν μονήρη παρὰ τὰς ὄχθας αὐτῶν.

Μικρὸν ἔτι, καὶ οἱ ἄνδρες αὐτοὶ, αἱ ζῶσαι αὐταὶ παραδόσεις ἄλλων χρόνων, θέλουσιν ἐκλείψει ἐξ ὀλοκλήρου!

Ἄλλ' ἀς ἔλθωμεν καὶ ἐπὶ τοὺς χρυσοθήρας.

Ὡς πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τῶν πολυτίμων μετάλλων κατὰ τὰς Ἰσπανικὰς ἀποικίας, συνέβη ὅ,τι καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀναζήτησιν τῶν δερμάτων κατὰ τὰς Γαλλικὰς. Τὸν πυρετὸν τῆς ἀπληστίας διεδέχθη περίοδος πολὺ ἤπιωτέρα, καὶ μετὰ τὰς μεγάλας ἐκστρατείας τὰς δεικνυμένας ὑπὸ ἐμπείρων ἀρχηγῶν, ἐπῆλθον ἐκδρομαὶ ἀνεξαρτήτων τυχοδιωκτῶν.

Οἱ χρυσοθήραι εἶναι σύγχρονοι τῶν ὑλοδρόμων, ἀμφοτέροι δὲ πρόδρομοι τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τὰς ἐρημίας τῆς Ἀμερικῆς.

Οἱ μὲν ὑλοδρόμοι βαδίζοντες ἀπ' ἄρκτου πρὸς με-

Ἐν μέσῳ λοιπὸν τῶν βαθυτέρων ἐρημιῶν καὶ τῶν δασῶν τῆς Ἀμερικῆς παρίσταται τὸ δράμα τοῦ Κ. Γαβριὴλ Φερρύ. Ἐμιμήθη τάχα ὁ συγγραφεὺς τὸν Κούπερον; Τὸ καθ' ἡμᾶς, ὁ Γάλλος μυθιστοριογράφος εἶν' εὐκρινέστερος τοῦ Ἀμερικανοῦ, ζωηρότερος ἐκείνου κατὰ τὰς περιγραφὰς, καὶ δραματικώτερος κατὰ τὰς περιπετείας.

Ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον νὰ εἴπωμεν τὰ ὀλίγα ταῦτα ὅπως κατεήσωμεν εὐκολωτέραν τὴν κατάληψιν τοῦ μυθιστορήματος· δὲν εἶναι δὲ ἴσως περιττὸν νὰ προσθέσωμεν καὶ πόθεν ἄρχεται ἡ διήγησις.

Μεταξὺ τοῦ Ἁγίου Σεβαστιανοῦ καὶ τῆς Βιλθάης, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Βισκαίας, ὑπάρχει ἐπίγειον ὀνομαζόμενον Ἐλαγχόθη, ὅπου κατοικοῦσιν ἄλιεις, γνωστὸν εἰς τοὺς λαθρεμπόρους καὶ τὰ πληρώματα τῶν μικρῶν πλοίων.

Βλέπων μακρόθεν τοῦ παρὰ τὰς ἀκτὰς βράχους ἄνω τῶν ὁποίων κεῖνται αἱ οἰκίαι τῆς Ἐλαγχόθης, ἐκλαμβάνεις αὐτοὺς ὡς μικρὰς ἀνωμαλίας τῆς γῆς σκιαζομένας ὑπὸ δμίγλης κυανωπῆς· πλησιέστερον ὀμῶς ἡ σκηνὴ μεταβάλλεται· οἱ βράχοι φαίνονται καθαρώτερον, ἢ δμίγλη ἀποχωρίζεται, καὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν καθίσταται εὐδιάκριτον.

Ὁ ὠκεανὸς τοξεύει ἀενάως κατὰ τοῦ μαυρωποῦ ἐκείνων μετώπου τὰ διαυγῆ αὐτοῦ κύματα· αὐτὰ δὲ διαρρέοντα ἀρροφυῆ καὶ ἀργυρόφλεβα διὰ τῶν μυρίων σχισμᾶδων τῶν βράχων, βαραθροῦνται μετὰ πατάγου εἰς τὰ παρακείμενα σπήλαια. Καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοσοῦτου σάλου, στίφη πτηνῶν θαλασσοβίων ἐκπέποντα φωνὰς ὀξεῖας, φαίνονται μυκτηρίζοντα τὴν ἀσθένειαν τῶν κυμάτων, ἀναβραζομένων ἀδιακόπως ὑπὸ τῶν ἀγανῶν ἐκείνων χασμάτων.

Ἐνταῦθα, κατὰ τὴν ζοφεράν ταύτην τοποθεσίαν, ἥς τινος ἡ ὄψις κατανούσσει βαθέως τὴν ψυχὴν, ἄρχεται τὸ δράμα, τοῦ ὁποίου τὴν ζωηρὰν περιγραφὴν ὀφείλομεν εἰς τὸν γλαφυρὸν κάλαμον τοῦ Κ. Γαβριὴλ Φερρύ.

Τὸ μυθιστόρημα ἐπιγράφεται γαλλιστὶ, *Le Coureur des bois*, ὅπερ μεθερμηνεύεται ἀκριβῶς διὰ τῆς ἀρχαίας λέξεως ὁ ὑλοδρόμος, τὴν ὁποίαν ἤδη μετεχειρίσθημεν ὡς γνωστοτέραν ὄμως καὶ κομψοτέραν, προετιμήσαμεν τὴν λέξιν ὁ κυνηγός, σημαντικὴν ἄλλως αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν οἱ ὑλοδρόμοι τρέχουσιν εἰς τὰ δάση.

Τοὺς αὐτόχθονας Ἴνδούς τῶν δύο Ἀμερικῶν, τοὺς

δποίους οἱ Γάλλοι καλοῦσι *Peaux - rouges*, ὡς ἔχον-
τας τὸ δέριμα ἐρυθρὸν, ἐδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ ὀνο-
μάσωμεν ἐρυθρόχροας, ἐρυθροπροσώπους, ἐρυθρώ-
δεις, ἢ καὶ, κατὰ μετάρρατιν ἀπαρέγκλιτον, ἐρυθρο-
δέρμους. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοὺς μὲν μελάγχρους ὀνομά-
ζομεν συνήθως μαύρους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς λευκοὺς,
ἐνομίταμεν ὅτι καὶ συμφωνώτερον πρὸς τὰ παραθετεγ-
μένα, καὶ συντομώτερον εἶναι τὸ νὰ εἴπωμεν καὶ τοὺς
Peaux - rouges, *Κοκκίλους*.

Ο ΚΥΝΗΓΟΣ δὲν εἶναι ἀρβενωπὸς ὡς ὁ ΡΙΕΝ-
ΖΗΣ, ἀλλ' οὐδὲ θηλυδρία, ὡς πολλαὶ τῶν μυθι-
στοριῶν ἐκείνων αἰτινες κατέκλυσαν ὡς χεῖμαρρος
τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν· διότι ἡ Πανδώρα, κα-
ταταχθεῖσα ἐξ ἀρχῆς διὰ τῆς προκηρύξεως αὐτῆς
μετὰ τῶν φιλολογικῶν συγγραμμάτων τῶν ἀποτεινο-
μένων ἰδίως πρὸς τοὺς δεχομένους τὴν ὠρέλειαν διὰ
τοῦ διαβατηρίου τῆς τέρψεως, ἐμμένει ἀπαρταλεύ-
ρως εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὑπόσχεσιν, τοῦ νὰ σέβεται
μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαθείας τὰ ἦθη.

N. Δ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ.

Ο ΑΠΟΞΥΟΜΕΝΟΣ.

Κατὰ τὸ προπαρελθὸν ἔτος ἀνευρέθη ἐν Ῥώμῃ
κατὰ τὰς πρὸς περιθάλψιν ἀπόρων ἐργατῶν ὑπὸ τοῦ
Γαλλικοῦ στρατοῦ γενομένης ἀνασκαφῆς, τὸ ἐνταῦθα
εἰκονιζόμενον ἄγαλμα, ἀνώτερον μὲν τοῦ φυσικοῦ με-
γέθους, ἐξαιρέτου δὲ διατηρήσεως, καὶ τέχνης ὠραι-
ότητας, παριστῶν νεανίαν διὰ σπληγγίδος ἀποξέοντα

τοῦ σώματός του μετὰ τὴν πάλην, ἢ ἄλλο τι ἀγώ-
νισμα, τὸν ἴδρωτα, τὸ ἔλαιον καὶ τὴν κόπιν. Ὁ
Πλίνιος ἐν Φυσικῆς Ἱστορίας βιβλ. 34, κεφ. 8, §
19, ἀναφέρει περιφρημὸν τινα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀν-
δρίντα, ἔργον τοῦ Πολυκλείτου, καὶ γνωστὸν ὑπὸ
τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐποξυόμενος. Τινὲς τῶν Ἀρχαιολό-
γων ἐπρότειναν λοιπὸν εἰκασίαν ὅτι τὸ εὐρεθὲν ἄγαλ-
μα εἶναι αὐτὸ τὸ μνημιονεῦόμενον ὑπὸ τοῦ Πλινίου, ἢ
κἂν ἐκείνου ἀντίγραφον, καὶ ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν φαί-
νεται ἐντελῶς ἀπίθανος.

Ὁ Πολύκλειτος, καλλιτέχνης Ἀργεῖος, ἐργαζό-
μενος ὑπὲρ τῆς φιλολογηματούσης φυλῆς τῶν δω-
ριέων, ἦτον ἐπόμενος νὰ διαπρέπη εἰς τὴν παράστα-
σιν ἀδριάντων γυμναστικῶν, καὶ τοῦτο ῥητῶς περὶ
αὐτοῦ μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Ἄλλ' ἐπίσης
μαυθάνομεν παρ' αὐτῶν ὅτι ἰδίως ἔχαιρε παριστῶν
τὴν νεανικὴν ἢ μᾶλλον προθητικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ
ἀθλητικοῦ σώματος, καθ' ἣν ἡ τῶν νεύρων καὶ μυό-
νων ἐξόγκωσις δὲν καταστρέφει ἀκόμη τὴν συμμε-
τρίαν τῆς ἰδανικῆς καλλονῆς. Τοιοῦτος ἦν αὐτοῦ ὁ
διαδόμενος, δηλ. ἀθλητῆς νικήτας, καὶ ἀναδέων
ταινίαν εἰς τὴν κεφαλὴν του, εἰς δεῖγμα τῆς νίκης
του, ὃν ὁ Πλίνιος χαρακτηρίζει ὡς ἀβρῶς νεανικόν,
τοιούτος ὁ δορυφόρος του, ὃν ὁ αὐτὸς λέγει παῖδα
ἀνδρῶδη τοιοῦτοι, ἦτοι πρόσηβοι καὶ αὐτοὶ, ἦσαν οἱ ἀ-
στραγαλίζοντες του, διότι ὁ Λουκιανὸς τοὺς ἀποκαλεῖ
Γανυμίδην καὶ Ἐρωτα τοιαύτη τέλος, δηλ. τῇ ἀνδρικῇ
ῤώμῃ τὴν γυναικεῖαν καλλονὴν ἐνοῦσα, ἢ Ἀμαζῶν
του ἐκείνη, ἧτις ἐνίκησεν ἐν συναγωνισμῶ τὰ ὅμοια
ἔργα διαφόρων τῶν ἐπισημοτέρων συγχρόνων ἀριστο-
τεχνῶν, καὶ μετὰξὺ ἄλλων τὸ τοῦ Φειδίου.

Ἐκ τούτων φαίνεται ἀναμφισβήτητον ὅτι καὶ ὁ
Ἐποξυόμενος ἐκεῖνος, οὗ μόνον τὸ ὄνομα μᾶς εἶναι
γνωστὸν, ἦτον ἀθλητικὸς ἀνδρίας καὶ αὐτὸς, παρι-
στῶν ὡς ὁ ἐν Ῥώμῃ ἀνευρεθεὶς, τὸν ἀθλητὴν εἰς τὴν
στιγμὴν τὴν μετὰ τὴν πάλην. Ὁ τοῦ Πολυκλείτου
ἦτον πιθανῶς χαλκοῦς, ὡς ἠξυέρομεν τοῦτο περὶ
τοῦ Διαδουμένου, καὶ ὡς ἦταν τὰ πλεῖστα τῶν
ἀγαλμάτων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ὅσα δὲν ἦσαν χρυ-
σελεφάντινα, ἢ δὲν ἐκόσμου, ἐξῶθεν τ' ἀρχιτεκτο-
νικὰ τῶν ναῶν μέρη. Ὁ εὐρεθεὶς ἐπομένως ἐδύνατο νὰ
ἦτον ἐκείνου ἀντίγραφον, ὡς ὁ ἐν τῷ Βρεττανικῷ
Μουσεῖῳ λίθινος δυσκοβόλος εἶναι ἀντίγραφον τοῦ
περιφρήμου χαλκοῦ δυσκοβόλου τοῦ Μύρρωνος. Ἡ
μόνη δὲ ὀπωτοῦν ἰσχυρὰ ἐνστασις κατὰ τῆς ἀποδό-
σεως τοῦ ἔργου τούτου εἰς τὸν Πολύκλειτον, εἶναι
ὅτι αὐτὸ δὲν φαίνεται τόσον νεανικόν, ὥστε νὰ
θεωρηθῇ ὡς προῖον τῆς ἐκείνου γλυφίδος. Ἀπεικονί-
ζομεν ὅμως ἐνταῦθα ἐν μεγαλητέραις διαστάσεσι καὶ
ἀκριβῶς διαγεγραμμένην τὴν κεφαλὴν τοῦ αὐτοῦ
ἀγάλματος, ὥστε ἕκαστος νὰ κρίνῃ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἂν
δὲν δύναται νὰ εἶναι αὐτὸ ἔργον τοῦ καλλιτέχνου,
οὔ ἡ τέχνη, νομίζομεν, δύναται μάλιστα νὰ χαρα-
κτηρισθῇ διὰ τοῦ ἐργατοῦ Ἐρμού, ἐφῆβου εἰς τὴν
ἀνδρικὴν ἡλικίαν μᾶλλον προτεγίζοντος, ἢ προτήβου
εἰς τὴν παιδικὴν, ὃν ἐπλασεν ἐν Λυσιμαχίᾳ.

Καὶ τοῦ Λυσίππου, τοῦ διαδόχου τοῦ Πολυκλείτου
ἐν τῷ Σικυονίῳ ἐργαστηρίῳ, ὑπῆρξεν Ἐποξυόμενος

χαλκοῦς, ὅστις μάλιστα ἤξεύρομεν ὅτι μετεκομίσθη εἰς Ῥώμην ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα καὶ ἐτέθη εἰς τοὺς λουτρῶνας αὐτοῦ, ὅθεν μετὰ ταῦτα τὸν μετεκόμισεν ὁ Τιβέριος εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ οἶκους· ἀλλ' ὁ λαὸς τῆς Ῥώμης τὴν ἠγάπησεν νὰ τὸν ἀποδώτῃ εἰς τὸ καινόν. Ἐκεῖνος ὅμως εἶναι ἀνκνριζθήτητον ὅτι ἦτον πολὺ νεανικώτερος τούτου, ἦτον παῖς ἐν ᾧρᾳ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν δύναται τὸ ἀνευρεθῆν ἄγαλμα νὰ θεωρηθῆ, ὡς ἐκείνου ἀντίγραφον.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Τὸ ἐπικρατέστερον μέτρον τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ποιήσεως εἶναι εἰσέτι τὸ δεκαπεντασύλλαβον, καὶ ὁ χαῖνος ἐκκαίδεκασύλλαβος στίχος, διζδοθεὶς ἐπ' ὀλίγον, δὲν ἠδυνήθη νὰ καταβάλῃ αὐτὸ, ἀλλ' αὐτὸς μάλιστα κατέπετεν ἢ ἢ ἀμεληθεὶς.

Καὶ ἐὰν μὲν πρόκηται περὶ λυρικῆς, ἄριτον καὶ ἀρμονικὸν διαπρέπει τὸ δεκαπεντασύλλαβον, ἀλλ' ἐὰν ποτε ἀπαλλαχθῶμεν τῆς αἰσχίης ἀνάγκης τοῦ νὰ ἀκούωμεν μελοδράματα εἰς γλώσσαν μὴ Ἑλληνικῆν, καὶ ἐὰν ἡμεῖς οἱ πτωχοὶ ἀπόγονοι τῶν πατέρων τοῦ δράματος εὐτυχῆσωμεν νὰ δδάζωμεν ἐπὶ τῆς σκηῆς δράματα Ἑλληνικά, ὁπῶν τότε πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν μέτρον;

Κατ' ἐμὲ φρονῶ ὅτι μόνος ὁ ἐνδεκασύλλαβος στίχος πρέπει νὰ λαλῇ τὴν γλώσσαν τῆς Μελοποιήσεως.

Ὁ στίχος οὗτος ἀρμόζει πρὸς τούτοις καὶ εἰς τὴν λυρικὴν καὶ εἰς πάντα ποιήσεως κλάδον. Συμπλέκεται δὲ κομψῶς μετὰ τοῦ δεκαπεντασύλλαβου, διότι ρυθμικῶς μετ' αὐτοῦ συμβαδίζει. Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀξιώσεως ταύτης μετέφρασα ἐκ τῶν ποιήσεων τοῦ Ἰταλοῦ Α. Καννίνη ᾧδὴν ἐπιθάνατον εἰς τὴν ἀτυχῆ ἀδελφὴν τοῦ Κ. Παράττου, τὴν ἀγαθὴν Αἰμιλίαν, εἰς τῆς ὁποίας τὸ μνημὸν πολλὰ ἀνοδέμα, προσεφέρθησαν ἀπὸ τὸν κεδρῶνα τοῦ Πίνδου.

Ἄλλ' ἐὰν τις μετ' ἐμὲ διατὶ δὲν μετεχειρίσθη εἰς τὰ ποιήσεις μου τὸν ἐνδεκασύλλαβον, ἠδυνάμη νὰ εἶ

πῶ ὅτι πτωχὸς ἐγὼ φοιτητῆς τῆς Κατταλίας δὲν ἐτόλμων νὰ ἐμρανισθῶ κατὰ πρῶτον καινοτομῶν, οὐτως εἶπεῖν, τὰ καθιστώτα. Ἐροβήθην πραγματικῶς τὴν κοινὴν πρόληψιν, ἀλλὰ ποιήσιν γράφων λυρικὴν ἠτπαζόμεν μέτρα διάφορα ἄλλα, ἐπιτήδεια μάλιστα εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως.

Ἄς μὴ ἀποθαβρύνωνται οἱ μέλλοντες νὰ διατρέξωσι τὸ εὐγενὲς σταδίον τῆς ποιήσεως, διότι εὐκόλως νεκῶνται αἱ προλήψεις δι' ὅπλων ἐπιτηδείων, καὶ ὁ ἐνδεκασύλλαβος ἐπολιτογραφῆθη μετ' εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλ' εἶναι στίχος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ποιήσεως.

Ἡ ᾠδὴ τῆς Σαπφῶς ἢ ἀρχαία

« Ποικιλόθρον, ἀθάνατ' Ἀφροδίτα »

καὶ ὁ εἰς Ῥώμην ὕμνος τῆς συγχρόνου Ἡρίνης ἐπιμαρτυροῦσι τὸν λόγον μου, διότι πάντες οἱ περισωθέντες στίχοι τῶν ᾠδῶν τούτων εἰσι μέχρι τοῦ τελευταίου ἐνδεκασύλλαβοι. (*).

Γ. Χ. Ζαλοκώστας.

(*) Δὲν εἴμεθα ἐντελῶς τῆς γνώμης τοῦ ποιητοῦ. Οἱ ἐδικοί τοῦ ἐνδεκασύλλαβοι δὲν εἶναι οἱ αὐτοὶ μετὰ τῆς Σαπφῶς καὶ τῆς Ἡρίνης, ἀν καὶ ἐκεῖνοι ἔχωσι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν συλλαβῶν. Μόνος οὗτος ὁ χαρακτηρισμὸς δὲν ἀρκεῖ ὅπως ἀποτελέσῃ τὴν ταυτότητα δύο στίχων. Οὕτως ὁ δεκαπεντασύλλαβος:

Ὁ Ὀλυμπος κ' ὁ Κίσταβος τὰ δύο βουνα

μαλόνου,

διφέρει ἀπὸ τὸν δεκαπεντασύλλαβον

Ὅταν ὄλα τινὰς χάσῃ κ' ἡ ἐλπίς χαθῆ μαζῆ

Ὁ ἐδικὸς τοῦ ἐνδεκασύλλαβοι εἶναι Ἰαμβικὸς τρίμετρος καταληκτικὸς εἰς συλλαβὴν, κατὰ τὸν τύπον (ἦταν εἶναι κλιῶς συντεταγμένους):

υ—υ—|υ—υ—|υ—υ.

Ὁ δὲ τῶν ποιητριῶν ἐκείνων σύγκειται ἀπὸ τροχαϊκῆν διποδία, ἀπὸ ἓνα χαρῖαμβον καὶ ἀπὸ ἓνα ἀμφίβραχυν, κατὰ τὸν τύπον:

—υ—υ—|—υ—υ—|υ—υ

ὅον (τῆς μακρᾶς προφορᾶς σημειουμένης διὰ τόνων):

« νὲ' αὐγὴ προβαίνει, γελᾷ ἢ φύσις,

τ' ἄθη μύρων πάλιν προχέου βρύσεις ».

Οὕτε δεχόμεθα δὲ ὅτι ὁ ἰαμβικὸς ἐκεῖνος ἐνδεκασύλλαβος συνδυάζεται καλῶς μετὰ τοῦ δεκαπεντασύλλαβου, ἦτοι ὁ τρίμετρος μετὰ τοῦ τετραμέτρου. Ἴσως τοῦτο γίνεται ἐν τῇ Ἰταλικῇ προφορᾷ ἀλλ' ἡ Ἑλληνικὴ δὲν εἶναι Ἰταλική. Ἡ δὲ ἔξυτης τῆς ἀκοῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀνεῦρε τοὺς ἐντελεστάτους προσωδικούς συνδυασμούς, καὶ ἡ φιλοσοφικὴ τῶν διάνοια τοὺς ἀνήγαγεν εἰς κανόνες, οἵτινες τοσοῦτον εἰσὶν ἀληθεῖς καὶ βέβαιοι, ὥστε διέπουν μέχρι τοῦδε καὶ τὴν ἀπόγονον τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, τὴν νεάν ἡμῶν στιχουργίαν καὶ εἰς αὐτῶν τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων τὴν τραχυτέραν αὐτῆς ἔκφρασιν. Ὅστις ἄρα ἐξ ἡμῶν θέλει νὰ καινοτομῇ περὶ τὰ προσωδικὰ σχήματα, ὅπως εἶναι ἀσφαλές ὅτι δὲν ἐκτρέπεται τῆς ἀληθοῦς ἀρμονίας, ἄς μελετᾷ ὅχι τὰς ξένας στιχουργίας, ἀλλὰ τὴν πάτριον ἡμῶν, τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν. Πᾶν ὅ,τι περιεῖχεν ἐκαίην δὲν ἐπιδέχεται ἢ πενεστέρᾳ ἡμῶν, γλώσσα, ὅ,τι ὅμως ἐκαίην ἀπέκρουε, τοῦτο

ἀναμφιλέκτως ἀποκρούει καὶ αὐτὴ. Πιστεύομεν δὲ ὅτι καὶ ἡ παρούσα μετάφρασις δὲν εἶναι τοῦ ἐναντίου ἀπόδειξις, ὅτι μάλιστα ἡ καλλιπέεια καὶ ἡ χάρις αὐτῆς θὰ ἐγένετο ἐπι ἐπαιτητοτέρα ἂν ὅλοι αὐτῆς οἱ στίχοι ἐβάδιζον ἐπὶ τὸν αὐτὸν ῥυθμόν. Ὁ τετρα- μετρος εἶναι γοργός, λυρικός, ὡς λέγει αὐτὸς ὁ ποιη- τῆς· ὁ τρίμετρος εἶναι ἐκκελυμένος, λογαοιδικός. Ἡ κρᾶσις ἀμφοτέρων μᾶς φαίνεται ἀποτελοῦσα τὴν ἐντύ- πωσιν ὀρχηστοῦ, ὅστις μετὰ τινὰ γοργὰ καὶ εὐρυθμὰ ἄλματα, ἤθελε παρεμβάλλει πάντοτε ἀνά ἐν ἢ δύο ἄνετα ὁδοιπορικὰ βήματα. Σ. τοῦ Ἐκδ.

Εἰς τὸν θάνατον Ἑλληνίδος Παρθένου
τὸν Ἰανουάριον 1850 ἐν Ἀθήναις.

Ἄργος ἠγῶν καὶ πένθιμος ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν
Ὁ Κώδων ψάλλει τὴν πικρὰν τοῦ τάφου ψαλμοφ-
διαν,

Τὰ λυπηρὰ κτυπήματα σημαίνουν διαβάτην
Πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν του χωροῦντα τὴν ἐσχάτην.
Σχίλλερις.

Von dem Dome
Schwer und bang
Toent die Glocke
Grabgesang.

Ernst begleiten ihre Trauerschlaege
Einen Wandererauf dem letzten Wege.
(Schiller.)

Ὅταν ὠχρὸς, πολὺδακρυς
Τοὺς λογισμὸς ἀγίνω,
Καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἔρημος
Τὸν πόδα διευθύνω,
Πικρὰν εἰρίσκω πάντοτε
Ὅργης ἢ θρήνων ὕλην,
Κ' ἔχω φωνὴν θρηνοῦσαν ἢ ὀργίλην.

Ῥοδόχρουν ὄπου κ' ἐντεχνον
Καὶ θείων ἔργων πλήρη
Ἡ δαιμονί' ἀκρόπολις
Τὴν κεφαλὴν ἐγείρει
Ἵπ' οὐρανὸν ἀνέφελον,
Εἰς κυροθλον κλίμα,
Ἐκεῖ πλησίον ἔφερα τὸ βῆμα.

Σιωπηλὴν ἀπήνησα
Ἀνθρώπων συνοδίαν,
καὶ Ἱερέων ἤκουσα
Πενθίμων ψαλμοφδιαν,
Καὶ τρυφερὰν καὶ πρόμοιρον
Ἐκφερομένην εἶδα
Θῶμα θανάτου, κόρην Ἑλληνίδα.

Ἰδέτε τὴν! λευκόπεπλος
Ὁθεῖται πρὸς τὸ μνήμα
Σταυρόνοσα τὰς χεῖράς της
Εἰς ἀγῶν τι σχῆμα,
Καὶ τόσον φαίνεται εὐχαρὶς
Ὅσοι δ' τοῦδε πλατῆται,
Καὶ λέγει « Δὲν ἀπέθανε, κοιμάται. »

Κοιμᾶσαι, πλήρ' ἐδῶ ποτὲ
Δὲν θέλεις ἐξυπνήσει,
Καὶ Ἰταλὸς ἐπέπρωτο
Τὴν λύραν γὰ τορίση
Καὶ θρήνων ἔπη, σύμμικτα
Μὲ δάκρυα γὰ ψάλλῃ
Ἐπὶ τ' ἄβρᾶ, τ' ἀνωφελῆ σου κάλλι.

Ἐκ τῶν ὑγρῶν σπηλαιῶν του
Ἐρθα τὴν κόμην ῥίπτει
Λαμπρότερος ἢ πρότερον
Ὁ φοῖβος ἀρακῦπτει.
Ἄλλ' ἂν καλύψῃ τ' ὄμμα μας
Ἡ πεπρωμένη σκέπη,
Νύκτις μακρὰ γὰ κοιμηθῶμεν πρέπει.

Ἡ μοῖρα καὶ τὰ κάλλιστα
Τοῦ κόσμου τραυματίζει.
Ὡς ῥόδον δ' μαοαίνεται
Σχεθὸν καθὼς ἀρθίζει,
Ὅμοιος, ὦ κορᾶσιον,
Τὸ εὐχαρὶ σου σῶμα
Θὰ γίνῃ μετ' ὀλλῆγον φροῦδον χῶμα.

Ἡ γῆ λοιπὸν θὰ δέχεται
Τὸ πρόσωπον τὸ κρῶν
Ἐξ οὗ ποτε μειδιάμα
Ἡκτιροβόλει θεῖον;
Ἡ γῆ λοιπὸν τὰ ἐπλάγγρα της
Ἀνάγκη γὰ εὐφραίνῃ
Τὴν σάρκα τὴν καλὴν ἐρσαρκυμείη;

Ἄλλ' ἴσως ὁ πικρότερον
Τὴν σήμερον δακρύων
Εἶν' ὁ θηρεύων τ' ὕλιον
Τῶν πόθων του βραβεῖον,
Ὁ τάλας ὅστις ἠλπίζειν
Ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν

Νὰ σ' ὀδηγήσῃ ῥύμψην μαχαρίαν.
Τερπνὴ κτυπᾷ τὴν στήθην μας
Ἡ βία τῶν ἀνέμων
Ὅδε χύν' εἰς ῥύκτα λαλαπος
Τοῦ λαλαπος ὁ δαίμων,
Τερπνὴ, ἂν εἰς τὰ στήθη μας
Ἐν ἄκρα ρηγεμία

Κοιμᾶται σύντροφός μας ἐρασμα.
Κ' ἴσως ἐν σοὶ τοῦ Ἐρωτος
Τὸ κράτος ἐνιδρύθη,
Τὸ κράτος εἰ βδελεύσεται
Τῶν ἀγενῶν τὰ στήθη,
Καὶ εἶχεν ἴσως ἔτοιμα
Ἡ μήτηρ ἡ δειλάτα

Τοῦ γάμου σου φορέματα ὠραία.
Εἰς τὴν ἐρήμην κοίτην σου
Πλήρ' ἔτι γορατίζει,
Καὶ κλαίουσα τὴν ὄψιν της
Τὴν σεβασμίαν σχίζει,
Καὶ βλασφημῆ ἢ ταλαίπωρος
Πηγὴν πολλῶν δακρύων,
Τὴν ὠραν τῶν πικρῶν σου γενεθλίων.

Ὁχρὸν καὶ σύντρονον κ' ἔρημον
Εἰς κλίματα παρτοῖα

Σκληρὰ μὲ τήκει μέριμνα,
 Σκληρὰ μὲ φέρει βία,
 Καὶ πούποτε τὸν πόδα μου
 Δὲν θέλω σταματίσει
 Ἄνθάνατος τὸν ῥοῦν του δὲν κρατήσῃ,
 Ὡ σὺ παρθέε, τ' ὀλβιοῦ
 Διαιτωμένη δῶμα,
 Ἐμὲ τὸν ψάλτην πρόσφυγα
 Ἰδὲ μ' ἐλέους ὄμμα,
 Τὸν ψάλτην δεστίς ἔσπευσε
 Νεκρώσιμον νὰ ψάλῃ
 Ἐπὶ τ' ἄβρὰ, τ' ἄγγελικά σου κάλλι.

ΠΕΛΑΡΓΟΙ.

Δύο εἶδη πελαργῶν εὐρίσκονται ἐν τῇ Εὐρώπῃ, λευκοὶ καὶ μέλανες, καὶ δύο ἕτερα ἐν ταῖς Ἰνδίαις καὶ τῇ Ἀφρικῇ, κατὰ τὸν Δάραδον—Senégal—. Καὶ οἱ μὲν πρῶτοι εἶναι χρήσιμοι εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διότι κυνηγοῦσι καὶ καταστρέφουσι τὰ ἔρπετά, καὶ κατατρώγουσι τὰ δυτώδη πτώματα, οἱ δὲ δεῦτεροι πολυτιμότετοι καὶ ἀσπατίτετοι εἰς τὰς κομπῆς κυ-

ρίας, διότι προμηθεύουσιν εἰς αὐτὰς τὰ λεπτομέ-
 στατα πτερὰ τῶν πετάσων των, τὰ ὅποια γνωρίζομεν
 ὑπὸ τὸ ὄνομα μαραβοῦ.

Οἱ λευκοὶ εἶναι χειροῦθεις καὶ εὐπρόσιτοι, κατα-
 σκευάζοντες τὰς φωλεὰς των ἐπὶ τῶν κορυφῶν μεγά-
 λων δένδρων καὶ βράχων ἀποτόμων, ἢ καὶ ἐπὶ πύργων
 καὶ κωδωνοστασίων, οἱ δὲ μέλανες ἄγριοι καὶ μισάν-
 θρωποι, ἐμφωλεύοντες εἰς τὰ ἔλη καὶ ἀρεσκόμενοι εἰς
 τὰ ὄρη καὶ τὰς ἐρήμους· ἀμφοτέρω δὲ ἀσπάζονται τὸν
 πλανήτην βίον καὶ φύγουσι τοὺς ἀφόρους τόπους ὡς
 μὴ εὐρίσκοντες ἐκεῖ ἀρκετὴν τροφήν. Διαχειμάζοντες
 πάντοτε κατὰ τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἐπιστρέ-
 φουσι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔαρος εἰς τὴν Εὐρώπην,
 καὶ κατοικοῦσι κατὰ ζεύγη, ὡς καὶ αἱ χελιδόνες, εἰς
 τὰς αὐτὰς φωλεὰς, ἐὰν τὰς εὕρωσιν. Ἀξιοθαύματτος
 εἶναι ἡ μέριμνα δι' ἣς ἀνατρέφουσι τοὺς νεοσσούς των.
 Ἐως οὗ πετάξωσιν ἐλευθέρως, τοὺς φέρουσιν ἐπὶ τῶν
 πτερόγων των, τοὺς προστατεύουσι μὲ γενναϊότητα,
 καὶ δὲν χωρίζονται ἀπ' αὐτῶν εἰμὴ ἀποῦ ἡλικιωθῶσι.
 Τοιαύτη δὲ καὶ τοσαύτη ἡ φιλοστοργία των, ὥστε
 πολλὰς περικυκλωθέντε· ἀπὸ φλόγας μεγάλης πυρ-
 καιᾶς, προετίμησαν νὰ συμπλεγῶσι μετὰ τῶν μικρῶν
 αὐτῶν, παρὰ νὰ φύγῃσι χωρὶς νὰ τὰ σώσωσιν. Ἄλλὰ

Πελαργός.

παρὰ τὴν πρὸς τοὺς νεοττοὺς ταύτην στοργήν, ἔχουσι καὶ ἄλλην πολὺ θαυμασιωτέραν τὴν πρὸς τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τοὺς γέροντας· πελαργούς· τοὺς περιθάλλουσι καὶ τοὺς περιποιοῦνται μετ' ἐπιμελείας σπανίας, καὶ κομίζουσι προθύμως τροφήν πρὸς αὐτοὺς.

Ὅσάκις δὲ πρόκειται νὰ μεταναστεύσωσιν ἀφ' ἑνὸς εἰς ἄλλον τόπον, συνέρχονται εἰς πεδιάδα, καὶ ἐκεῖθεν ἀφίπτανται συναγελαστικῶς·

Σημειωτέον ὅτι καὶ τὸ προκείμενον ξυλογράφημα λευκοῦ πελαργοῦ ἔχραρχηθῆκε ὑπὸ μαθητοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολυτεχνείου, τοῦ Κωνσταντίνου Ψυλλιάκου.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΕΥΡΕΣΙΣ ΑΡΧΑΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ. Ο

Ὁριγένης, ὁ ἀκάματος ἐκεῖνος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς τῆς γ'. ἑκατονταετηρίδος, εἶχε γράψει, ὡς λέγεται, ἑξακισχίλια συγγράμματα, ἐμπεριλαμβανομένων τῶν διδασκῶν καὶ τῶν ἐπιστολῶν του, ἀλλὰ τὰ πλείστα ἀπωλέστησαν. Ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, διαίρουμένου εἰς βιβλία δέκα, πραγματευομένου δὲ περὶ τῶν αἰρέσεων, καὶ θέλοντος ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ χριστιανοὶ αἰρεσιάρχαι ἠρύσθησαν τὰ δόγματά των ἐκ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, ἐν μόνον βιβλίον, τὸ πρῶτον, ἐσώζετο, καὶ ἦτον γνωστὸν ὑπὸ τὸν τίτλον: *Τὰ φιλοσοφούμενα*. Ἀλλὰ μετὰ τῶν χειρογράφων ὅσα ἐν 1842 μετεκόμισαν ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀλλαχόθεν ὁ ἡμέτερος δημογένης Κ. Μινᾶς Μινωῖδης, εὐρέθησαν καὶ τοῦ συγγράμματος τούτου τὰ ἑπτὰ τελευταῖα βιβλία, περιεργωτάτας περιέχοντα εἰδήσεις περὶ τῶν ἀρχαίων ἡθῶν καὶ φιλοσοφημάτων, καὶ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Κ. Μίλλερ, βιβλιοθηκαρίου τῆς ἐθν. συνελεύσεως.

Μεταξὺ τῶν ἀνεκδότων χειρογράφων τούτων, δι' ὧν ὁ Κ. Μινᾶς ἐπλούτισε τὴν Γαλλίαν, ὑπάρχει ἐν πολυτιμώτατον τοῦ Φιλοστράτου «περὶ Γυμναστικῆς», ἄλλο τοῦ Γαλανοῦ «περὶ Ὀσπεολογίας», καὶ ἄλλα διάφορα, οὐχὶ ὀλιγωτέρου λόγου ἄξια.

ΒΑΣΚΑΝΙΑ ΟΦΕΩΣ.

Ἐσχάτως, εἰς πλατειάν τινα τῆς Ἀλγερίας, πλῆθος πολὺ συνεθλίβετο περὶ τινα τῶν βατκαϊνόντων τοὺς ὄφεις, ὅτις ἀνανατύρας ἀπὸ τὸν σάκκον του πολλοὺς τοιοῦτους, καὶ καθήτας κατὰ γῆς, ἐπάειξε μετ' αὐτῶν ἀπαγγέλλων προσηχῆς τὰς ὁποίας ἤκουον με φόβον δεισιδαιμονίας οἱ περιεστώτες· διότι οἱ βατκαϊνοντες τοὺς ὄφεις θεωροῦνται ὡς μάγοι. Μεταξὺ τῶν ἐρπετῶν τούτων ὑπῆρχον καὶ μικρὰ, καὶ μεγάλα, καὶ μακρὰ, καὶ βραχέα, ἄλλα μὲν, κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀδολοῦ, ἀλλὰ δὲ ἐπικίνδυνα. Ὁ θαυματοποιὸς λαμβάνων ἀλληλοδιαδόχως εἰς χεῖρας αὐτῶν, ποτὲ μὲν τὰ ἐτύλιζε περὶ τὸν λαιμὸν καὶ τοὺς βραχίονας, ποτὲ δὲ τὰ διέτασσε νὰ διακάνωσι τὰ χεῖρα, τὴν γλώσσαν, ἢ καὶ τὰ βλέφαρά του. Μετὰ πάντων οὗτοι αὐτὴν δοκιμήν, τὸ πλῆθος, ἐκστακτικὸν καὶ ἐπευφημοῦν, μετεβίβαζεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ὄφρουχοῦ μέρος τῶν περιεχομένων εἰς τὸ βαλάντιόν του.

Ἀλλ' ἐνῶ ἡ προσοχὴ ὄλων εἶχε προσηλωθῆ εἰς

τινα τερατουργίαν περιεργωτέρην τῶν ἄλλων, εἰς τῶν μεγαλητέρων ὄφρων, ἀναπαυόμενος ἕως τότε, διήλθε πλῆσιον τῶν γυμνῶν ποδῶν τῶν γαιμάντων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ διευθύνθη ἔρπων πρὸς τὴν ὁδόν. Ἀπαντήσας δὲ κυνάριον ὄφρουσε πρὸς τὴν κοιλίαν του, καὶ συσπειραθεὶς περὶ τὸ σῶμά του, ἀνύψωσε τὴν κεφαλὴν ἀπέναντι τῶν ὠτίων τοῦ κυναρίου, τὸ ὁποῖον, στρεφόμενον ταχέως περὶ ἑαυτὸ, ἐβαύζε ζητῶν βοήθειαν· ἀλλὰ κάνεις δὲν ἐτόλμα νὰ τὸ συνδράμῃ. Ὁ θαυματοποιὸς ὁμως, μαθὼν τὸ συμβάν, ἔτρεξε πρὸς τὸν κίνδυνον, καὶ χωρὶς νὰ ἐγγίσῃ διόλου τὸ ἐρπετόν, ἐπρόφερε λέξεις, τινάς, αἵτινες μόναι ἤρκεσαν νὰ τὸ πείσωσι νὰ ἐκτυλιχθῆ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Μετὰ ταῦτα ἐξαπλωθὲν κατὰ γῆς συνελήθη ἀπὸ τὸν κύριόν του ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀντιστάσεως.

Περὶ τῶν βατκαϊνόντων τοὺς ὄφεις καὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν μαγείας, ἔγραψε πρὸ πολλοῦ ἡ Γιανδώρα ἐν τῷ ΙΓ'. φυλλαδίῳ αὐτῆς.

ΚΟΥΑΚΕΡΟΙ. Ἐντὸς τῆς ἀμάξης δι' ἧς ποτε μετέβαινον ἀπὸ τῶν ἀρκτικῶν παραλιῶν τῆς Γαλλίας εἰς Παρισίους, ἦταν καὶ τρεῖς Κουάκεροι, κομβωμένοι μέχρι πώγωνος, καὶ σιωπηλοί. Καταβάντες εἰς μικρὸν χωρίον διὰ νὰ προγευθῶμεν, ἐζητήσαμεν, ἐγὼ μὲν ἐψήτον, αὐτοὶ δὲ τίειν. Ἀλλ' ἡ ξενοδόχος, ὡς γυνὴ ὀλιμνος, ἔφερεν εἰς ἐμὲ μὲν ἐψήτον καὶ τίειν, εἰς ἐκείνους δὲ τίειν καὶ ἐψήτον. Τὸ εὐφρέμειν τοῦτο στρατήγημα ἐχρησίμευεν εἰς τὸ νὰ αὐξήσῃ τὰ εἰσοδήματά της. Εἰς μάτην εἶπομεν εἰς αὐτὴν ὅτι ἡ ὄρεξις μας ἀπέκρουε τὸ ἐπίμετρον τοῦτο· αὐτὴ δὲν ἠθέλησε κατ' οὐδένα τρόπον νὰ ὑπακούσῃ Ἀπορῶν τί νὰ πράξω, ἔσειψα τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τοὺς κομβωμένους συμπότας μου, ἔχων ἀπόφασιν νὰ μιμηθῶ τὴν φρόνησίν των κατὰ τὴν δυσχερῆ ἐκείνην περίστασιν· καὶ αὐτοὶ μὲν ἔπειον τὸ τίειν των, ἐγὼ δὲ κατεβόχθησα τὸ ἐψήτόν μου. Μετὰ ταῦτα ἐπρόσπερον εἰς τὴν ξενοδόχον μόνην τὴν τιμὴν τοῦ τίειν των, ἐπλήρωσα δὲ καὶ ἐγὼ, κατὰ τὸ ἀξιομίμητον αὐτῶν παράδειγμα, μόνην τὴν τιμὴν τοῦ ἐψήτου μου. Ἡ ξενοδόχος ἐφώναξε, ἐτύριξε, ἀπέβλεπε τὰ χρήματά μας, ἐπιμένουσα νὰ πληρωθῆ καὶ τὸ ἐπίμετρον. — Ἀδελφῆ, εἶπεν ὁ σκυθρωπότερος καὶ ἰσχυρότερος ἐν ταυτῶν τῶν ἄλλων, θέλεις τὰ χρήματά σου;

— Ὅχι, ἀνέκραξεν ἡ ξενοδόχος, δὲν τὰ θέλω.

Ὁ καλὸς σου Κουάκερος τὰ ἐπανέφερον ἀμέσως εἰς τὸ βαλάντιόν του, ἐκόμβωσε τὸ τελευταῖον κομβίον τοῦ ἐπειδύτου του, ἐσηκώθη, καὶ ἀκολουθούμενος ἀπὸ τοὺς δύο συντρόφους του οἵτινες, μιμηθέντες τὸ παράδειγμα του, ἐτοποθέτησαν τὰ χρήματά των εἰς τὴν πρῶτην θέσιν των, ἐξῆλθε τοῦ ξενοδοχείου. Δὲν ἦτο ἄρα ἀξιομίμητον καὶ τὸ παράδειγμα τούτου; Ἐκόμβωσα λοιπὸν καὶ ἐγὼ τὸν ἐπειδύτην μου, ἔβαλον εἰς τὸ θυλάκιόν μου τὰ χρήματά μου, καὶ ἠκολούθησα καταπόδας τοὺς συνοδοιπόρους μου. Ἡ ξενοδόχος μὰ; ἐξεκώφει μὲ τὰς φωνὰς της· ἀλλ' οὐδεὶς τῶν Κουακέρων μου ἔσπεψε τὸ πρόσωπον, οὐδεὶς συνέστειλε τὰς ὄφεις του. Ἀνέστημεν εἰς τὴν ἀμάξαν, καὶ σιωπῆ βαθυτάτη ἐπεκιάτησεν ἐπὶ πολλὴν ὥραν. Ἐπὶ τέλους ὁ πρεσβύτερος ἀνοίξας τὸ στόμα ἠρώτησεν — ἀδελφοί, ποῖα εἶναι ἡ σημερινὴ τιμὴ τοῦ λουλακίου εἰς Λονδίον; Ν. Α.